

"חזרנו לעצמנו"

קרבות השריון בשריון בחזית הדרום

ב־14 באוקטובר 1973

"חזרנו לעצמנו"

קרבות השריון בשריון בחזית הדרום
ב־14 באוקטובר 1973

עודד מגידו

המחלקה להיסטוריה בצה"ל
משרד הביטחון ההוצאה לאור

We're Back on Tracks

Tank battles of the Southern Front, 14th October 1973

Oded Megiddo

עורך: אל"ם (במיל") בעז זלמנוביץ

עורכת הלשון: קרן כהן-אברמוב

עימוד ועיצוב הספר והכריכה: יאיר לינדנברג

מרשמי קרב: ניצן שפירא, אריק זטורסקי ויהודה וגמן

תמונת השער צולמה ב-14 באוקטובר 1973 בואדי מבעוק,

על ידי יראון פסטינגר, תותחן טנק מגדוד 46.

© כל הזכויות שמורות למשרד הביטחון ולצה"ל - המחלקה להיסטוריה, 2023

הספר יצא לאור באמצעות משרד הביטחון - ההוצאה לאור

כל שימוש מסחרי מכל סוג שהוא מהחומר בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

Israel in Print

המחקר מוקדש לחברינו שלא חזרו משדות הקטל,
ודמותם לנגד עינינו כפני הנעורים שבאו פתע אל סופם

הקדמה

"אם אני צריך לסכם לעצמי היום האם עשינו נכון שלא פתחנו בצליחה שלשום בערב, אלא חיכינו להזדמנות, נתנו להם לתקוף, דפקנו עוד כוח ואנחנו יוצאים עכשיו להתקפה, אני חושב התוצאות של יום האתמול מוכיחות את עצמן"

הרמטכ"ל, דוד אלעזר (דדו), קד"ם הרמטכ"ל, 15 באוקטובר 1973

14 באוקטובר היה היום שבו השתנתה המגמה בחזית הדרום. תשעה ימים לאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים ולאחר שהתייצבו הקוויים, יצאו המצרים למתקפה שלה ייחלו המטכ"ל ופיקוד הדרום. הדיונים אם נותרה לצה"ל מספיק עוצמה לשנות את המצב או שעל ישראל לבקש הפסקת אש בתנאים גרועים, הסתיימו יומיים קודם בעקבות ידיעה שהביא המוסד. ואכן הפעם היו האוגדות והחטיבות ערוכות לקראת קרב השריון בשריון הצפוי להתחיל בשעות הבוקר, והמצרים תקפו מול המערך המוכן. בשעה 06:00 החלה מתקפתם בהרעשה ארטילרית כבדה על עמדות החטיבות והגדודים שממול לצירי התקיפה, ולאחר כחצי שעה יצאו לדרך ארבעה מאמצים בתשעה צירים. כוחות צה"ל בלמו בהצלחה את ההתקפה המצרית, ועל אותו היום אמר מפקד החזית רא"ל (במיל') חיים בר-לב: **"צה"ל חוזר לעצמו והמצרים חוזרים לעצמם"**.

קרבות היום מתוארים במחקרי המחלקה להיסטוריה בצה"ל. מחקרו המקיף של אלחנן אורן, "תולדות מלחמת יום הכיפורים" (2013), מפרט על מהלכי המלחמה בגזרות השונות, ומשלבם ברצף אירועיה; ומחקרו המעמיק של שמעון גולן, "מלחמה ביום הכיפורים - קבלת ההחלטות בפיקוד העליון" (2013), על תהליך קבלת ההחלטות במפקדה הכללית של צה"ל עוסק בעיקר בדיונים ובשיקולים בדרגים הבכירים. עמירם אזוב במחקרו "מגננה" (2023) מתאר את אירועי חזית הדרום בימים 9-14 באוקטובר, ומקדיש חלק נכבד להתרחשויות בשדה הקרב ב-14 בחודש.

מחקרו של עודד מגידו מוסיף שני נדבכים חשובים לחקר יום הקרבות. הראשון, תיאור פרטני ומוקפד של קרבות בדרג הגדוד המבוסס על מקורות רבים ובכללם ניתוח תצלומי אוויר, יומני מלחמה ותמלילי רשתות קשר. הנדבך השני הוא "הצד השני של הגבעה". הגם שמסמכי שלל נפלו בידי צה"ל לאחר המלחמה, ונעשה בהם שימוש למחקר עם תחקירי שבויים, פן זה חסר במחקר הישראלי אודות מלחמת יום הכיפורים. במחקר זה מגידו מציג את הנרטיב המצרי לאירועי היום, החל מהדרג הבכיר ומהוויכוח בתוכו על היציאה למתקפה, וכלה בתיאורי הקרבות על פי זיכרונות המפקדים המצריים שבדרגי השדה. מגידו אף עושה שימוש במקורות הצד השני, למרות מגבלותיהם, כדי לבחון את המתואר מהצד הישראלי ובכך לדייק את ההיסטוריה.

ד"ר סא"ל (במיל') עודד מגידו היה מ"פ שריון במילואים בחטיבה 421, חטיבת הצליחה. הוא חקר קרבות נוספים במלחמת יום הכיפורים, וגם את מחקר זה ערך ביסודיות הראויה לשבח. המחקר רואה אור בזכות סיועו של אל"ם (במיל') בעז זלמנוביץ, בזכות עריכתה הקפדנית של גב' קרן כהן-אברמוב, בזכות העיצוב והעימוד של מר אוריאל כהן, וכמובן, בזכות מר משה אסולין, ראש היחידה להוצאה לאור במשרד הביטחון. אני מודה לעושים במלאכה.

**הספר מוקדש למפקדים וללוחמים שנשאו בנטל הקשה,
וחלקם לא חזרו.**

ד"ר אלי מיכלסון
רמ"ח היסטוריה
אוקטובר 2023

תוכן העניינים

מבוא	13
הכרת תודה.....	17
פרק א' - 6-13 באוקטובר 1973	19
פרק ב' - המתקפה המצרית יוצאת לדרך	27
פרק ג' - גזרה צפונית	31
פרק ד' - צפון הגזרה המרכזית	37
פרק ה' - דרום הגזרה המרכזית	43
פרק ו' - הגזרה הדרומית - ציר הג'ידי	63
פרק ז' - הגזרה הדרומית - ציר המתלה	67
פרק ח' - תמונת המצב במטכ"ל	77
פרק ט' - סיום יום המתקפה	83
פרק י' - הנרטיבים	87
פרק י"א - ניהול הקרב בצד הישראלי	103
פרק י"ב - "אחד מקרבות הטנקים הגדולים בהיסטוריה"?	107
במותם ציוו לנו את החיים - חללי קרבות 14 באוקטובר	113
רשימת מקורות.....	127

רשימת איורים

- איור 1** - מפת מאמצי ההתקפה המצרית ב־14 באוקטובר 28
- איור 2** - המתקפה המצרית בגזרה הצפונית 35
- איור 3** - ההתקפה בגזרת "זרקור" - "הברגה" 40
- איור 4** - התקפת דיוויזיה 21 - מרשם מצרי 45
- איור 5** - קרב השב"ש ב־14 באוקטובר בגזרת חטיבה 421 52
- איור 6** - טנקים מצריים שהושמדו ב־14 באוקטובר בגזרת
ציר "טליסמן" 53
- איור 7** - קרב שריון בשריון ב־14 באוקטובר בגזרת חטיבה 14 58
- איור 8** - התקפת חטיבה 11 66
- איור 9** - מפת הקרב בדרום הגזרה הדרומית -
ואדי מבעוק וציר "יורה" 75

אירועי 14 באוקטובר 1973 בחזית הדרום תוארו בספרות מלחמת יום הכיפורים: בסיקור תהליך קבלת ההחלטות וניהול המלחמה ברמת הפיקוד העליון¹ ובהיסטוריוגרפיה הרשמית של המלחמה.² אירועי היום הוצגו בעבודות אלה בתוך רצף האירועים של מלחמת יום הכיפורים בכלל ושל חזית הדרום בפרט.

עבודה זו מתמקדת ב"התפתחות האירוע". היא פותחת בתיאור השתלשלות הציפיות, ההתלבטויות וההחלטות שהתקבלו בשני צידי המתרס לקראת יציאת עוצבות השריון המצריות ב-14 באוקטובר לשלב "פיתוח המתקפה מזרחה"; ממשיכה בתיאור סדרת הקרבות שהתפתחו במהלך היום לכל רוחב הגזרה מצפון לדרום; ומסכמת בניתוח תוצאות יום הקרב, בהצגת המסקנות שהפיקו הצדדים מיום זה לקראת המשך הלחימה, ובניתוח האפולוגטיקה שהתפתחה לאחר המלחמה בצד המצרי לגבי השתלשלות אירועי היום.

14 באוקטובר היה יום הקרבות התשיעי במלחמת יום הכיפורים. קדמו לו ימי לחימה קשים ומרים, שבהם נשחק השריון הישראלי, סדיר ומילואים, על מערכי חי"ר מצריים, רוויי נשק נ"ט, שנאחזו והתחפרו ברצועה ברוחב של 5-12 ק"מ ממזרח לתעלה, בשני ראשי גשר ארמיוניים. מתחילת המלחמה ציפו במטה הכללי ובפיקוד הדרום להתממשות השלב המערכתי

---

1 שמעון גולן, **מלחמה ביום הכיפורים, קבלת ההחלטות בפיקוד העליון במלחמת יום הכיפורים**, צה"ל - המחלקה להיסטוריה, תל-אביב: מערכות ובן-שמן: מודן, 2013 (להלן: גולן).

2 אלחנן אורן, **תולדות מלחמת יום הכיפורים**, צה"ל - המחלקה להיסטוריה, תל אביב: משרד הביטחון והוצאה לאור, 2013 (להלן: אורן).

השני של המתקפה המצרית - היציאה מראש הגשר לעבר "המעברים". הציפייה נבעה מהכרת הדוקטרינה הסובייטית ומהכרת תוכניות המתקפה המצרית שהגיעו לידי צה"ל בשנים שקדמו למלחמה, אך שונו בתקופתו של שאזלי כרמטכ"ל צבא מצרים. אצל המפקדים הבכירים - הרמטכ"ל דוד אלעזר וסגנו ישראל טל - היתה הציפייה למעבר דיוויזיות השריון כרוכה בהערכה כי אם צליחתן תתממש יתחולל קרב שריון בשריון שבו תבוא לידי ביטוי עליונותו של השריון הישראלי על השריון המצרי, כשהוא משוחרר מהתחככות עם מערכי החי"ר.

מנגד, בצד המצרי מ-9 באוקטובר התחולל ויכוח נוקב בין המצדדים בניצול הצלחת הימים הראשונים להמשך המתקפה מראש הגשר מזרחה לבין מצדדי ההתבססות בקו שהושג בראש הגשר כדי להמשיך לשחוק עליו את השריון הישראלי. בסופו של דבר, הוויכוח הוכרע בעיקר בשל נסיבות חיזוניות - ההידרדרות המהירה שחלה במצב בחזית הסורית, ודרישת דמשק מקהיר לצאת למתקפה שתפחית את לחצו של צה"ל בצפון.

בבוקר 14 באוקטובר בשעה 06:00 החלה המתקפה המצרית בהרעשה ארטילרית כבדה של 15 דקות על עמדות יחידות צה"ל שממול לצירי התקיפה, ולאחר 06:30 יצאו לדרך ארבעה מאמצים בתשעה צירים. תוך כשעתיים נבלמו היחידות המצריות במאמצים העיקריים בגזרות קנטרה, דרום הגזרה המרכזית וואדי מבעוק, תוך אובדן עשרות טנקים וכלים אחרים בכל אחת מהגזרות. בגזרת "זרקור"- "הברגה" נמשך הקרב עד להכרעתו בשעות הצהריים, ובגזרת ציר הגידי החלה המתקפה המצרית רק ב-13:00 ונשברה תוך פחות משעה. ניסיון נוסף לפריצה בציר "פוטון"- "טליסמן" בשעות אחר הצהריים נבלם גם הוא תוך זמן קצר. באותן שעות נאלץ המטה הכללי המצרי להורות לשרידי היחידות התוקפות לסגת ולהתכנס בתוך ראשי הגשר המוגנים של דיוויזיות החי"ר.

* * *

ברמת המטכ"ל מחקר זה מתבסס על תמליל הקלטות מוצב הפיקוד העליון, על פרוטוקולי קבוצות דיון מבצעי (קד"ם) שהתקיימו במטכ"ל, על יומני רל"שי הרמטכ"ל וסגן הרמטכ"ל, על יומן הרמ"ח להיסטוריה, על לקטי אמ"ן-מחקר-ענף 6 (מצרים) וכן על פרוטוקולים מהתייעצויות מדיניות-ביטחוניות אצל ראש הממשלה ("קבינט המלחמה").

ברמת פיקוד הדרום המחקר מתבסס על יומן המבצעים של חמ"ל הפיקוד, על תמליל הקלטות חמ"ל הפיקוד, על יומן רל"ש אלוף הפיקוד, על יומן המת"פ (מפקד תותחנים פיקודי), על סיכומי מודיעין יומי של פיקוד הדרום-מודיעין, על סדרת כנסי סיכום המלחמה בפיקוד הדרום, על סיכום המלחמה בחיל התותחנים (חת"ס) וכן על תחקירים ועל ראיונות שערכה המחלקה להיסטוריה לאחר המלחמה. בתחום פעילות חיל האוויר בדרום עמדו לרשותי סיכומי המלחמה של הענף לתולדות חיל האוויר במפקדת חיל האוויר ויומן חפ"ק חיל האוויר בפיקוד הדרום.

ברמת היחידות המחקר מסתמך על יומני מבצעים, על יומני רדיו ועל תמלילי הקלטות רשתות קשר, על תחקירי מלחמה יחידתיים, על דו"חות יחידתיים שהוגשו לאחר המלחמה, על עדויות של מפקדי יחידות (מרמת מח"ט ומעלה) בפני ועדת אגרנט ובפני חוקרי ועדת אגרנט (מרמת מג"ד ומטה). כמו כן ערכתי ראיונות וביורורים עם מפקדים ברמות שונות ועם לוחמים שהשתתפו בקרבות המתוארים. מקור נוסף לניתוח הקרבות היה תצ"א (תצלומי אוויר) של הגזרה שצילם חיל האוויר.

ההיסטוריון הצבאי והתיאורטיקן הבריטי לידל-הארט כתב: "שום תיאור של מערכה או קרב איננו מתקרב לאמת אם לא נכתב מתוך מודעות לצד השני - לכוונותיו, להחלטותיו, למשאביו ולמהלכיו של האויב".³ כדי להשלים את תמונת הקרבות כפי שהשתקפה מ"הצד השני של הגבעה", נעשה שימוש בחומרים מצריים, בהם ספריהם של שלושת מפקדי הצבא הבכירים במלחמת יום הכיפורים - שר המלחמה עלי, הרמטכ"ל שאזלי וראש אג"ם גמאסי, ראיונות שהתפרסמו עם מפקדים מצריים, ההיסטוריה הצבאית הרשמית של צבא מצרים, ספרו של ליווא (אלוף) ג'מאל חמאד על המלחמה שהוכתר במצרים כספר הטוב ביותר על מלחמת 1973, וזיכרונות המלחמה מנקודת ראותם של קצינים מרמת מח"ט ועד לרמת מ"מ. מקור מרכזי הוא אתר האינטרנט המצרי group 73 historians,⁴ שבשנים האחרונות מועלים אליו חומרים רבים, בהם זיכרונות של קצינים בדרגות שונות שהשתתפו בקרבות מלחמת יום הכיפורים, וחומר אינפורמטיבי רב ובעל ערך. כמו כן נעשה שימוש בכתבים, במאמרים ובראיונות של מפקדים מצריים שתורגמו לעברית והובאו במשך השנים בפרסומי "חצב" ו"מערכות", במאמרים שפורסמו בכתבי עת העוסקים במזרח התיכון, ובמחקרים של חוקרים

.B. H. Liddel Hart, **The Other Side of the Hill**, London: Macmillan, 1993, p. 9 3

<http://group73historians.com> 4

ישראליים, בריטיים ואמריקניים ושל גופי מחקר זרים. נעשה מאמץ ליצור קשר לשיתוף פעולה מחקרי עם חוקרים צבאיים מצריים כדי להגיע למקורות נוספים. הניסיון, למרבה הצער, לא צלח.

* * *

לפני הצהריים ב-14 באוקטובר טבע מפקד החזית רא"ל (במיל') חיים בר-לב משפט שיחזור עליו עוד כמה פעמים במשך היום: "צה"ל חוזר לעצמו והמצרים חוזרים לעצמם". ואכן, יום הקרב הסתיים בתבוסה הראשונה שספג הצבא המצרי במלחמת יום הכיפורים, אשר לא רק השתקפה באובדן של כ-200 טנקים ועשרות כלים אחרים ובאבדות כבדות בפיקוד (במתקפת היום נהרגו שני מפקדי חטיבות מצריים, ונפגעו כמה מג"דים) ובשורות הלוחמים, אלא גם גרמה לפגיעה משמעותית במורל ובביטחון העצמי של הפיקוד המצרי, שרק זה עתה שוקמו עם הצלחת מבצע הצליחה.

בצד הישראלי יצרה תבוסת מתקפת השריון המצרית מהפך תודעתי ואסטרטגי. התוצאה העיקרית והישירה של הכישלון המצרי היתה מעבר היוזמה במלחמה לידי צה"ל, וכבר במוצאי 14 באוקטובר התקבלה החלטה בישיבת הממשלה לאשר לצה"ל לצלוח את התעלה בימים הקרובים, ובמפקדת פיקוד הדרום ב"דבלה" התקיימה קבוצת הפקודות למבצע "אבירי לב". בעקבות קרבות 14 באוקטובר עתידה היתה מלחמת יום הכיפורים להיכנס לשלב חדש ושונה באופי המערכה. גם אם עדיין יאלץ להילחם בקרבות הבקעה קשים ועקובים מדם, מעתה צה"ל הוא שיכתוב את מהלכיה של המלחמה ואת התנאים לסיומה.

תודתי נתונה לכל מי שסייעו ותרמו למחקר זה.

| הכרת תודה

בראש ובראשונה, למחלקה להיסטוריה ולעומד בראשה, **ד"ר אלי מיכלסון**, על שהעמידו לרשות המחקר את משאבי המחלקה ואת הארכיב שלה. כמו כן למידען המחלקה **אבי מור**, שסייע בידי לאתר מסמכים וחומרים חיוניים למחקר, ול**ד"ר מאור לוי** שהעמיד לרשותי את המחקר החשוב שלו על הפעלת טנקי השלל בצה"ל.

לחוקר **ניצן שפירא**, שערך את רוב מרשמי הקרב הנכללים במחקר, סייע בפיענוח צילומי אוויר, ותרם לתובנות שיוצגו במחקר זה.

לחוקר **אריק זטורסקי**, שהעמיד לרשותי את הידע הרב שלו על הקרבות בחזית הדרום ותרם לתובנות שיוצגו במחקר זה.

ל**ד"ר עמירם אזוב**, שהעמיד לרשותי מידע מודיעיני חשוב.

ל**דוד קורן**, שסייע באיתור חומרים מצריים ובתרגומם.

ל**קרן כהן-אברמוב**, שסייעה בעריכה הלשונית.

לאל"ם (במיל') **בעז זלמנוביץ**, שסייע רבות בעריכה ובהבאת הספר לדפוס.

ל**מר משה אסולין** ראש היחידה להוצאה לאור במשרד הביטחון שסייע להדפסת הספר.

לחברים הרבים לנשק, מפקדים ולוחמים ביחידות שנלחמו בקרבות ה-14 באוקטובר 1973, שסייעו רבות בהשלמת תמונת הקרב - כפי שהצטיירה בעיניהם ונצרבה בזיכרונם. רשימה מפורטת של המרואיינים והמכותבים שאיתם ביררתי נקודות שונות ורבות מובאת בסוף המחקר.

ולחברים הרבים לנשק שגם כיום, בעשור השמיני של חיינו, ממשיכים לתרום לעתידה של המדינה שלחמנו על קיומה בקרבות המרים של אוקטובר 1973.

עודד מגידו

נטף

אוקטובר 2023

פרק א' 6-13 באוקטובר 1973

ההמתנה למתקפת השריון המצרית: ציפייה בצד הישראלי והתלבטות בצד המצרי

מהשעות הראשונות שלאחר פרוץ מלחמת יום הכיפורים ב-6 באוקטובר 1973, במטה הכללי ובפיקוד הדרום היתה ציפייה לצליחת הדיוויזיות המשורינות המצריות. כבר משעות אחר הצהריים של יום זה העריך אמ"ן כי צליחת הדיוויזיות המשורינות עומדת להתחיל מייד לאחר ההתבססות הראשונית של דיוויזיות החי"ר ממזרח לתעלה, שבהמשך ישיר לה יבוא פיתוח המתקפה מזרחה אל המעברים.⁵ בפתחת ישיבת קד"ם רמטכ"ל הראשונה במלחמה, בערב 6 באוקטובר, העריך ראש אמ"ן אלוף אלי זעירא כי במהלך הלילה יעשו המצרים מאמץ להקים גשרי רק"ם עבור הדיוויזיות המשורינות 4 ו-21, שמעברן צפוי כבר בלילה לקראת הפעלתן בבוקר במהלך של ניצול הצלחה לכיוון המעברים.⁶ ציפייה זו גרמה למעריכי אמ"ן, וגם לפיקוד הבכיר בפיקוד הדרום ובמטכ"ל, לראות בריכוזי הטנקים של דיוויזיות החי"ר שהצטרפו לראש הגשר של אותן הדיוויזיות, את ראשית צבירת הכוח של הדיוויזיות המשורינות מעבר לתעלה לקראת המשך המתקפה מזרחה לעבר קו המעברים כבר ב-7 בחודש.⁷

5 ראו: לקטי אמ"ן/מחקר/ענף 6, 061735, 062025 ו-062200.

6 פרוטוקול קד"ם רמטכ"ל, 061835. בטרמינולוגיה של צה"ל התייחס המונח "מעברים" למעברי המיתלה והג'ידי. תוכניות הצבא המצרי התייחסו לחמישה מעברים מצפון לדרום: רומני, חאתמיה, ג'ידי, מיתלה, ג'ונדי.

7 ראו: לקטי ענף 6, 071000 ו-071130.

באוקטובר 1973 היו בצבא מצרים חמש דיוויזיות שריון (להלן: "הדיוויזיות הכבדות"), שתיים מהן משורינות (דיוויזיות 4 ו-21) ושלוש ממוכנות (דיוויזיות 3, 6 ו-23). דיוויזיות 21 ו-23 היו שייכות לארמייה השנייה. דיוויזיות 4 ו-6 היו שייכות לארמייה השלישית. הדיוויזיה הממוכנת 3 היתה הכוח העיקרי בעתודת המטכ"ל המצרי, וחנתה באזור קהיר.

בכל אחת מהדיוויזיות המשורינות היו שתי חטיבות משורינות וחטיבה ממוכנת, ואילו בדיוויזיות הממוכנות היו שתי חטיבות ממוכנות וחטיבה משורינת. בדיוויזיה משורינת היו שבעה גדודי טנקים (התקן - 217 טנקים), ובדיוויזיה ממוכנת היו חמישה גדודי טנקים (התקן - 155 טנקים).⁸

בהתאם לתוכנית מבצע הצליחה המצרי, תוכנית "הצריחים הגבוהים",⁹ הוקצו שלוש מחטיבות הטנקים של הדיוויזיות הכבדות לדיוויזיות חי"ר שנועדו לצלוח בשלב "המשימה הישירה" של המבצע. בארמייה השנייה הוקצו חטיבה 24 מדיוויזיה 23 לדיוויזיית החי"ר 2 וחטיבה 14 מדיוויזיה 21 לדיוויזיית החי"ר 16. בארמייה השלישית הוקצתה חטיבה 22 מדיוויזיה 6 לדיוויזיית החי"ר 19. עוד שתי חטיבות שריון עצמאיות - 15 ו-25, שתיהן מצוידות בטנקי טי-62 - הוקצו בהתאמה לדיוויזיות החי"ר 18 ו-7. רוב חטיבות הטנקים שהוקצו לחמש דיוויזיות החי"ר הצולחות צלחו בעקבות חטיבות החי"ר בליל 6-7 באוקטובר ובבוקר 7 בו.¹⁰ כאמור, בצה"ל פירשו את צליחת חטיבות הטנקים המסופחות לדיוויזיות החי"ר כראשיתה של צליחת הדיוויזיות המשורינות.

ב-7 בחודש החל אמ"ן לפקפק לגבי הציפייה לצליחת הדיוויזיות הכבדות. בדיון שנערך במצפ"ע (מוצב הפיקוד העליון) בשעות אחר הצהריים העלה ראש אמ"ן את האפשרות שהדיוויזיות הממוכנות נמצאות במהלך מעבר לגדה המזרחית, אולם המצרים החליטו שלא להעביר את הדיוויזיות המשורינות.¹¹

8 על המבנה והתקן ראו: יונה בנדמן, **מצרים, מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, אג"מ/תוה"ד/ מח' היסטוריה/צוות חקר אויב, אפריל 1981 (להלן: בנדמן), עמ' 71-72.

9 תוכנית "הצריחים הגבוהים" היתה התוכנית המצרית למבצע צליחה מוגבל ביעדיו. ראו אצל הרמטכ"ל שאזלי: Saad el-Shazly, **The Crossing of the Suez**, California: American Mideast Research, 2003, pp. 29-28, 111-110 (להלן: שאזלי); ראו גם: דני אשר, **לשבור את הקונצפציה**, תל-אביב: מערכות, 2003 (להלן: אשר), עמ' 134-137.

10 יצוין שלאמ"ן לקח זמן רב לאתר ולזהות את חטיבות השריון שסופחו לדיוויזיות החי"ר. כך למשל, ב-9 באוקטובר עדיין העריך כי חטיבה 14 נמצאת במערך דיוויזיה 2, ואילו בדיוויזיה 16 נכללים כוחות מדיוויזיה ממוכנת 23 או כוחות אחרים מדיוויזיה 21, ראו: לקטי ענף 6, 090530 ו-091530.

11 הקלטות מוצב הפיקוד העליון (להלן: הקלטות מצפ"ע), בסביבות 071545.

מאוחר יותר אמר אלוף זעירא שגם אין ודאות לגבי מעבר הדיוויזיות ממוכנות.¹² בדיון אצל סגן הרמטכ"ל חיווה עוזר ראש אמ"ן למחקר אריה שלו את דעתו כי סוגיית ההחלטה על קידום הדיוויזיות המשוריינות מהווה דילמה קשה לפיקוד המצרי, ובשלב זה טרם התקבלה ההחלטה.¹³ זעירא חזר על ההערכה החדשה בעדכון לסגן הרמטכ"ל בשעות הערב.¹⁴ לקראת חצות כבר היה זעירא נחרץ יותר באשר למעבר הדיוויזיות המשוריינות, אין שום סימנים שיש כוונה להעבירן. גם הדיוויזיות הממוכנות עברו רק בחלקן.¹⁵

ההתלבטות באמ"ן לגבי כוונות המצרים ביחס להמשך פיתוח המתקפה ומועד מעבר הדיוויזיות הכבדות נמשכה גם בימים הבאים. הרמטכ"ל וסגנו קיוו כי צליחתן תתמש כדי שיתחולל קרב שריון בשריון שבו תבוא לידי ביטוי עליונותו של השריון הישראלי על השריון המצרי. בדיון בערב 9 באוקטובר אמר אלעזר: "כל הפילוסופיה שלי בנויה על זה שהם [המצרים] ייצאו החוצה ויתחילו לתקוף אותנו עם שתי הדיוויזיות המשוריינות ואנחנו נתמודד איתם וניתן להם לשבור את הראש עלינו. אני רוצה שיקרה מה שהיה לי ברמת הגולן".¹⁶ אמ"ן לא ידע להעריך חד-משמעית מתי, ואם בכלל, יועברו הדיוויזיות הכבדות אל מזרח התעלה, והפיקוד העליון נקלע לדילמה האם להמשיך להמתין לדיוויזיות, ליזום שוב תקיפת המאחזים של דיוויזיות החי"ר המצריות ממזרח לתעלה או לצאת למבצע לצליחת התעלה.

לנוכח האבדות הכבדות שספגו יחידות פיקוד הדרום בהתקפות על מערכי החי"ר רווי הנ"ט של דיוויזיות החי"ר, ומאחר שהעדיפות במשאבים - בעיקר חיל האוויר - ובתשומת לב של הפיקוד הבכיר ניתנה להכרעת הסורים ברמת הגולן, קבע הרמטכ"ל בין 9 ל-12 באוקטובר מדיניות לחזית הדרום ועיקריה: הימנעות מצעדים התקפיים שיגרמו לשחיקת הכוח, וציפייה לצליחת הדיוויזיות המשוריינות ופריצתן מזרחה. ככל שנקפו הימים, סוגיית הציפייה למעבר הדיוויזיות הכבדות הפכה לאקוטית יותר. ראשית, מהלכי צה"ל בחזית הדרום נעשו תלויים ביוזמה של הצבא המצרי - ולא ביוזמה של צה"ל. שנית, אומנם בפיקוד הבכיר של צה"ל היה ביטחון ביכולתן של אוגדותיו המשוריינות להכריע קרב שריון בשריון אם יתפתח, אולם ככל שעבר הזמן

12 שם, בסביבות 071645.

13 יומן הרמ"ח להיסטוריה, אל"ם אברהם איילון (לנטש) (להלן: מחברות לנטש), 071800.

14 שם, 072110.

15 הקלטות מצפ"ע, לקראת חצות 7 באוקטובר.

16 הקלטות מצפ"ע, מוצאי 9 באוקטובר.

הפכה הסוגיה גם לשאלה של יחסי כוחות ועתודות. בעוד צה"ל הטיל למערכה את כל כוחותיו ונשאר כמעט ללא עתודה, והכוחות הלכו ונשחקו בלחימה, המצרים טרם הפעילו את ארבע הדיוויזיות הכבדות הטריות שלהם (למעט שלוש חטיבות הטנקים של הדיוויזיות הכבדות שצורפו לדיוויזיות החי"ר שצלחו).

בהתייעצות שקיים סגן הרמטכ"ל במצפ"ע בבוקר 11 באוקטובר, אמר ראש אמ"ן כי אין ידיעות על הכוונה לקדם את הדיוויזיות המשורינות, אך הוא מעריך שאם יתברר לסאדאת כי מצב הסורים מחמיר, הוא עשוי להפעיל כדי להקל את הלחץ על הסורים. במקרה כזה עלולים המצרים לפרוץ בסיני עם שלוש דיוויזיות כבדות - שתי הדיוויזיות המשורינות 4 ו-21 והדיוויזיה הממוכנת 23.¹⁷ בדיונים למחרת העריך זעירא כי הסיכוי למעבר הדיוויזיות המשורינות הוא 50%.¹⁸ כך נמשכה הציפייה במטכ"ל ובפיקוד הדרום עד להתייעצות אצל ראש הממשלה בשעות אחר הצהריים המוקדמות של 12 בחודש, אשר במהלכה הגיעה ידיעת מודיעין שפורשה על ידי אמ"ן כמבשרת את מתקפת הדיוויזיות הכבדות לכיוון המעברים.¹⁹

בצד המצרי העמיד מצב הסיום של קרבות 8 באוקטובר²⁰ את פיקוד הצבא המצרי לפני דילמה אם לנצל הצלחה ולפרוץ מראש הגשר אל המעברים או להסתפק בהישגי היום ולבססם על ידי התחפרות בקו שהושג, לקלוט בו את התקפות-הנגד הישראליות הצפויות, ולשחוק את השריון הישראלי על מערכי החי"ר המחופרים והרוויים באמצעי נ"ט של חמש דיוויזיות החי"ר. לשיטתו של המפקד העליון, סאדאת, המשימה האסטרטגית הושגה, והמאבק יכול היה לעבור עכשיו לזירה הדיפלומטית. במרכז המבצעים של פיקוד הצבא המצרי - מרכז עשר - נערכו דיונים בשאלה אם לעצור את הכוחות או להעביר את דיוויזיות השריון ולהמשיך בהתקדמות. זה היה הוויכוח על העצירה האופרטיבית.

מצדדי המשך ההתקדמות, ובראשם ראש אגף המבצעים, גנרל גמאסי, סברו כי יש לקיים את היוזמה האופנסטיבית בידי הצבא המצרי ולמנוע מצב סטטי

17 מחברות לנטש, 111010. ראו גם: גולן, עמ' 703; יאיר טל וישראל טל, **ישראל טל: פרקים למלחמת יום הכיפורים**, ראשון לציון: ידיעות אחרונות - ספרי חמד, 2019 (להלן: טל וטל), עמ' 458.

18 הקלטות מצפ"ע בשעות 120010-120130.

19 עיקר תוכן הידיעה, שהגיעה ממקור של המוסד, היה כי בשבת 13 באוקטובר או למחרת יוצנחו שלוש דיוויזיות צנחנים מצריות באזורי ביר גפגפה (רפידיים) והמיתלה.

20 כישלון מתקפת-הנגד של צה"ל, והשלמה - לא מלאה - של שלב "המשימה הבאה".

שיוביל להעברת היוזמה לידי צה"ל. פיקוד הדרום הישראלי עדיין לא מצא את שיווי המשקל שלו, והמשך ההתקדמות ישבש את מאמציו לייצב את כוחותיו ולהכין קו הגנה חדש וכן ישבש את המשך מהלכיו.²¹ לעמדת גמאסי היתה תמיכה מצד קצינים בכירים במטה הכללי.²² בין השאר הושמעה הטענה כי לנוכח המצב המידרדר של צבא סוריה, ההתמהמהות המצרית ביציאה להמשך המתקפה תאפשר לישראל להעביר כוחות יבשה ואוויר מזירת רמת הגולן.

מנגד, שר המלחמה עלי והרמטכ"ל שאזלי התנגדו לחדש את המתקפה. לדעת עלי, התקדמות מחוץ למטריית הגנת הנ"מ הקיימת ממערב לתעלה, ולפני שנבנה מערך נ"מ ממזרח לתעלה שיוכל להעמיד הגנה לכוחות המתקדמים מזרחה, היתה סיכון גדול מדי שאין לקחתו.²³ נימוקיו של שאזלי היו דומים: "חיל האוויר של האויב עדיין חזק מכדי שיאותגר ע"י חיל האוויר שלנו, ואין לנו די סוללות טילי נ"מ ניידות כדי לספק הגנה מפני התקפות אוויר [לכוח שיתקדם מחוץ למטריית הנ"מ הקיימת]".²⁴ שאזלי היה הסמן הקיצוני בהתנגדות להמשך פיתוח המערכה מזרחה ודבק בגישת המתקפה המוגבלת, שאפיינה את עמדתו בשלבי תכנון מבצע הצליחה.

גם שני מפקדי הארמיות תמכו בגישה שיש להוסיף ולבצר את ראשי הגשר של הארמיות לפני יציאה לשלב אופנסיבי נוסף.²⁵

במהלך 10 בחודש נמשכו הדיונים בפיקוד הצבא המצרי על דילמת המשך פיתוח המערכה, כשברקע דיווחים מדאיגים לגבי התמוטטות המתקפה הסורית ברמת הגולן וידיעות על כך שהאמריקנים מתארגנים לרכבת אווירית שתשלם את חוסרי אמצעי הלחימה שאיבד צה"ל בימי המלחמה הראשונים.²⁶ בשלב זה נשארה בתוקפה הנחיית שר המלחמה להתמקד בהשלמת שלב

Mohamed Abdel Ghani el-Gamasy, **The October War, Memoirs of Field Marshal, El-Gamasy of Egypt**, Cairo: The American University in Cairo Press, 1993 (להלן: גמאסי), עמ' 264-265. 21

George W. Gawrych, **The Albatross of Decisive Victory, War and Policy Between Egypt and Israel in the 1967 and 1973 Arab-Israeli Wars**, Connecticut: Greenwood Press, 2000 (להלן: גוריץ') עמ' 191. 22

ריאיון של הייכל עם עלי ב-18 בנובמבר 1973 מופיע ב: *Journal of Palestine Studies*, Vol. 3, No. 2, Winter, 1974 (להלן: ריאיון הייכל עם עלי), עמ' 216-226. 23

שאזלי, עמ' 246. 24

גוריץ', עמ' 191. גוריץ' מסתמך בין השאר על ריאיון שערך עם גמאסי ביוני 1994. ראו בהמשך תגובת שני מפקדי הארמיות ב-12 באוקטובר לפקודה לפיתוח המתקפה. 25

גמאסי, עמ' 260. 26

"המשימה הבאה" באותן גזרות שבהן יעדי השלב לא הושגו במלואם, ובביצור ראש הגשר ממזרח לתעלה, לרבות העברת סוללות טילי נ"מ לגדה המזרחית.²⁷ במטה המשיך גמאסי בניסיונות השכנוע שלו לצאת לשלב הבא של המתקפה בנימוק ש"עתה, לאחר ה-9.10, ככל שיימשך העיכוב - העצירה הסקטית - תתארך ההזדמנות של ישראל לתגבר ולבצר את עמדותיה. במילים אחרות, ככל שנקצר את תקופת ההמתנה, כן ייטב".²⁸ יעברו עוד שתי יממות עד שעמדתו תתקבל.

ב-11 באוקטובר הגיע נציג בכיר של הפיקוד הסורי לקהיר לדרוש לחדש את המתקפה בסיני כדי להפחית את לחץ צה"ל שעבר למתקפה בשטחה של סוריה.²⁹ בין בשל לחץ סורי ובין בהשפעת הישגי הימים האחרונים, סאדאת החל לשקול שוב את עמדתו ביחס ליעד המוגבל של המלחמה.³⁰ אף שאין תיעוד גלוי על כך, אפשר להניח שסאדאת שיתף במחשבותיו את שר המלחמה, וגם עלי עצמו החל לשקול שוב את עמדתו, ייתכן שגם בהשפעת הלחץ הפנימי של מצדדי המשך המתקפה במטה שבראשם גמאסי. בשעות אחר הצהריים חזר הרמטכ"ל שאזלי מסיור ביחידות הארמייה השנייה ונקרא אל השר עלי, שביקש להתייעץ עימו. לגרסת שאזלי, השאלה שהציג לו עלי היתה "האם לא הגיעה העת למנף את הצלחתנו עד כה לפיתוח המתקפה לעבר המעברים?" שאזלי השיב, לדבריו, כי חיל האוויר הישראלי עדיין חזק, אין לפיקוד

---

27 כחודש לאחר המלחמה הדגיש עלי את השלמת פריסת מערך הנ"מ ממזרח לתעלה כשקול מרכזי וכתנאי להמשך המערכה, ואמר בין השאר: "אילו הוריתי לכוחותינו לנצל את ההזדמנות...לפני שמערך ההגנה שלנו כנגד העליונות האווירית של האויב מוכן, פירושו של דבר שהייתי מטיל את כל המשא על חיל האוויר ומטיל עליו משימה שלא היה ביכולתו למלא, בשעה שידעתי שהשעות הקשות עוד לפנינו". ריאיון הייכל עם עלי.

28 גמאסי, עמ' 265.

29 שם, עמ' 260. הניסיונות שערכתי עם חוקרים ישראלים ומצריים לברר את זהותו של השליח הסורי, לא צלחו.

30 לדעת אורי בר-יוסף ועמר יוסף, החלטתו של סאדאת נבעה גם מחשש שאם מדינות ערב יתרשמו כי הפקיר את סוריה במצוקתה, לא ישתפו עימו פעולה בהפעלת נשק הנפט. ראו: Uri Bar-Joseph & Amr Yossef, The Hidden Factors that Turned the Tide: Strategic Decision-Making and Operational Intelligence in the 1973 War, in *The Journal of Strategic Studies*, vol.37/4, 2014, (להלן: יוסף ובר-יוסף), עמ' 599. הייכל מזכיר גם את עמדת בכירי הנציגות הרוסית בקהיר - השגריר ויונגרדוב והנספח הצבאי, שהביעו דעתם בפגישות עם ההנהגה המצרית כי מצרים מסכנת את הישגיה הצבאיים במלחמה בכך שאיננה מפתחת מתקפה לכיוון המעברים. ראו: Mohamed Heikal, *The Road to Ramadan*, New-York: Quadrangle/The New-York Times Book Co., 1975 (להלן: הייכל), עמ' 218. ראו גם: שמואל בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, תל אביב: מערכות, 1986, עמ' 57-58. לדעת בר, החלטת סאדאת התקבלה גם לנוכח הערכתו של הנשיא כי הפסקת האש קרובה, ולכן יש לנסות להשיג הישג טריטוריאלי נוסף לפני שהלחץ המדיני להפסיק את המלחמה יגבר.

ההגנה האווירית די סוללות ניידות להגן על כוחות שינועו לכיוון המעברים, ולכן מוטב ללמוד את הלקח המר מניסיונה של חטיבה ממוכנת 1 שהושמדה בידי חיל האוויר הישראלי כאשר ניסתה לצאת להתקפה מחוץ לטווח הגנת הטילים.³¹

לפי ספרם של באדרי, מגדוב וזוהדי, המהווה היסטוריה רשמית של צבא מצרים, הערכת המצב המטכ"לית ותוכנית המתקפה לשלב הבא הושלמו בבוקר 11 באוקטובר.³² אם הדברים מדויקים, יש להניח שעבודת המטה נעשתה בהנחייתו ובהובלתו של גמאסי, שהכין את המטה לקראת קבלת ההחלטה לצלוח ולתקוף.

כאמור, הלחץ הסורי הניע תחילת שינוי מגמה במהלך 11 בחודש. את ההחלטה לצאת למתקפה קיבל סאדאת בליל שבין 11 ל-12 באוקטובר והיא נמסרה לשר המלחמה עלי לפנות בוקר.³³ שאזלי מתאר ויכוח בין עלי ובינו, שבו עמד על דעתו כי להתקפה המתוכננת אין סיכוי הצליח, ואם מטרתה להוריד לחץ מסוריה - גם בכך תיכשל:

למרות אבידותיו יש לאויב שמולנו שמונה חטיבות שריון. חיל האוויר שלו יוכל לפגוע קשות בכוחות הקרקע שלנו ברגע שיחרגו מהגנת מטריית טילי הנ"מ. אין לנו די סוללות "קוואדרט" (אס-איי-6) לתת הגנה ניידת לכוחות שייחשפו. [אם] נתקדם נחסל בכך את כוחותינו מבלי שיהיה בכך כדי לסייע באופן מהותי לאחינו הסורים.

לפי שאזלי, עלי עוד ניסה להציג את טיעונו כלפי סאדאת, אך חזר בצהריים והודיע: "זו החלטה פוליטית, עלינו לצאת למתקפה מחר בבוקר".³⁴

בשעה 13:30 חתם עלי על הפקודה לחידוש המתקפה ביום המחרת, 13 באוקטובר, בשעה 06:30. שני גנרלים יצאו כקציני קישור אל מטות שת

31 שאזלי, עמ' 242-246. חטיבה ממוכנת 1 מדיוויזיה 6 יצאה ב-10 באוקטובר מעיין מוסא כדי לתקוף את ראס סודר, יצאה מתחום הגנת טילי הנ"מ, ולמעשה הושמדה על ידי חיל האוויר הישראלי. לדברי שאזלי, בתוך שעות אחדות איבדה החטיבה 90% מהציוד שלה. שם, עמ' 241. אשר לעמדתו של עלי ראו: Kenneth M. Pollack, **Arabs at War. Military Effectiveness, 1948-1991**, Lincoln: University of Nebraska Press, 2004. (להלן: פולק), עמ' 611, הערה 165.

32 Hassan el-Badry, Taha el-Magdoub, Mohammed Dia el-Din Zohdy, **The Ramadan War, 1973**, Virginia: T. N. Dupuy Associates Inc., 1979. (להלן: באדרי ואחרים), עמ' 96.

33 גמאסי, עמ' 266.

34 שאזלי, עמ' 246.

הארמיות כדי למסור את הפקודה ישירות למפקדי הארמיות. עם קבלתה התקשרו שני מפקדי הארמיות למטה המלחמה כדי לערער עליה, וגנרל מאמון, מפקד הארמייה השנייה, אף איים בהתפטרות. שני המפקדים זומנו לשיבה אצל עלי במרכז עשר בשעה 18:00.³⁵ בישיבה ניסו שאזלי, ואסל ומאמון לערער על הפקודה. ואסל כתב בספרו כי טען לפני עלי כי טרם יוצב ראש הגשר, וכי אין לצאת לשלב הבא לפני שיוקם מערך הגנ"א (הגנה אווירית) ממזרח לתעלה, ואין לצאת למתקפה ללא מודיעין מדויק על מערך ההגנה הישראלי שאותו יש להבקיע.³⁶ עלי דחה את הערעור, הבהיר שזו החלטה מדינית שמקורה בנשיא, והסכים רק לדחות את היציאה למתקפה ב־24 שעות.³⁷

לפי שאזלי, פקודת המתקפה שהוציא עלי כללה חמישה מאמצים: מאמץ חטיבתי בגזרה הצפונית ושני מאמצים דו־חטיבתיים - בגזרה המרכזית ובגזרה הדרומית. כמו כן נקבע בפקודה כי המתקפה לא תהיה על חשבון החלשת ראשי הגשר הדיוויזיוניים אלא תוך שימוש בעתודה האופרטיבית, כלומר בדיוויזיות הכבדות שממערב לתעלה.³⁸ למרות זאת בליל 12 באוקטובר החל מעברן של שתי חטיבות שריון בלבד. בגזרה המרכזית, במרחב ראש הגשר של דיוויזיה 16, עברה חטיבת השריון 1 מדיוויזיה 21; בגזרה הדרומית עברה חטיבת השריון 3 מדיוויזיה 4 למרחב ראש הגשר של דיוויזיית החי"ר 19.³⁹ במסגרת ההכנות למתקפה הועברו לגדה המזרחית של התעלה 14 סוללות טילי נ"מ - תשע מסוג אס־איי־2 ואס־איי־3, וחמש מסוג אס־איי־6 - כדי להגן על כוחות השריון שיצאו להתקפה. תשע סוללות נפרסו בגזרת הארמייה השנייה, וחמש סוללות נפרסו בגזרת הארמייה השלישית.⁴⁰

35 שם, עמ' 246-247; جمال حماد, المعارك الحربية على الجبهة المصرية، 1973 (ליווא [אלוף] ג'מאל חמאד, **המערכה המלחמתית בחזית המצרית**, 1989; תרגום: אל"ם [במיל"] פסח מלובני) (להלן: חמאד), עמ' 259.

36 عبد المنعم واصل، الصراع العربي الإسرائيلي - من مذكرات وذكريات الفريق عبد المنعم واصل (עבד אל־מונעם ואסל, **המאבק הערבי ישראלי - יומניו וזיכרונותיו של הפריק עבד אל־מונעם ואסל**, 2002; תרגום: דוד קורן) (להלן: ואסל), עמ' 219.

37 שאזלי, עמ' 246-247; גמאסי, עמ' 266.

38 שאזלי, עמ' 247-248. המאמצים שהופעלו ב־14 באוקטובר אינם תואמים את התוכנית שפירט שאזלי.

39 פד"מ/מודיעין, **סיכום מודיעין יומי**, 131800.

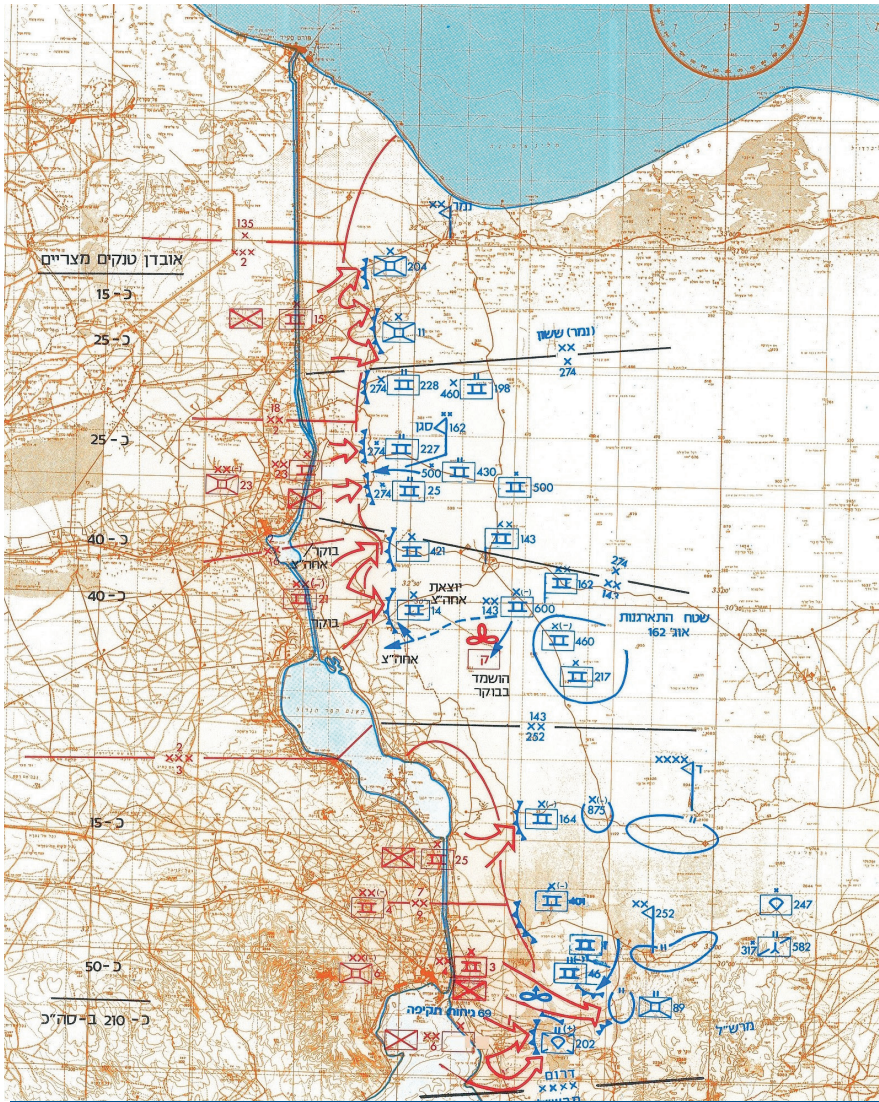
40 מפקדת חיל האוויר - הענף לתולדות חיל האוויר, **תקיפת סוללות טילי קרקע-אוויר במלחמת יום הכיפורים**, פברואר 1978, עמ' 225-227.

פרק ב' המתקפה המצרית יוצאת לדרך

המתקפה המצרית החלה בבוקר 14 באוקטובר בהרעשה ארטילרית כבדה של 15 דקות על עמדות יחידות צה"ל שממול לצירי התקיפה. לאחר 06:30 יצאו לדרך ארבעה מאמצים בתשעה צירים: בגזרת קנטרה תקפה חטיבת השריון 15 (טנקי טי-62) בכיוון בלוזה, ושני כוחות נוספים תקפו בצירים "לסטים" ו"טלטול". בגזרת הפירדן תקפו כוחות חי"ר ממוכן בסיוע טנקים של דיוויזיה 2 בצירים "ערוב" ו"חביבה" בכיוון "זרקור" ו"הברגה". בגזרת דיוויזיה 16, בין אגם תמסח לאגם המר הגדול, תקפה דיוויזיה 21 (טנקי טי-55) בשני צירים, והונחת כוח קומנדו מדרום לטסה. בדרום הגזרה הדרומית תקפה חטיבת שריון 3 מדיוויזיה 4 (טנקי טי-55) בתוואי ואדי מבעוק, בסיוע גדוד ממוכן מחטיבה 113, בניסיון להגיע למוצא המערבי של מעבר המיתלה באיגוף מדרום.⁴¹ חיל האוויר המצרי תקף מפקדות ומתקנים, בהם המפקדות בבלוזה ובטסה, המרכז הלוגיסטי ברפידים, מתקן הבקרה של חיל האוויר הישראלי באום מרגים שממערב לרפידים ויחידות טנקים בקו הקדמי של חטיבה 274.⁴² מאמץ נוסף יצא בשעות הצהריים בגזרת הגידי, שם תקפה חטיבה 11 מדיוויזיה 7 בסיוע גדוד מחטיבת השריון 25 (טי-62).

41 באדרי ואחרים, עמ' 97; שאזלי, עמ' 248; גמאסי, עמ' 277; חמאד, עמ' 251-252.

42 יומן מבצעים פיקוד הדרום; יומן רל"ש סגן הרמטכ"ל; מחברות לנטש; פד"מ/מודיעין, **סיכום מודיעין יומי**, 141900; דו"ח חטיבה 274.

איור 1: מפת מאמצי ההתקפה המצרית ב-14 באוקטובר⁴³

43 אג"מ/מה"ד/היסטוריה, אטלס מלחמת יום הכיפורים, מפה 44, מאי 1983.

היערכות פיקוד הדרום

לקראת המתקפה היה פיקוד הדרום ערוך כך:

בגזרה הצפונית - גזרת כוח "נמר" (כוח אוגדתי מאולתר בפיקודו של תא"ל יצחקי ששון) - כוח פלוגתי מחטיבה 204 על ציר "לסטים" (חמישה טנקי שוט) והחטיבה הממוכנת 11, שהחזיקה את הגזרה שממזרח לקנטרה. בחטיבה הופעלו שלוש מסגרות טנקים: גדוד 226 (22 טנקי שרמן אם-50 ואם-51, מתוגבר בשלושה טנקי שוט), גדס"ר 279 (17 טנקי מגח) וגדוד מאולתר 4 (14 טנקי שרמן ושבעה טנקי שוט). סך הכול בחטיבה היו 68 טנקים, בהם טנקי מפקדת החטיבה (המפח"ט).⁴⁴

בצפון הגזרה המרכזית - גזרה בפיקודו של סגן מפקד אוגדה 162 תא"ל דב תמרי - מהאזור שמול האי אל-בלאח ועד מדרום לפירדן - חטיבת הטירן 274.⁴⁵ החטיבה כללה שלושה גדודים: 228, 227 ו-25, ובסך הכול היו 59 טנקים כשירים.⁴⁶ בעורף החטיבה חנו גדודים 198 מחטיבה 460 ו-430 מחטיבה 500.

בדרום הגזרה המרכזית - אוגדה 143 בפיקוד אלוף אריאל שרון - חטיבה 421 (כ-65 טנקים)⁴⁷ בגזרת ציר "טליסמן" (כביש טסה-איסמעיליה) וחטיבה 14 (כשבעים טנקים) בגזרת ציר "עכביש".⁴⁸

בגזרה הדרומית - גזרת אוגדה 252 בפיקודו של אלוף קלמן מגן :

בגזרת הגידי - חטיבה 164 (41 טנקים).⁴⁹

בגזרת המיתלה - חטיבה 401 (כ-65 טנקים)⁵⁰ וגדוד חרמ"ש 86 מחטיבה 875.

44 דו"ח חטיבה 11, 15.1.74. החטיבה כללה גם את גדודי החרמ"ש 54 ו-128.

45 "טירן" - השם הצה"לי לטנקי טי-54 ו-55, שלל מלחמת ששת הימים, שהסב צה"ל והכניסם לשימוש.

46 דו"ח קצין חימוש חטיבה 274 במסגרת תחקירי החטיבה שלאחר המלחמה. גדוד נוסף של החטיבה - גדוד 225, נמצא בזירת מרחב שלמה (מרש"ל).

47 סיכום דיווחי המ"פים בתחקירי חטיבה 421 ובירורי המחבר עם המ"פים.

48 דו"ח חטיבה 14, מצבת טנקים ב-14 באוקטובר 1973, ראו: <http://www.hativa14.com/Uploads/dbsAttachedFiles/nis-zain.pdf>

49 דיווח החטיבה על מצבת טנקים ברשת אוגדה 252 ב-14 באוקטובר בשעה 17:50, בתוספת ארבעה טנקים שנפגעו במשך היום. נתון סד"כ זה אישר המח"ט ברעם בריאיון עם המחבר, 3 בינואר 2023.

50 דיווח החטיבה על סד"כ טנקים ברשת אוגדה 252 ב-140240.

בגזרה שמול עיון-מוסה - גדוד צנחנים 202 מחטיבה 35, מוגבר בפלוגת טנקים (שבעה טנקי מגח).⁵¹

על ציר הרוחב - העתודה הפיקודית: חטיבה 600 בין "מבדיל 63-73" מדרום לטסה. מפקדת אוגדה 162 (אלוף אברהם אדן) עם שתיים מחטיבותיה (217 ו-460) ממזרח ומצפון-מזרח לטסה, בין ציר "ספונטני" לציר "פונדק" (ציר טסה-רפידים).

להלן יתוארו מהלכי המערכה מצפון לדרום.

---

51 על פי מקורות שונים, לרשות גדוד 202 עמדו שישה-תשעה טנקים. הנתון שלעיל - שבעה טנקים - מבוסס על מחקרם היסודי והמפורט של זטורסקי ווגמן: אריק זטורסקי ויהודה וגמן, **לחימת השריון בקרב ואדי מבעוק - 14 באוקטובר 1973**, אוגוסט 2020 (להלן: זטורסקי ווגמן), עמ' 17.

פרק ג' גזרה צפונית

גזרה צפונית – קנטרה

חטיבה 15, בפיקודו של עקיד תחסין שנאן, היתה אחת משתי חטיבות השריון העצמאיות שצוידו לפני המלחמה בטנקי טי-62. לקראת מבצע הצליחה סופחה החטיבה לדיוויזיית החי"ר 18, וצלחה את התעלה במסגרת הדיוויזיה בגזרת קנטרה.

עד 14 לחודש לחטיבה היו כמה התנגשויות עם יחידות של חטיבות 217 ו-11 הישראליות. לקראת מתקפת 14 באוקטובר קיבלה החטיבה פקודה לפתח את ההתקפה לכיוון בלזיה ולתפוס את צומת כביש הרוחב עם הכביש המוליך לאל-עריש. גדוד חי"ר ממוכן הנתמך בטנקים מדיוויזיית הרגלים 18 נשלח לפעול באבטחת הצד הימני (הדרומי) של החטיבה. מח"ט 15 תכנן שההתקפה תיערך בשלושה צירים (גדוד אחד בכל ציר) לאחר הפצצה מרוכזת של הארטילריה של דיוויזיה 18.⁵²

בשעה 06:00 התחילה הפגזה מכינה של רבע שעה. בחסות ההפגזה החלה התקדמות בשני צירים. בציר "לסטים", מול כוח חטיבה 204 שהיה ממוקם בתעוז "יורם", התקדמה יחידת טנקי טי-34, מאחת מחטיבות דיוויזיה 18 (ככל הנראה מחטיבה ממוכנת 10). חמישה טנקים מצריים הושמדו, והכוח נסוג.⁵³ בציר "עלקת", המוביל לבלזיה, תקף גדוד של חטיבה 15. מולו, באזור תעוז "מרתף", נערך מח"ט 11 אל"ם אהרן פלד ("פדליה")

52 מקור לתיאור לחימת חטיבה 15: התקפת חטיבה עצמאית 15 באתר <https://group73historians.shorturl.at/bJNSW>

53 יומן איתמר חצור, מ"מ שוט בכוח של חטיבה 204 בתעוז "יורם".

עם גדיס"ר 279, בפיקודו של סא"ל גדעון מדנס, ומחלקת טנקי המפח"ט, ועצר את ההתקפה תוך השמדת טנקי טי-62. מדרום ל"מרתף" היה ערוך גדוד 4, בפיקודו של סא"ל זאב איתן (וילנר), ומדרום לו, על ציר "חזיזית" באזור מתחם "ורמונט", גדוד 226, בפיקודו של סא"ל יוסף רביב. מח"ט 15 המצרי הכניס גדוד נוסף מדרום, על בסיס ציר "רבוט", ושני גדודי חטיבה 11, שעיקר הסדי"כ שלהם היה טנקי שרמן, עלו לעמדות כאשר הכוח המצרי הגיע לטווחים קצרים, וגם מאמץ זה נבלם. חטיבה 15 נסוגה לקו ההיערכות שלה, שלפי המקורות המצריים, היה כ-2.5-3 ק"מ ממזרח לקו המגע של היום הקודם.

לפי סיכומי גדודי חטיבה 11, בבוקר הקרב הושמדו 42 טנקי טי-62 לפי הפירוט הזה: גדיס"ר 279 ומחלקת מפח"ט השמידו 21 טנקים; גדוד 4 - שלושה טנקים; גדוד 226 - עשרה טנקים. לפי הדיווח, כמה מטנקי טי-62 של חטיבה 15 הושמדו באמצעות טנקי שרמן של גדודים 4 ו-226. כמו כן הושמדו שמונה טנקים באש ארטילריה ישראלית. לפי המקורות המצריים, חטיבה 15 איבדה בקרבות היום 18 טנקי טי-62.

בקרבות בגזרה נפגע טנק שוט של גדוד 226, ומפקדו, המ"מ סגן גדעון שנו, נהרג. כמו כן בהפגזת תאג"ד 226 נהרגו סגן אלי רגולסקי והחובש מרצל שטיינברג. כעשרים מלוחמי החטיבה נפצעו.⁵⁴

אף שגזרת קנטרה-פורט סעיד היתה פחות צפופה משאר הגזרות מבחינת מערך הני"מ המצרי שמנגד, חטיבה 11 לא זכתה לסיוע של חיל האוויר ביום הקרב, למעט תקיפה של שני מטוסי "עיט" בשעה 11:20 בגזרה.⁵⁵

להלן התיאור המצרי של ההתקפה:

בדיוק בשעה שש בבוקר החלה הארטילריה של דיוויזיית חי"ר 18 לבצע הפצה מרוכזת באש ארטילרית במשך רבע שעה ולאחריה התקדם גדוד טנקים שמשיתו גישוש ואיתור הגנות האויב. לאחר כ-45 דקות דיווח המג"ד כי לאויב הגנות חזקות במרחק של 3 ק"מ, מצויידות במסכי נ"ט חזקים מאוד, שאילצו את הגדוד לעצור בשל עוצמת האש העוינת. לנוכח עמדות ההגנה של האויב השולטות בציר ההתקדמות של החטיבה, המח"ט החליט לקדם את אחד מגדודי הדרג השני,

54 המקור לתיאור לחימת חטיבה 11: דו"ח חטיבה 11, 15.1.74.

55 מפקדת חיל האוויר, **השתתפות חיל האוויר בלוחמת היבשה בחזית המצרית**, כרך שלישי, דצמבר 1978 (להלן: **השתתפות חיל האוויר**), עמ' 412, 426.

שהיה מימין לגדוד המרכזי שלו, להתקדם ולאגף את העמדה העויינת, אך גם זה לא הצליח לעמוד במשימה, והחטיבה נעצרה.

בשעה 11:00 החליט המח"ט לתקוף בכוח של שני גדודי טנקים, בסיוע הארטילריה של דיוויזיה 18 ושל החטיבה, אך גם בהתקפה זו לא הצליחו לחדור את הגנת האויב בשל הדיוק של הארטילריה וטילי הנ"ט של האויב, במיוחד טילי הטאו שהגיעו לאחרונה לישראל.^[56]

כחצי שעה לאחר כישלון התקיפה, הוציא המח"ט פקודות להיערך להגנה על הקו הנרכש החדש, הנמצא במרחק של 2.5 קילומטרים מגבול החזית של דיוויזיה 18, ולתמוך בדרג הראשון עם נשק אנטי-טנקי.

בערב 14 באוקטובר 1973, הוציא מפקד דיוויזיית הרגלים 18, תת-אלוף פואד עזיזי ראלי, פקודה לנסיגת חטיבת השריון 15 לאזור ההיערכות המקורי שלה במזרח קנטרה, לאחר שהאבידות הסתכמו ב-18 טנקי טי-62.⁵⁷

גזרה צפונית – מול צפון האי אל-בלאח

מאמץ נוסף, אף הוא של דיוויזיה 18, יצא בכיוון ציר האורך "טלטול" – "מאדים", שהיה מוחזק על ידי גדוד 228 מחטיבה 274, בפיקודו של סא"ל שלמה שכטר (שריג) (22 טנקי טירן). הכוח התוקף היה גדוד ממוכן מהחטיבה הממוכנת 136 של דיוויזיה 18, בסיוע טנקים. גם כאן קדמה להתקפה הפגזה ארטילרית, ובגזרה זו תקף חיל האוויר המצרי גם את הקו הראשון, ושני אנשי צוות נפגעו. עם תחילת המתקפה המצרית בדרום גזרת חטיבה 11 נשלחה פלוגה ח' של הגדוד לסייע לגדוד 226. טילים נורו אל הפלוגה בתנועתה, טנק אחד נפגע מפגיעה ישירה, והנהג אברהם מועלם נהרג. מח"ט 274 הורה להחזיר את הפלוגה לגזרת גדוד 228.

56 בנושא טענת טילי הטאו, ראו בהמשך עבודה זו.

57 על מתקפת חטיבה עצמאית 15, ראו לעיל הערה 52.

בשעה 08:00 בערך זיהה גדוד 228 מעמדותיו כוח ובו כעשרים טנקים וחיי"ר מוסע במשאיות, מתקדם בטווח של כ-4,000 מ'. בהתקרב הכוח המצרי פתחו טנקי הגדוד באש והתנהל קרב שריון בשריון בטווחים של 3,000 מ' ומטה. לרשות גדוד 228 הועמד סיוע ארטילרי שהופעל ביעילות, וההתקפה המצרית נעצרה.⁵⁸

סגן מפקד אוגדה 162, תא"ל דב תמרי, שקיבל את הפיקוד על גזרת האוגדה לאחר יציאת עיקר כוחה כדי לשמש עתודה פיקודית ולהתחיל בהכנות לקראת מבצע הצליחה, הכניס לקראת הצהריים לגזרה את גדוד 198 מחטיבה 460 (18 טנקים), בפיקודו של סא"ל עמיר יפה. הגזרה חולקה בין גדוד 198 שתפס את חלקה הצפוני לבלימה בציר "טלטול", ובין גדוד 228 שתפס את חלקה הדרומי לבלימה בציר "ציון". גדוד 228 הוכפף למג"ד 198. בהמשך היום לא היו ניסיונות מצריים נוספים להתקדמות, אך בכניסת גדוד 198 לגזרה נפגעו שני טנקים מטילי סאגר. בשעות אחר הצהריים תקפה רביעיית מטוסים מצריים או עיראקיים את גדוד 198, אך לא היו נזקים.⁵⁹

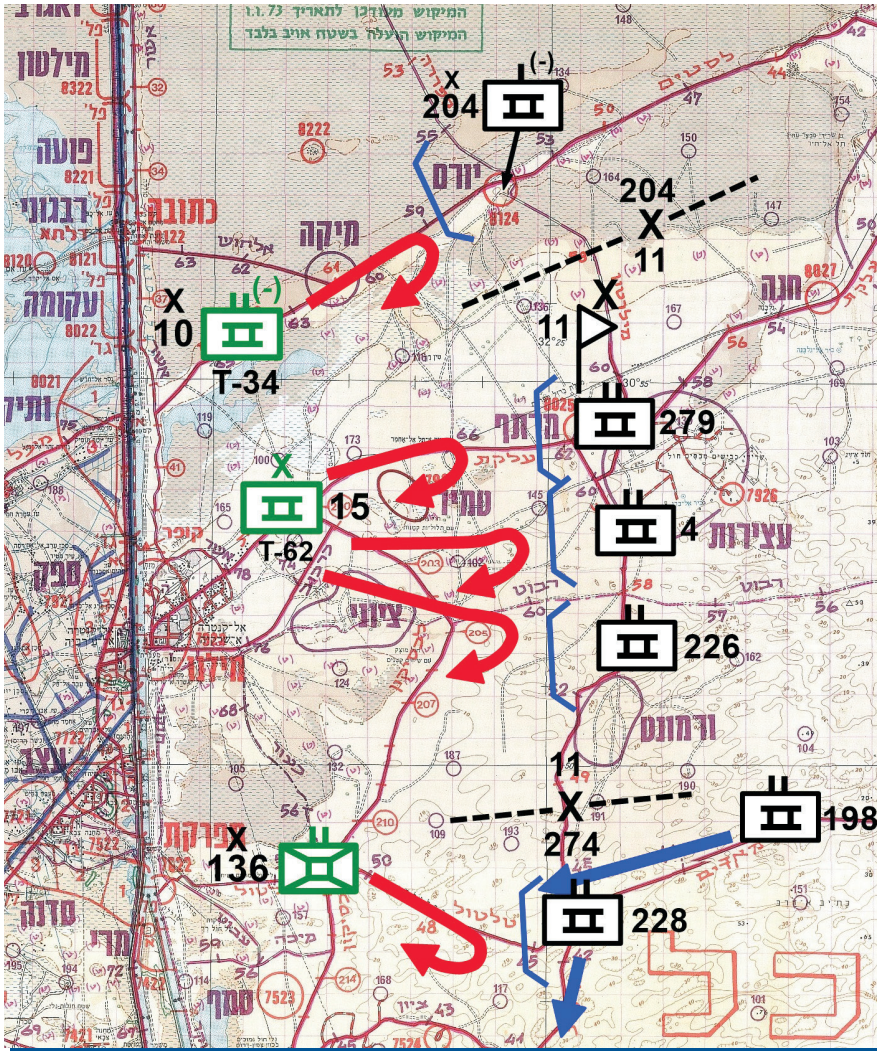
לפי דיווחי גדוד 228, בקרבות הבוקר הושמדו כ-12 טנקי אויב וכמה משאיות שהסיעו חיילי חיי"ר. לגדוד נהרג לוחם אחד, ועשרה נפצעו. כמו כן נפגעו ארבעה טנקים, אולם הם הוחזרו לכשירות בהמשך.⁶⁰

---

58 על תיאור לחימת גדוד 228, ראו: דו"ח מג"ד 228; דו"ח מח"ט 274; יובל שחף, **חטיבה 274, חטיבת ה"טירנים" הראשונה בצה"ל, סיפור הקמתה ופעילותה במלחמת יום הכיפורים**, מאי 2011 (להלן: שחף), עמ' 14-15; מאור לוי, **"ארדוף, אשיג, אחלק שלל", צה"ל וטנקי השלל, ממלחמת סיני ועד לנגמ"ש האכזרית**, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, מאי 2022 (להלן: לוי), עמ' 128.

59 ישי וקסלר ויהודה טל, **גדוד טנקים 198 במלחמת יום הכיפורים**, תל-אביב: משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 2003, עמ' 87-89; **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 409.

60 דו"ח מג"ד 228.

איור 2: המתקפה המצרית בגדרה הצפונית⁶¹

61 ערך: ניצן שפירא.

פרק ד' צפון הגזרה המרכזית

מהאזור שמול האי אל-בלאח ועד מדרום לפירדן

את החלק הצפוני של הגזרה המרכזית, שעד למוצאי 12 באוקטובר החזיקה אוגדה 162 עם שלוש חטיבותיה, תפסה עתה חטיבת הטירן 274, בפיקודו של אל"ם יואל גונן (גורודיש), שעד כה לא היתה מעורבת בלחימה. מדרום לגדוד 228, משני צידי רכס אבו אל-ערוק ("זרקור"), נפרס גדוד 227, שתי פלוגות בפיקודו של סא"ל אורי ברז (20 טנקים). מדרום לו, ברכס "הברגה", נפרס גדוד 25, שתי פלוגות בפיקודו של סא"ל יצחק פורם (17 טנקים).

הגזרה שמול שני גדודי חטיבה 274 היתה גזרת דיוויזיית החי"ר 2 המצרית. בדיווחי אמ"ן והערוצים המבצעיים במהלך 14 בחודש ובהיסטוריוגרפיה של המלחמה נאמר ונכתב כי ביום זה בגזרת חטיבה 274 תקפה חטיבת השריון 24 המצרית.⁶² אולם לפי מקור מצרי, בקבוצת הפקודות למתקפת 14 באוקטובר שהתקיימה במפקדת הארמייה השנייה בבוקר 13 בחודש, הורה מפקד הארמייה ליווא סעד מאמון כי חטיבה 24, שעד כה היתה מסופחת לדיוויזיית החי"ר 2, תתמקם באזור מחטת תלתה (מדרום-מערב לצומת "טליסמן"- "לכסיקון"), ותשמש עתודת מפקד הארמייה. עוד הורה מאמון כי דיוויזיה 2 תלווה את המאמץ של דיוויזיה 21 מדרום לציר איסמעיליה-טסה בתקיפת גדוד ממוכן מוגבר שלה מפירדן מזרחה.⁶³ בהמשך מציין אותו מקור כי מהפירדן מזרחה תקף גדוד ממוכן מחטיבה 117 - החטיבה הממוכנת של דיוויזיה 2 "במשימה לאבטח את האגף השמאלי

62 הקלטות מצפ"ע; ראו: אורן, עמ' 310; אברהם אדן, **על שתי גדות הסואץ**, ירושלים: עידנים, ידיעות אחרונות, 1979, עמ' 172; אשר, עמ' 235.

63 חמאד, עמ' 266-268.

של דיוויזיה 21 המשוריינת במהלך התקדמותה מזרחה".⁶⁴ לכך יש להוסיף כי במקורות מצריים אחרים המתארים את המערכה ב-14 באוקטובר לא מוזכרת התקיפה בגזרת דיוויזיה 2 בין התקפות יחידות השריון שתקפו ביום זה. נראה כי ניתן לסכם כי ספק אם חטיבה 24 הופעלה במשימת התקיפה בגזרת דיוויזיה 2 כאשר היא נקבעה כעתודת מפקד הארמייה ונשלחה דרומה אל מחוץ לגזרת הדיוויזיה. ככל הנראה יש לראות בהתקפה מול חטיבה 274 ניסיון נוסף של מפקד דיוויזיה 2, עמיד חסן אבו סעדה, להשלים את שלב "המשימה הבאה", דבר שלא עלה בידו בימים הקודמים, והניסיון השתלב במתקפה של 14 בחודש לכל רוחב החזית.

ההתקפה המצרית החלה בהתקפת מטוסים⁶⁵ על עמדות חטיבה 274 ב"זרקור" וב"הברגה", וזו הסתכמה בנפגע קל אחד. בשעה 07:30 בערך החלה הפגזה ארטילרית כבדה על עמדות גדוד 227, וממנה נפצע מג"ד 227 אורי ברז. בעקבות זאת הוא פונה, והסמג"ד, רס"ן שלמה (מונה) פלד, החליפו. בחסות הארטילריה החל להתקדם חי"ר מצרי על בסיס ציר "ערוב", מלווה בטנקי טי-34. גדוד 227 החל להשמיד את הטנקים התוקפים ולהפעיל ארטילריה על החי"ר המצרי המתקדם. רוב הטנקים המצריים נפגעו והוצאו מכלל פעולה, ואלה שלא נפגעו נסוגו. אולם החי"ר המצרי, שנע עם הטנקים, לא נסוג, נאחז והתחפר בגבעות החוליות שממערב לציר "חזיזית". בהסתערות שמטרתן לעקור את החי"ר המצרי ממאחזיו, נפגעו טנקי גדוד 227 מטילים ומאר-פי-גי, בהם טנקי שני מפקדי פלוגות הטנקים, ששניהם נדלקו. שני המ"פים - מ"פ א' יקי פרידמן ומ"פ ב' שמואל ברנהולץ (ברנע) - נפצעו, האחרון נפצע בדו-קרב אקדחים שניהל עם קצין מצרי לאחר שקפץ מהטנק שלו. תותחן הטנק של ברנהולץ, שלום אלגאלי, נפצע קשה, ומאוחר יותר מת מפצעיו. מירי הארטילריה המצרית בהמשך היום נהרג מ"מ טנקים מפלוגה ב', סגן יואל שחם. במהלך הלחימה כילו רוב טנקי הגדוד את תחמושת הבטן וירדו בסבבים לאחר למילוי מחדש.⁶⁶

מדרום לגזרת גדוד 227 התקדם כוח מצרי, שעיקרו חי"ר מוסע בנגמ"שים ומלווה בטנקים על בסיס ציר "חביבה", לעבר עמדות גדוד 25, שהיה

64 ש.ם.

65 לפי דיווחי החטיבה והגדודים - שמיניית מטוסים, לפי **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 408 - רביעיית מטוסי האנטר עיראקיים.

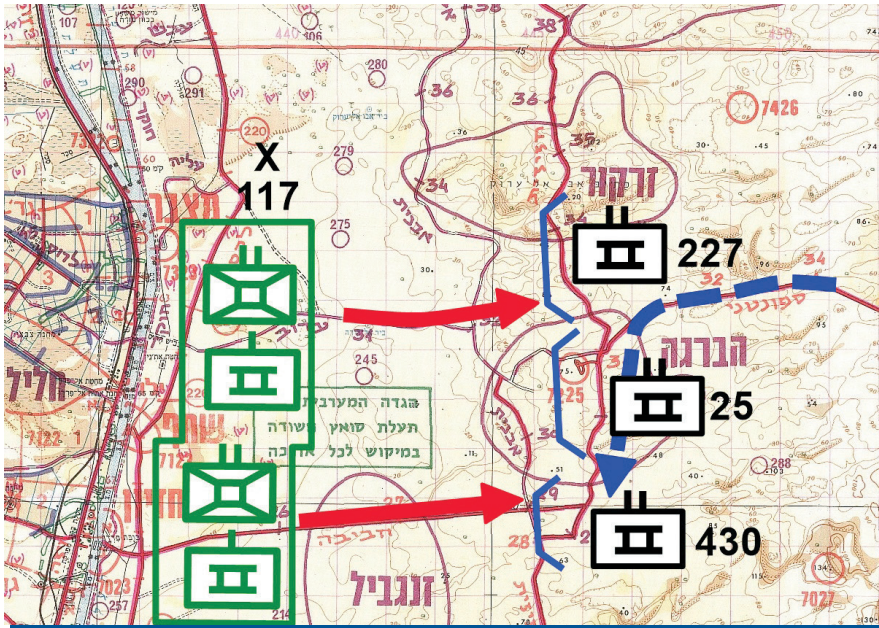
66 לתיאור לחימת גדוד 227, ראו: דו"ח מג"ד 227; דו"ח מח"ט 274; שחף, עמ' 14-16; לוי, עמ' 229.

פרוס עם שתי פלוגות ברכס "הברגה". גם כאן קדמו להתקפה הקרקעית תקיפת מטוסי האויב שלא גרמה נזק, והפגזה ארטילרית כבדה. גדוד 25 עלה לעמדות תוך הפעלת ארטילריה על האויב המתקדם. תוך כדי הקרב התערבבו כוחותיהם של גדודים 227 ו-25. מחלקה מפלוגה מ' /25 הצטרפה לגדוד 227, ובהמשך הגיעה מחלקה מפלוגה א' /227 לתגבר את פלוגה ל' /25. החי"ר המצרי התחפר בדיונות שבין הצירים "אבנית" ו"חזיזית" ונורו טילי נ"ט. הטילים פגעו בשלושה טנקים של הפלוגה הצפונית - פלוגה מ' בפיקודו של איתן שומרון. נהג הטנק ציון רואש נהרג. בפלוגה הדרומית - פלוגה ל' בפיקודו של סרן עוזי ישראלי - נפגעו שני טנקים מטילים, ונהרגו המ"מ מרדכי בראון והטען שלמה חמוי. בשלב זה נותרו לגדוד 25 כ-12 טנקים, וסגן מפקד האוגדה תמרי החזיר לגזרה את גדוד 430 מחטיבה 500.⁶⁷

גדוד 430, בפיקודו של סא"ל אלישיב שמשי (כ-25 טנקים), נכנס לגזרה בשעה 09:00 בערך וקיבל אחריות לדרום גזרת גדוד 25. הגדוד התקדם לקו עמדות באזור "חזיזית 29", מול מוצא ציר "חביבה", והחל להדוף את הכוח המצרי שכבר עבר את ציר "אבנית" מזרחה. למפקדי הטנקים של גדוד 430 היה אתגר לא קל להבחין בין טנקי האויב לטנקי גדוד 25 שצלליתם היתה זהה. בתוך כך נפגעו טנקי מג"ד 25 וטנק הקש"א שלו מפגיעות טנקי אויב. המג"ד פורס והקמב"ץ נפצעו ופוננו לאחור. את הפיקוד על הגדוד נטל הסמג"ד אמיתי שר. בשלב זה הוכפף גדוד 25, שנותר עם כעשרה טנקים, למג"ד 430. כניסת גדוד 430 ויציאתו להתקפת-נגד על אזור צומת "אבנית"- "חביבה" שברה את ההתקפה המצרית. בשעה 11:20 קיבל הכוח סיוע אווירי משתי רביעיות מטוסי "עיט" שתקפו על ציר "חביבה", ומג"ד 430 דיווח על פגיעות באויב שלפניו.⁶⁸

67 לתיאור לחימת גדוד 25, ראו: דו"ח מג"ד 25; דו"ח מח"ט 274; שחף, עמ' 14-16; לוי, עמ' 128-129.

68 יומן חפ"ק חיל האוויר בפיקוד הדרום; הקלטות רשת קשר חטיבה 274 "ניצן"; **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 412, 427. לתיאור לחימת גדוד 430, ראו: אלישיב שמשי, **סערה באוקטובר**, תל אביב: מערכות, 1986 (להלן: שמשי), עמ' 42-46.

איור 3: ההתקפה בגזרת "זרקור"- "הברגה"⁶⁹

בהמשך הבוקר בהפגזה ארטילרית על עמדות גדוד 25 נהרגו המ"מ גד בונה והתותחן דוד לזרוביץ. מפקדת החטיבה הכניסה לגזרה את פלוגת הנגמ"שים "במבה" (שהיתה במקור מגדס"ר 279), וזו הביאה תחמושת טנקים כבדה וחילקה אותה בין טנקי גדוד 25, חילצה את נפגעי הגדוד, וסייעה לטנקים בתצפית, באיתור מטרות ובירי מקלעים לעבר ריכוזי חי"ר מצרי. אחד מנגמ"שיי "במבה" נפגע מטיל, ושישה מלוחמיו נפצעו.⁷⁰ בשעה 14:30 לערך תקפה רביעייה נוספת של חיל האוויר מטרות מצריות על ציר "חביבה".⁷¹ באותו זמן נפגע מ"פ 25/ לי/ עוזי ישראלי מארטילריה ונפטר בהמשך מפצעיו.⁷²

69 ערך: ניצן שפירא.

70 על תיאור לחימת פלוגת "במבה", ראו: יהודה ניב, **במבה במלחמת יום הכיפורים, סיפורים אישיים של לוחמי פלוגת הסיור מ"הברגה" דרך החווה הסינית ועד לסואץ**, הוצאה עצמית, אוקטובר 2022, עמ' 44-47.

71 יומן חפ"ק חיל האוויר בפיקוד הדרום; **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 412, 427.

72 המ"פ עוזי ישראלי היה בן 41 בנופלו.

לפנות ערב ירדה חטיבה 274 לאחור להתארגנות ולחניון לילה ב"ספונטני 34", ואת קו העמדות שפינו שני הגדודים תפסה פלוגת הסיור של חטיבה 500. במשך הלילה תפס כוח חי"ר מצרי את "הברגה", ובבוקר המחרת נאלצה החטיבה לנהל קרב כדי להשתלט בחזרה על הרכס.

במהלך היום הפעילו יחידות חטיבה 274 באינטנסיביות את הסיוע הארטילרי. לפי דו"ח המס"ח, יחידות האש הכפופות לו ירו כ-3,000 פגזים לטובת גדודי החטיבה.⁷³ לפי דיווחי החטיבה, הושמדו 34 טנקי אויב, כמות לא ידועה של נגמ"שים וחי"ר רב.⁷⁴ בקרבות היום בגזרת "זרקור"- "הברגה" נהרגו שמונה מלוחמי חטיבה 274, וכעשרים נפצעו. הפיקוד הבכיר של שני הגדודים - מפקדי שני הגדודים ושלושה מארבעת מפקדי הפלוגות - נפגע קשות. כ-25 טנקים של חטיבה 274 נפגעו בקרבות היום (לרבות בגדוד 228, ושני טנקים של גדוד 430), כ-40% מהסד"כ שהחטיבה התחילה איתו את יום הלחימה, מתוכם שבעה הושמדו. בזירת "זרקור"- "הברגה" נפגעו יותר מ-60% מהטנקים.

---

73 דו"ח מס"ח 274.

74 דו"ח מח"ט 274; עדות אל"ם גונן לפני חוקר ועדת אגרנט, אל"ם כרמי, 30 בינואר 1974.

פרק ה' דרום הגזרה המרכזית

מציר "טליסמן" ועד ציר "עכביש" - התקפת דיוויזיה 21

המאמץ העיקרי של המתקפה המצרית ב־14 באוקטובר היה ניסיון הפריצה של הדיוויזיה המשורינת 21 בגזרת ראש הגשר של דיוויזיית החי"ר 16, בין צירי "טליסמן" ו"עכביש". המשימה שהוטלה על דיוויזיה 21 היתה להשתלט על טסה ולהגיע לכביש הרחב.⁷⁵ על חשיבותה של המשימה פירט חמאד:

הסיבה להקצאת דיוויזיה משורינת שלמה כדי להשתלט על טסה היתה מיקומה [של טסה] בקו החזית. בנוסף להימצאותה באיזור צומת הדרך התיכונה [ציר "טליסמן"] עם ציר הרחב, נמצאה בה המפקדה הקדמית של הגזרה התיכונה עליה פיקד גנרל אריאל שרון. כן שימשה מקום ריכוז של העתודות הטקטיות הישראליות, בהיותה ממוקמת במרכז חזית הלחימה, שניתן לשגר ממנו את יחידות השריון והיחידות הממוכנות לכל גזרה מאויימת בחזית צפונה או דרומה, על ידי שימוש בציר הרחב. ההשתלטות על טסה תפתח את הציר לרווחה לפני הכוחות המצריים להתקדם מזרחה ללא צורך להבקיע מעבר כלשהו או לעבור מכשולים טבעיים כלשהם, וכן ליצור באותה עת איום על המפקדה הקדמית של פיקוד הדרום הישראלי שבאיזור אום מרג'ים, המרוחק 40 ק"מ בלבד ממזרח לטסה.⁷⁶

75 חמאד, עמ' 265; גמאסי, עמ' 277-278.

76 חמאד, עמ' 265. הקטע חושף את חוסר בקיאותו של חמאד בטופוגרפיה של סיני ובמיקומו של חפ"ק פיקוד הדרום.

התקפת דיוויזיה 21, בפיקודו של עמיד אברהים אל-עוראבי, יצאה לדרך לאחר הפגזה של 16 גדודי ארטילריה מארבעה אגדים ארטילריים, שבמשך 15 דקות הנחיתו כ-5,000 פגזים על קו העמדות הישראלי בחזית הפריצה של שתי החטיבות התוקפות: 1 ו-14.⁷⁷ ההכנה כללה גם תקיפת מטוסים - בשעה 05:55 תקפה רביעיית האנטרים עיראקיים ריכוזי שריון ישראלי באזור טסה, ורביעיית מיג 17 תקפה מצפון מזרח לאגם המר הגדול.⁷⁸ להתקפה קדמה הנחתת כוח קומנדו ממג'מועת (אגד)⁷⁹ הקומנדו 129 של הארמייה השנייה מדרום לטסה בלילה הקודם. הקשר עם כוח הקומנדו נותק כבר בתחילת התנועה להתקפה.⁸⁰

דיוויזיה 21 תקפה בשני צירים. חטיבת השריון 1, כתשעים טנקים, בפיקודו של עקיד מוחמד תופיק אבו שאדי, יצאה בשעה 06:30 בערך מאזור אל-ג'לאא ("אמיר") ומהשטחים שמצפון לו (דרום מיסורי) ופרצה מצפון לדרך הדרומית לטסה (ציר "עכביש") לכיוון "נקודה 118" (רכס "חמדיה"). חטיבת השריון 14, בפיקודו של עקיד עותמן כאמל, יצאה ב-07:00 בערך מהאזור שמצפון לא-טאליה, נעה בציר דרך הרוחב השנייה ("פוטון") בין אבו וקפה ("חמוטל") לכתיב אל-ח'ייל ("מכשיר"), ועם כ-65 טנקים פרצה בשני צירים מדרום לציר איסמעיליה-טסה (ציר "טליסמן") כדי לתפוס את קו כתיב עייפן ("סגול 205" בצפון "חמוטל") - "נקודה 146" ("סגול 203" ברכס "ציונה") - אל-קטווייה ("אדום 6626"). בעת יציאת הכוחות להתקפה ירו טנקים מאחת מחטיבות הדיוויזיה על עמדות קדמיות של דיוויזיית החי"ר 16 שהיו מחוץ למרחב ראש הגשר, שאותן חשבו לעמדות ישראליות.⁸¹

בדרג השני של התקפת הדיוויזיה תוכננה התקדמותה של החטיבה הממוכנת 18, בפיקודו של עקיד טלעת אחמד מסלאם, כנראה בעקבות

77 חמאד, עמ' 268-271. האגדים שהשתתפו בהפגזה היו האגד הארמיוני והאגדים של דיוויזיות 2, 16 ו-21. לחישוב כמות הפגזים שנורו על סמך נתוניו של חמאד ראו: <http://www.hativa14.com/docs/h/pages-268-274.pdf>.

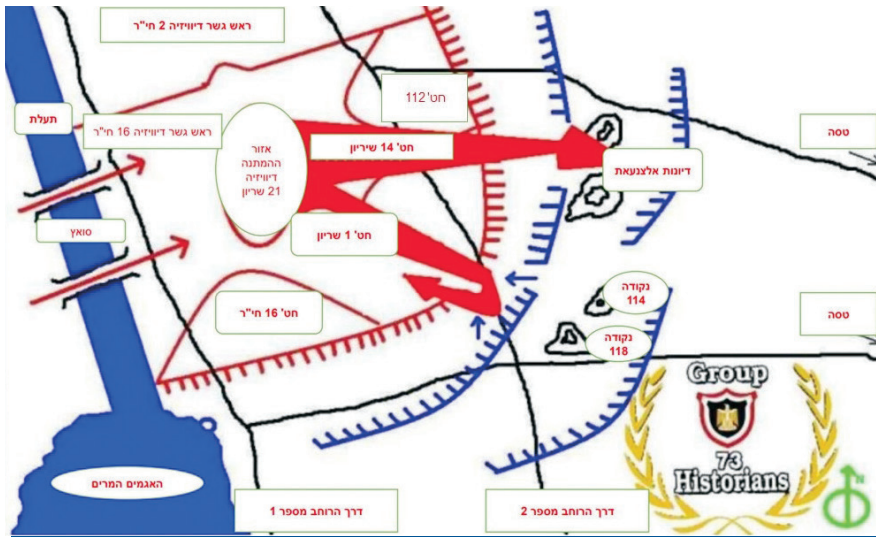
78 הטייסים דיווחו על השמדת 15 טנקים ישראליים. **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 408, 423. לא ידוע על טנקים של אוגדה 143 שנפגעו בתקיפות אלה, אך מספר חיילים נפצעו באזור טסה.

79 אגד המשמש כמסגרת ארגונית, לא מבצעית, ובו שלושה-חמישה גדודי קומנדו. בנדמן, עמ' 33; צוות בראשות אל"ם אברהם ארנן, **פעילות קומנדו מצרי במלחמת יום הכיפורים, דו"ח תחקיר**, 1974 (להלן: **דו"ח ארנן**), עמ' 8.

80 חמאד, עמ' 268.

81 שם, עמ' 283.

חטיבה 14. לחטיבה 18 הוקצה גדוד טנקים מחטיבת העתודה הארמיונית - חטיבה 24 - כדי לאבטח את האגף הצפוני של התקפתה.⁸² חטיבה 18 השלימה את חציית התעלה רק לפנות בוקר, ומפקדה קיבל את משימתו ממפקד הדיוויזיה עוראבי בשעה 04:00 בערך, כשעתיים לפני תחילת ההתקפה.⁸³

איור 4: התקפת דיוויזיה 21 - מרשם מצריו⁸⁴

לפי הנרטיב המצרי, מתחילת תנועתה של חטיבה 1 היא נחשפה להפגזה מרוכזת של ארטילריה ארוכת טווח של האויב מקליבר 175 מ"מ, ובהמשך נתקלה באש כבדה מטנקים וממסכי טילי נ"ט מ"נקודה 118" (רכס "חמדיה"). ב-15 הדקות הראשונות של הקרב נהרגו המח"ט אבו שאדי ומפקד הסיוע הארטילרי של החטיבה, והושמד טנק מג"ד. בעקבות זאת אבדה לאזמן מה השליטה על החטיבה, וחלק מיחידותיה תעו בתנועתן ונעו

82 احمد عبد المنعم زياد, هجوم الفرقة 21 المدرعه (אחמד עבד אל-מונעם זיאד, מתקפת דיוויזיה 21 שריגון; תרגום: דוד קורן), האתר המצרי group 73 historians: (להלן: זיאד, מתקפת דיוויזיה 21 שריגון). זיאד הוא ממייסדי האתר, יו"ר חבר הנאמנים שלו ודוברו. לחטיבה 18 היה גדוד טנקים אורגני, גדוד 243. לדברי חמאד (עמ' 280), גם גדוד זה הוקצה בתחילת המלחמה לדיוויזיה 16 וייתכן שלא חזר לחטיבת האם שלו לקראת מתקפת 14 באוקטובר.

83 חמאד, עמ' 283.

84 תרגום: דוד קורן.

צפונה. הדבר הביא להסתפחות כמה פלוגות טנקים לחטיבה 14. רמ"ט החטיבה תפס פיקוד על היחידה.⁸⁵

בעקבות התמוטטות התקפת חטיבה 1 הטילה מפקדת הארמייה על דיוויזיה 16 לסגור את הגזרה שממנה יצאה התקפת חטיבה 1 כדי למנוע חדירת התקפת-נגד ישראלית שתצא בעקבות הטנקים הנסוגים שלה, כפי שאכן קרה.⁸⁶

לפי הנרטיב המצרי, חטיבה 14 הצליחה להשמיד מוצב אויב שחסם את נתיב התקדמותה, התקדמה כ-5 ק"מ בחזית ראש הגשר של דיוויזיה 16, הגיעה לקו כתיב-עיפן-כתיב א-צ'ינעת (ממזרח לצפון "מכשיר"), אך נאלצה לעצור מול ירי טנקים ונ"ט "ממוצב האויב המבוצר והמוכן מראש בנקודה 146" ("סגול 203" ברכס "ציונה").⁸⁷ לנוכח מצבה של חטיבה 14 החלה דיוויזיה 2 לסייע לה באגפה השמאלי באמצעות ארטילריה ונ"ט. "כאשר האויב ביצע את התקפת הנגד שלו באגף הימני של החטיבה בשתי פלוגות טנקים מתוגברות בחי"ר ממוכן [הטעות במקור - התקפת הנגד היתה באגף השמאלי. ראו להלן התקפת האיגוף של גדוד 257/421], הסתייעה החטיבה בעתודת הנ"ט של הדיוויזיה [2] שנפרסה באגפה הימני [של דיוויזיה 2] כדי לבלום את התקפת הנגד והשמידה 5 טנקי אויב".⁸⁸

במהלך ההתקפה הסתייעו חטיבות דיוויזיה 21 בארטילריה מסיבית שרוכזה מיחידות של האגדים הארטילריים של הארמייה ושל הדיוויזיה, וכן של האגדים הארטילריים של דיוויזיות 2 ו-16. במהלך היום קיבלה דיוויזיה 21 סיוע אווירי מוגבל (שלוש גיחות), שלפי תיאור מצרי לא היה אפקטיבי.⁸⁹

85 חמאד, עמ' 270; *عبد المنعم خليل، مذكرات الفريق عبد المنعم خليل - حروب مصر المعاصرة* (עבד אל-מונעם ח'ליל, זיכרונות הפריק עבד אל-מונעם ח'ליל - מלחמות מצרים העכשוויות, 2016; תרגום: דוד קורן) (להלן: ח'ליל). ח'ליל היה מפקד הארמייה השנייה שקדם למאמון, וקיבל שוב את הפיקוד על הארמייה ב-16 באוקטובר. לפי כתבה באתר מצרי, אבו שאדי לא נהרג בקרב עצמו אלא נפצע ומת מפצעיו בבית חולים בקהיר ב-21 באוקטובר. ראו כתבת הספד: "נפילתו בקרב של עמיד א-סיד מחמד תופיק אבו שאדי, מח"ט שריון 1", תרגום: דוד קורן. <https://shorturl.at/yOQV7>

86 חמאד, עמ' 273. שיחה בעניין זה בין מפקדת הארמייה למפקד דיוויזיה 21 נקלטה בהאזנה של פיקוד הדרום. מפקדת הארמייה הורתה כי האגף הימני של דיוויזיה 16 יבלום בגזרה שבה נסוגה חטיבה 1 להתארגנות, ומפקד דיוויזיה 21 דיווח שהוא פורס את עתודת הנ"ט שלו לסגור את הפרצה. מקור זה באדיבות עמירם אזוב.

87 חמאד, עמ' 270.

88 שם, עמ' 272.

89 שם.

בהתקפות שתי החטיבות שולבו יחידות ממוכנות שנעו על נגמ"שים, ובשלבי ההתקדמות ירדו חיילי חי"ר מהם, ובפעולה רגלית הפעילו נשק נ"ט ומקלעים לעבר עמדות הטנקים הישראלים.⁹⁰

ב-08:30 התמוטט מפקד הארמייה השנייה, ליווא סעד מאמון, במפקדתו באיסמעיליה. שאזלי ייחס את ההתמוטטות לידיעות על התרסקות המתקפה של דיוויזיה 21.⁹¹ בעקבות זאת בשעה 10:00 נטל רמ"ט הארמייה, ליווא תייסיר אל-עאקד, את הפיקוד על הארמייה.⁹²

מפקד הדיוויזיה אל-עוראבי הורה לקדם לא-טאליה את חטיבת הדרג השני - ממוכנת 18, שצלחה את התעלה לפנות בוקר, ונערך לקראת חידוש המתקפה בשעות אחר הצהריים. עוראבי תכנן כי חטיבה 14, בתוספת גדוד שהסתפח אליה מחטיבה 1, "תמשיך להחזיק" בקו כתיב א-צ'נעת - כתיב עייפן. חטיבה 18 תתקדם מדרום לחטיבה 14 לכתיב אל-ח'יל (צפון "מכשיר"), ובסיוע אוויר וארטילריה תתקוף רגלית מהאגף את עמדות הטנקים ב"נקודה 146" שבלמו את חטיבה 14. חטיבה 1 לא תשתתף בהתקפה ותתמקד בהחזרת כשירותה המבצעית. התוכנית הוצגה למ"מ מפקד הארמייה, וזה אישרה בשעה 14:00.⁹³

אין בספרות המצרית המצויה בידי תיאור של התקפת אחר הצהריים, שתואר להלן מן הצד הישראלי. ההתקפה הרגלית על רכס "ציונה" לא יצאה לפועל. חטיבה 18 ספגה אבדות, והרק"ם שלה הושמד בשטח הכינוס שבאזור א-טאליה מהפצצות אוויריות ומהפגזות ארטילריות ממוקדות.⁹⁴ הגל השני של ההתקפה, מחטיבה 14 או מחטיבה 18, הגיח מפתחת ציר "פוטון" בשעות אחר הצהריים ונבלם כבר ביציאה מציר "פוטון". בשלב מסוים - סביר להניח לאחר כישלון ניסיון הגל השני - התקבלה החלטה במפקדת הארמייה לרכז את יחידות דיוויזיה 21 בתוך ראש הגשר של דיוויזיה 16.⁹⁵ במלים אחרות, מפקדת הארמייה הורתה לדיוויזיה 21 שלא לנסות עוד לחדש את מתקפתה. ולסגת אל תוך מערכי דיוויזיה 16 כדי

90 פעילות זו איננה מתוארת במקורות המצריים, אך מתוארת בתחקירי המלחמה של הצד הישראלי.

91 שאזלי, עמ' 249.

92 חאמד, עמ' 271. אל-עאקד החזיק במשרה עד למינויו החוזר של ח'ליל ב-16 באוקטובר.

93 שם, עמ' 270-271.

94 שם, עמ' 272; ח'ליל, עמ' 331.

95 חאמד, עמ' 273. בשעה 17:00 בערך קלטה האזנה ישראלית הוראה למח"ט 14 "להיכנס מאחורי חטיבת עאדל [חטיבה 112]", כלומר מאחורי "חמוטל". המידע באדיבות עמירם אזוב.

לשקם את יחידותיה מהמכה הקשה שספגו בקרבות היום, וכדי להיערך בתוך מערך ההגנה שבראש הגשר של דיוויזיה 16.

אבדות דיוויזיה 21 בקרבות היום היו כבדות. בחטיבה 1 היו 167 חללים ונעדרים, ושדרת הפיקוד החטיבתית נפגעה קשות כאשר המח"ט, המס"ח ואחד המג"דים נפגעו. גם בחטיבה 14 היו נפגעים רבים, נעדר מג"ד, ומג"ד שני נפצע קשה.⁹⁶ בחטיבה 18 לפחות עשרה לוחמים נהרגו במהלך היום מהפצצות מהאוויר ומארטילריה.⁹⁷ הדיוויזיה איבדה כ-50% ממצבת הטנקים שלה.⁹⁸ כמו כן ספגה הדיוויזיה אבדות בדרגים המנהלתיים שלה שצלחו אף הם את התעלה והיו חשופים לארטילריה ולתקיפות של חיל האוויר הישראלי.⁹⁹

אוגדה 143 נערכת להגנה

מול שני המאמצים של חטיבות דיוויזיה 21, נפרסו בבוקר 14 באוקטובר שתי חטיבות אוגדה 143: חטיבה 14 בפיקודו של אל"ם אמנון רשף וחטיבה 421 בפיקודו של אל"ם חיים ארז. המאמץ המצרי בגזרת חטיבה 421 - גזרת ציר "טליסמן" - נמשך עד לפנות ערב, ואילו המאמץ בגזרת חטיבה 14 - גזרת ציר "עכביש" - נשבר כבר בשעות הבוקר המוקדמות. בשעות הבוקר נערך קרב מול כוח הקומנדו שנחת ב"אלתרן", מדרום ל"יוקון". החטיבה השלישית של האוגדה, חטיבה 600 בפיקודו של אל"ם טוביה רביב, חנתה על ציר "מבדיל" עד ששוחררה לפני הצהריים ממשימתה כעתודת הפיקוד והצטרפה לקו האוגדתי מדרום לחטיבה 14. גודו של חטיבה 600 הועבר לאוגדה 252.

לרשות אוגדה 143 עמד האגד הארטילרי האורגני שלה - אגד 214. האגד כלל שלושה גדודי תומ"ת אס-50 155 מ"מ, גדוד מכמ"ת (מרגמות כבדות מתנייעות) 160 מ"מ וגדוד מכמ"ת 120 מ"מ. כמו כן עמדה לרשותו סוללת 175 מ"מ. רוב האגד היה פרוס לאורך ציר "עכביש", וגדוד 120 מ"מ היה בציר "טליסמן".

96 אמ"ן/ענף 6, דו"ח סיכום מצב אויב מצרים, נכון ל-152200.

97 על פי דו"ח נפגעים של החטיבה שנקלט בהאזנה של צה"ל ב-141800. המידע באדיבות עמירם אזוב.

98 חמאד, עמ' 273.

99 זיאד (ראו הערה 82 לעיל).

16:00-06:15 - חטיבה 421 - הקרבות בגזרת "טליסמן"

כאמור, התקפת דיוויזיה 21 נפתחה בהפגזה ארטילרית של 15 דקות, שבה נורו כ-5,000 פגזים מסוגים שונים על עמדות שתי חטיבות השריון הצה"ליות בגזרה. בהנחה שמנת סיוע זו חולקה בין שתי החטיבות התוקפות, על קו העמדות של חטיבה 421 הונחתו כ-2,500 פגזים במשך רבע שעה. בהמשך הופעל ירי עשן למיסוך על קו העמדות של חטיבה 421.

בחסות המיסוך בשעה 07:00 בערך החלה חטיבה 14 המצרית להתקדם בגזרת "חמוטל"-צפון "מכשיר"- "ציונה" בעוצמה של שני גדודי טנקים. את פני החטיבה קידם גדוד 264, בפיקודו של רס"ן גיורא לב שנערך ברכס "ציונה", משני צידי ציר "טליסמן", עם כעשרים טנקים. הטנקים המצריים יצאו בשתי שדרות גדודיות מדרום לציר "טליסמן". הטור הדרומי יצא מהפתחה הצפונית של "מכשיר", וראשו הגיע בסביבות 07:15, בחסות האבק והעשן מן ההפגזה, למרחק של מטרים ספורים מעמדות הטנקים של גדוד 264 שמדרום ל"טליסמן". תוך זמן קצר נדלקו כעשרה טנקים מצריים. טור נוסף יצא מאזור "פוטון 30" לכיוון צומת "ציונה". עתה הכניס מח"ט 421 את גדוד 257 - עשרים טנקים בפיקודו של סא"ל שמעון בן-שושן - לעמדות מצפון לציר "טליסמן", באגפו הצפוני של הכוח המצרי.¹⁰⁰ בפריסה זו כיסה כל אחד משני הגדודים של חטיבה 421 את השטחים המתים מבחינת תצפית של הגדוד השכן. לאחר כשעה וחצי עד שעתיים של התכתשות נבלם הכוח המצרי כשהוא מותיר בשטח כ-15-20 טנקים בוערים או פגועים. חלק מהכוח המצרי נסוג, וכמה מטנקיו הצליחו למצוא מסתור בקפלי קרקע בשטח, ומדי פעם הגיחו וירו לעבר הטנקים שמולם. בשעה 11:00 בערך נפגע טנק של גדוד 264 שהיה בעמדות ברכס "ציונה" מכדור ח"ש (חודר שריון) של טנק מצרי, ואנשי הצריח שלו נפגעו.¹⁰¹ המצוד אחר הטנקים המסתתרים נמשך כל שעות הבוקר.¹⁰²

100 בשעה 08:15 נקלט ביחידת האזנה ישראלית שדר ממח"ט 14 המצרי, שלפיו עשרה טנקים מתקדמים באגף שמאל שלו. המידע באדיבות עמירם אזוב.

101 תחקיר מלחמה חטיבה 421; ריאיון טלפוני עם סגן (בדימוס) יוסי הכט, מ"מ בגדוד 264, מפקד הטנק שנפגע, 8 בפברואר 2022.

102 בכנס סיכום המלחמה תיאר שרון את הלחימה בגזרת "טליסמן": "האיזור הזה, שטח סגור, דיונות, תלוליות, מקומות מחבוא, לכן שם לא נוצר ניתוק מגע [ו]נמשך מגע... במשך שעות הבוקר עד הצהריים". עדות שרון בכנס סיכום מלחמה ספ"כ, 12 בפברואר 1974.

בחטיבה 421 נפגע טנק אחד מהכוח המאגף של גדוד 257, כאשר יצאה פלוגה מ'257/ להשתלט על "סגול 205" בחלק הצפוני של "חמוטל".¹⁰³ מפקד הטנק יורם זינגר נהרג ונותר נעדר. הטנק נשאר בשטח. ככל הנראה, נפגע מחוליות נ"ט שקידמה דיוויזיה 2, או מטנק מצרי שהתקדם בגזרה זו, אך אין לשלול את האפשרות שנפגע מאש "ידידותית" (מגדוד 264). בעקבות היתקלות זאת נסוג גדוד 257 מהעמדות באגף הכוח המצרי והתמקם בעמדות השולטות על צומת "ציונה" (מפגש ציר "טליסמן" עם הציר המוליך ל"חגית"). ראשו של הטור המצרי הצפוני התקדם והתקרב לצומת "ציונה", שם הושמדו שמונה מטנקיו על ידי טנקי 257 ו-264, ושאר הכוח נסוג.

בהתקפת החטיבה המצרית השתתף חי"ר בנגמ"שים שירד מהכלים והפעיל טילי נ"ט ואש מקלעים לעבר עמדות הטנקים של חטיבה 421. במהלך היום הפעילו המצרים את הארטילריה על עמדות הטנקים של החטיבה ביעילות רבה. הופעלו גם פגזי רסיק אוויר וזרחן לסימון. כמעט בכל מקום שבו עלתה יחידת טנקים של חטיבה 421 לעמדות היא החלה לספוג בתוך זמן קצר אש ארטילרית. אולם למעט פגיעה קלה בטנק של גדוד 599 לא נגרמו אבדות מכיוון שהפגזים נבלעו ונקברו בחול הדיונות.

בצמוד לחטיבה 421 ובסיוע ישיר לה פעל גדוד המכמ"ת 342 (120 מ"מ), שהיה ממוקם מאחורי עמדות הטנקים ברכס "ציונה" מצפון לציר "טליסמן", וסייע באש על הרק"ם המצרי, על "חמוטל" ועל צפון "מכשיר". באחת ממרגמות הגדוד אירעה תקלת הזנה כפולה, שגרמה להתפוצצות הקנה. מההתפוצצות נהרגו מפקד הצוות יאיר פומס ושני רגמים - אברהם לוי ועזרא עובדיה.¹⁰⁴

הגדוד הנוסף של חטיבה 421, גדוד 599, בפיקודו של רס"ן עמי מורג, שימש במהלך קרבות הבוקר עתודה חטיבתית. אחד עשר טנקים של הגדוד בפיקוד הסמג"ד נשלחו בבוקר הקודם לרפידיים לגרור דוברות, וכוח זה חנה בלילה, רתום אליהן, בוואדי אום חושייב מדרום-מזרח לטסה. עם אור ראשון נקרא כוח הסמג"ד להתנתק מהדוברות ולהצטרף לגדוד. בשעה 14:30 בערך יצאו שני הגדודים שהשתתפו בקרב הבוקר למילוי מחדש ולהתארגנות לקראת משימות הלילה, וגדוד 599 נכנס לעמדות בקו "ציונה".

103 גילוי נאות: המחבר היה מפקד הפלוגה.

104 תרשומת משיחה עם ניסים ששון, מש"ק בגדוד 342, 19 בינואר 2022; ראו דפי יזכור של פומס ושל לוי ז"ל.

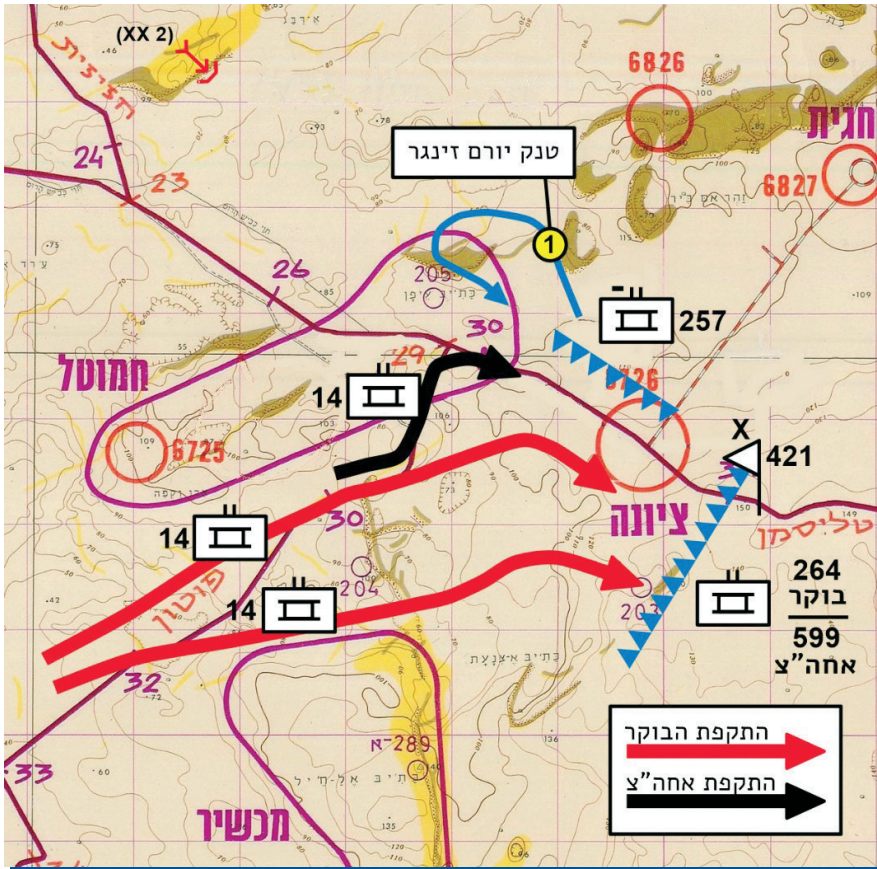
משעות הצהריים נצפו ודווחו מעמדות חטיבה 14 הישראלית שבדרום הגזרה ריכוזי שריון מצרי באזור א־טאליה ועל ציר "פוטון" ממערב ל"מכשיר". ריכוזים אלה היו למעשה, כוחותיהן של שתי חטיבות דיוויזיה 21 - 14 ו־18 - שנערכו להתקפה נוספת.

בשעות אחר הצהריים שוב ניסה כוח מחטיבה 14 או מחטיבה 18 לפרוץ בגזרה. כגדוד שריון מצרי נע צפונה על ציר "פוטון" לכיוון "טליסמן". גדוד 599 החל לפגוע ברק"ם שהגיח על ציר "פוטון" בטווחים רחוקים, ולאחר שהושמדו כעשרה טנקים ונגמ"שים בקטע שבין "פוטון 29" (צומת "טליסמן") ל"פוטון 30", נסוג שאר הכוח המצרי לעומק המערך של חטיבה 112 ב"חמוטל" - "מכשיר".¹⁰⁵

בקרבות היום השמידה חטיבה 421 כ־40-45 טנקים. לחטיבה נהרג לוחם אחד, וכחמישה נפצעו. שני טנקים נפגעו, ואחד מהם נשאר בשטח.

---

105 לתיאור קרבות היום בציר "טליסמן" ראו: עדויות המחט, המג"דים והמ"פים בתחקיר חטיבה 421; יומן מבצעים אוגדה 143; יומן רדיו אוגדה 143.

איור 5: קרב השב"ש ב-14 באוקטובר בגזרת חטיבה 421¹⁰⁶

106 ערך: ניצן שפירא.

איור 6: טנקים מצריים שהושמדו ב-14 באוקטובר בגזרת ציר "טליסמן" (כפי שזוהו בתצ"א מ-19 באוקטובר)¹⁰⁷

107 פיענוח וסימון: ניצן שפירא.

08:00-06:15 - חטיבה 14 - הקרב בגזרת "עכביש"

בד בבד עם הקרב שהתנהל בשעות הבוקר המוקדמות בין חטיבה 421 לחטיבה 14 המצרית, ניהלה חטיבה 14 הישראלית קרב שריון בשריון עם חטיבה 1 המצרית, שיצאה קצת לפני 06:30 ממרכז "מיסורי" לכיוון "חמדיה". גם להתקפת חטיבה 1 קדמה הפגזה ארטילרית כבדה במשך 15 דקות, שבמסגרתה הונחתו על עמדות חטיבה 14, לפי הערכה, כ-2,500 פגזים.

פריסת יחידות חטיבה 14 עם שחר היתה כדלקמן: גדוד 184, 21 טנקים בפיקודו של סא"ל אברהם אלמוג¹⁰⁸ - ממזרח ומדרום ל"מכשיר" - ב"אדום 6626" ומצפון ל"חמדיה"; גדוד 79, 25 טנקים בפיקודו של סא"ל עמרם מצנע - על רכס "חמדיה"; גדס"ר 87, 23 טנקים ומחלקות הנגמ"שים האורגניות בפיקודו של רס"ן יואב ברום - על רכס "כישוף", ב"חורבה", וב"סגול 409" שמדרום-מזרח ל"חורבה".

חטיבה 1 יצאה ממרכז "מיסורי", ועיקר הכוח פנה אל מול גדוד 79 ב"חמדיה", וכוח נוסף - אל מול עמדות גדוד 184 שהתפרס מצפון ל"חמדיה" עד "סגול 202". בניגוד להתקפת חטיבה 14 המצרית שיצאה להתקפה בשדרות גודדיות, יחידות חטיבה 1 נעו כשהן פרוסות בשטח. טנקי גדודים 79 ו-184 עלו לעמדות אש והחלו להשמיד טנקים ונגמ"שים בטווחים מ-3,000 מ'. מג"ד 184 כינס אליו את הפלוגה מ"אדום 6626". מח"ט 14 הפעיל ארטילריה על הדרג העורפי של הכוח המצרי. חלק מהכוח התוקף נעצר ואף התפזר בשטח (כאמור המח"ט המצרי נפגע ב-15 הדקות הראשונות להתקפה, וחלק מהיחידות יצאו משליטה), אך ב"סגול 202" וב"חמדיה" הגיעו טנקים של יחידות חלוץ של הכוח המצרי עד סמוך לעמדותיהם של גדודים 184 ו-79, והושמדו. בתוך זמן קצר בערו עשרות כלים מצריים, וההתקפה המצרית נעצרה. בגדוד 184 נפגע טנק, והטען נסים בן-מיור נהרג. בגדוד 79 לא היו נפגעים. המח"ט רשף פקד על מג"ד 87 לצאת מ"כישוף" צפונה להתקפת-נגד על האגף הדרומי של החטיבה המצרית, והורה לצרף לגדוד את הפלוגה הדרומית של גדוד 79 - פלוגה י.¹⁰⁹

108 אלמוג היה מפקדו של הגדוד עד תחילת ספטמבר 1973, וחזר לפקד עליו לאחר נפילת המג"ד שאול שלו בהתקפה על "טלוויזיה" בערב 9 באוקטובר. לפי דו"ח סיכום המלחמה של אלמוג, בבוקר 14 באוקטובר לגדוד היו רק 19 טנקים: 13 ב"סגול 202" ושישה ב"אדום 6626".

109 לתיאור הקרב של חטיבה 14 ראו: עדויות רשף, מצנע, ואלמוג בתחקיר חטיבה 14, טבלת אירועים חטיבה 14 ותרשומת מרשת "מרגנית", שם. ראו גם: אמנון רשף, **לא נחדל! חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים**, אור יהודה: דביר, 2013 (המהדורה המורחבת) (להלן: רשף), עמ' 240-244.

התקפת הגדס"ר

כאשר הורה מח"ט 14 רשף למג"ד 87 לרדת מעמדותיו ברכס "כישוף" ולצאת להתקפת-נגד על אגף חטיבה 1 המצרית, הורה המג"ד ברום לפלוגות א' וגי (פלוגה ב' היתה בדרום, בגזרת תעוז "חורבה") לנוע לקו "טרטור 38-40", בחיפוי גדוד 79 מ"חמדיה". תוך כדי ההתקדמות הוכפפה לגדוד פלוגה י/י 79 שהצטרפה אליו באגף המזרחי.

ברום עצמו נע עם פלוגה ג' (שישה טנקים כולל טנק המג"ד) דרך "סגול 187" ל"טרטור 40", שם תפסו קו עמדות. פלוגה א' (שישה-שבעה טנקים) נעה מ"כישוף" ל"טרטור 38-39". פלוגה י/י 79 גלשה מעמדותיה בדרום "חמדיה" והצטרפה לגדוד באגפו המזרחי. יחידות הגדוד ניהלו אש עם אגף הכוח המצרי, כשהם משמידים טנקים ונגמ"שים, חיילי חי"ר וצוותי טנקים שנטשו טנקים ונגמ"שים שנפגעו. לפי דיווח המג"ד, בשלב זה הושמדו 20-25 כלים מצריים.¹¹⁰

התקפת הגדס"ר החלה כהתקפת-נגד על אגף החטיבה המצרית, אולם לאחר שהגדוד המוגבר (בפלוגה י') התייצב בקו "טרטור 38-40", הורה מח"ט 14 להמשיך את ההתקפה ולהתייצב בקו "טלויזיה"- "סגול 104". בהמשך הורה רשף לברום לפנות לצפון-מערב ולהתמקד בהתקפה לכיוון "סגול 104", כאשר גדוד 79 אמור לתקוף לכיוון "טלויזיה".

המג"ד ופלוגה ג' החלו להתקדם צפונה לכיוון הדרך המקשרת בין "סגולים 194 ו-104". תוך כדי ההתקדמות נפגעו שלושת טנקי מחלקה 1 מטנקים ומטילים, אך לא היו נפגעים.¹¹¹ טנק אחד ננטש. פגז ארטילרי שהתפוצץ ליד טנק המ"פ יגאל אבירי גרם לפציעתו. התקפת הפלוגה נעצרה, והפלוגה נחלצה לאחור.

פלוגה א' (שישה-שבעה טנקים) החלה אף היא להתקדם לקו "סגול 194". טנקיה נכנסו לתוך קבוצות של חיילים מצריים, והלחימה נערכה בטווחים קצרים, בירי ובדריסה. טנק מ"פ א' רפי מצפון נפגע ופרס זחל, ומצפון "החרים" את טנק א' של פלוגה י/י 79. גם הטנק ה"חדש" של מ"פ א' נפגע מטיל, המ"פ מצפון נפצע, וכל אנשי הצריח פינו את הטנק ונחלצו

---

110 דיווח המג"ד ברום למח"ט 14 ברשת "מרגנית", 140935. ראו בהמשך ניתוח השמדת הטנקים המצריים.

111 לדעת קמב"ץ הפלוגה ומי שתפס עליה פיקוד בהמשך הקרב - יצחק כהנא, לפחות חלק מהפגיעות היו מאש של גדוד 79 מחמדיה. ריאיון עם יצחק כהנא, 13 באוקטובר 2019.

לטנק של פלוגה י', וזה פינה אותם לתאג"ד. נהג הטנק, שלא חולץ, חילץ בהמשך את הטנק בחזרה ל"חמדיה". שני טנקי מחלקה 1 נפגעו מטילים. טנק המ"מ גדעון ברזילי נפגע, והצוות התפנה לטנק הגור. גם טנק הגור נפגע מטיל, המט"ק משה בן-ישי נפצע אנושות ונפטר בהמשך מפצעיו, והטנק נסע לתאג"ד כשהוא נושא עליו את שני הצוותים. במחלקה 2 נפגעו שני טנקים. טנק המ"מ זמי רייכל נפגע מטיל במכלים, אך הצליח להיחלץ לאחר. גם התקפת פלוגה א' נעצרה.¹¹²

באגף המזרחי התקדמה פלוגה י' 79/ (שבעה טנקים). כאמור, מ"פ א' 87 "החרים" את טנק א' של הפלוגה. מט"ק א', התותחן שלו והנהג המקורי של טנק מצפון עלו על טנק מ"מ 1 של פלוגה י', צבי פירון. זמן קצר לאחר מכן נפגע הטנק של פירון מטיל. ניצולי טנק המ"מ, ובהם מפוני טנק הגור וטנק מ"פ א' 87, חלקם פצועים, הועברו לטנק המ"פ יובל נריה, וממנו הועברו לטנק ב' שנשלח לתאג"ד עם שבעה פצועים ומפונים, נוסף על הצוות המקורי. לאחר תנועה קצרה לאחר נפגע גם טנק ב' מטיל. הפגיעה היתה מאחור, ורוב המפונים היו על סיפון הטנק. שישה נהרגו: מצוות 1 הטען אורי אבישר; מצוות א' המט"ק יונתן זילברברג והטען הנרי סרור; מצוות ב' 1: הטען שמואל קוקוש והנהג מיכאל בנון (בן-נון); מצוות מ"פ א' 87: הנהג גד מוזס. חמישה נפצעו, בהם תותחן טנק ב' חיים ברנפלד שנפטר מפצעיו למחרת. בכך הסתיימה פעולתה של פלוגה י' בגדוד 87, ולאחר פינוי הנפגעים בטנקי הפלוגה ובטנק של פלוגה א' 87, חזר המ"פ נריה עם ארבעת הטנקים שנותרו לו ליחידת האם שלו - גדוד 79 - ב"חמדיה". בדרכו של הכוח המדולל חזרה התקיפו אותו מטוסי חיל האוויר, ולמרבה המזל, לא הצליחו לפגוע במטרות.¹¹³

112 על תיאור הקרב של פלוגות א' וג' ראו: רב שיח גדס"ר 87 בתחקיר חטיבה 14; ראיונות עם מ"פ ג' יגאל אבירי, עם קמב"ץ א' קובי שוחט, עם קמב"ץ ג' יצחק כהנא, עם מ"מים טנקים גדעון ברזילי וזמי רייכל (פלוגה א'), יאיר ליטביץ וחיים רחובי-ריבד (פלוגה ג'), מ"מים סיור ישעיהו טלמון ואפרים ארקבני-רגב (פלוגה א') וחגי גיל (פלוגה ג'), וכן מט"קים, מש"קי סיור ולוחמים בשתי הפלוגות. ראו גם: יאיר ליטביץ, **צ-818731 בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים**, מודיעין: הוצאת אפי מלצר בע"מ, מחקר והוצאה לאור, 2011 (להלן: ליטביץ), עמ' 48-51.

113 תיאור הקרב של פלוגה י' מתוך עדות המ"פ נריה בתחקיר החטיבתי; אהוד רותם, "סיפורה של פלוגת 'יוק' - גדוד 79", **אתר חטיבה 14** במלחמת יום הכיפורים. <http://www.hativa14.com/2014/01/156>; על תקיפת מטוסי חיל האוויר העיד גם סמג"ד 79 בדו"ח המלחמה שלו. תודתי לחוקרים ניצן שפירא ואריק זטורסקי על עזרתם בחקר סבך האירועים בקרב זה ובשיון זויהוי המחולצים מטנקי פלוגות א' ו' שנפגעו זה אחר זה.

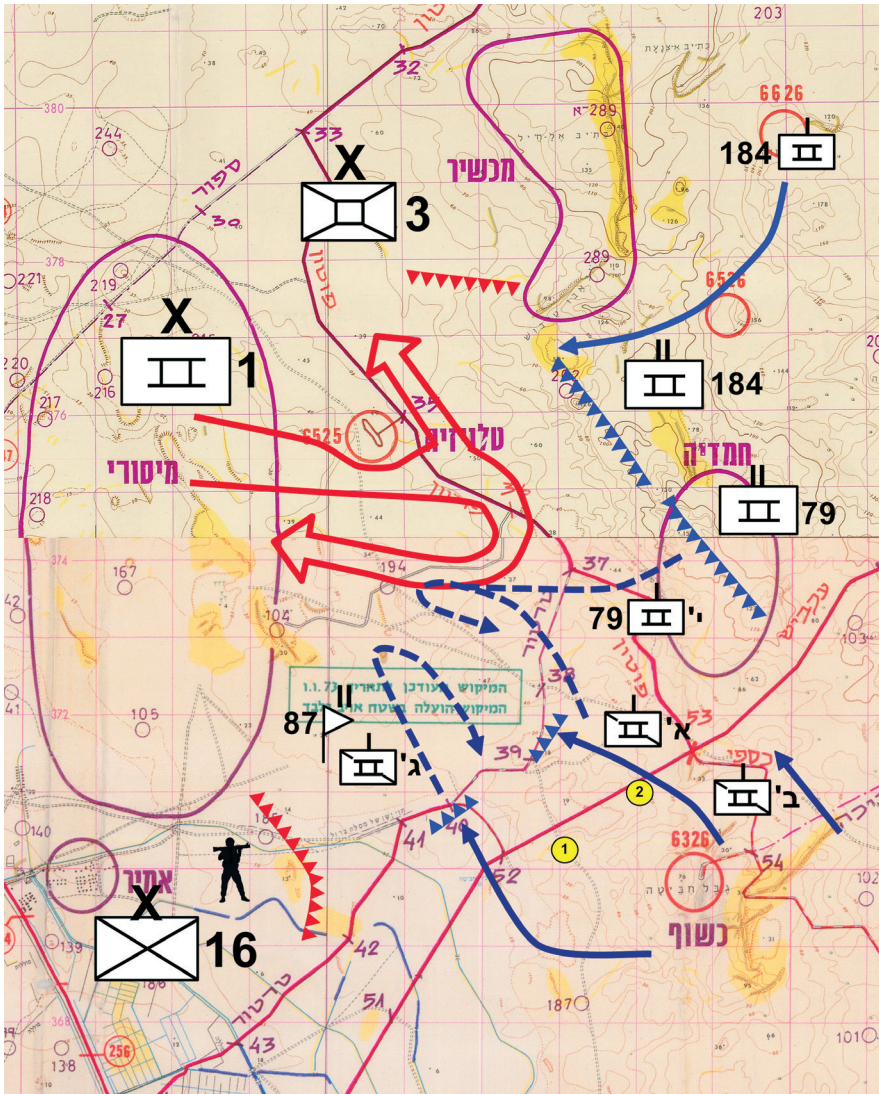
מכאן הפכה התקפת־הנגד של גדוד 87 לקרב היחלצות ופינוי. מחלקות הסיור (נגמ"שים) של פלוגות א' וג' שנשארו מגמה מאחור בעת התקדמות הטנקים, התקדמו עתה כדי לחלץ את הנפגעים מהטנקים. בפלוגה א' יצא הסמ"פ עם שתי מחלקות הנגמ"שים לחלץ את הנפגעים מטנקי הפלוגה שנפגעו ומנגמ"שי פלוגה ג' שבד בבד נפגעו אף הם. במהלך התנועה לחילוץ נפגע נגמ"ש מ"מ 1 טלמון מטיל. כל אנשי תא הלחימה נפגעו. הלוחם עמרם אלקיים נהרג, והלוחם משה בן־געש נפצע אנושות ומת מפצעיו ב־24 באוקטובר. הנפגעים חולצו באמצעות הנגמ"ש השני של המחלקה. נגמ"ש המ"מ נשאר בשטח, התפוצץ ונשרף.

גם נגמ"שי פלוגה ג' נעו בעקבות טנקי הפלוגה בהתקדמות ובנסיגה. תוך כדי תנועה נפגע הנגמ"ש הטכני הפלוגתי מטיל, וכל אנשיו נפגעו. החובש חיים לנגזם וחמש הצריח ארמון סמדג'יה נהרגו. אל הנגמ"ש ניגש נגמ"ש המ"מ חגי גיל כדי לפנות את הנפגעים, וגם נגמ"ש זה נפגע מטיל. הקשר יעקב פרוכטנבאום נהרג. המ"מ חגי גיל לקח את הלוחמים שיכלו ללכת והובילם לכיוון צומת "עכביש"-"כספי". בקרבת הצומת פגשו את צוות הסמ"פ ערן שורק. גיל ושניים מאנשי צוות הסמ"פ חזרו ברגל אל שני הנגמ"שים. הם גילו שמנוע הנגמ"ש הראשון שנפגע, הנגמ"ש הטכני, עדיין פועל. השלושה העמיסו על הנגמ"ש הטכני את כל הנפגעים, לרבות שניים מהחללים, חלקם בתוך הנגמ"ש וחלקם על הסיפון, ויצאו מזרחה. תוך כדי תנועה נפגע הנגמ"ש שוב מטיל, והתחיל לבעור. חלק מהאנשים קפצו ממנו, ובהיותו בוער המשיך לנוע עד שהגיע למרחק של כ־550 מ' מצומת "עכביש"-"כספי". כל מי שהיה מסוגל פרק מהנגמ"ש, והנגמ"ש התפוצץ. החללים נשארו בתוך הנגמ"ש.¹¹⁴

במהלך ההיחלצות תקפו מטוסי חיל האוויר גם את יחידות הגדס"ר, אך לא גרמו נזק.¹¹⁵

114 עדויות לגבי ההיחלצות והפינוי: ראיונות ראו הערה 112 לעיל וכן ראיון עם הרופא הגדודי ד"ר דני כצנלסון, 17 באוקטובר 2019; ליטביץ, עמ' 52-53.

115 עדות קמב"ץ ג' יצחק כהנא. כהנא מספר שבד בבד תקפו מטוסי חיל האוויר המצרי את הכוחות המצריים.

אזור 7: קרב שריון בשריון ב-14 באוקטובר בגזרת חטיבה 116
 1. מיקום משוער של נגמ"ש המ"מ של פלוגה ג'
 2. מיקום סופי של הנגמ"ש הטכני של פלוגה ג'

התקפת הגדס"ר מתוארת בספרות המצרית. לפי חמאד, ההתקפה נתקלה בכוחות דיוויזיה 16: "כאשר מספר עתודות אויב ניסו לבצע התקפת נגד מכיוון כתיב אל-חבשי [מתחם "אדרה", מדרום ל"כישוף"] מדרום על ציר הרוחב מס' 2 [ציר החת"ם] היא נבלמה על ידי דיוויזית החי"ר 16 שהשמידה 5 טנקים".¹¹⁷ בעדויותיהם של אנשי הגדס"ר לאחר המלחמה ובראיונות הם תיארו כי הטילים שנורו עליהם באו מצפון ומדרום-מערב.¹¹⁸ עולה מכך שיחידות הגדס"ר נקלעו לאש צולבת של גדוד 16 מחטיבת החי"ר 16 מדרום-מערב¹¹⁹ ושל החטיבה הממוכנת 3 מצפון, נוסף על הלחימה בטווחים קצרים עם כוחות נסוגים מחטיבת השריון 1.

בהתקפת הגדס"ר נהרגו 13 לוחמים ונפצעו כשלושים, בהם שני המ"פים. בסך הכול בגדס"ר נפגעו עשרה טנקים (בהם שלושה של י/79), מתוכם חמישה שנשאו בשטח,¹²⁰ ושלושה נגמ"שים הושמדו.

17:00-08:00 - המשך האירועים בחטיבה 14

לאחר 08:00 דיווחו יחידות חטיבה 14 על כמות גדולה של כלים - "גל שני" - המגיעים מכיוון "טלויזיה", בתוכם מספר רב - יחסית לגל הראשון - של נגמ"שים. גדודי החטיבה פתחו באש על כוח זה והשמידו את חלקו. מפקד האוגדה שרון והמח"ט רשף ביקשו מסגן מפקד האוגדה אבן שבחמ"ל האוגדה לברר מתי צפוי הסיוע האווירי שהובטח, ונענו שהמטוסים לא יגיעו בשעה הקרובה. שרון הגיב: "אין בעייה נדפוק אותם לבד". ואכן, גם הגל השני נעצר.¹²¹ לפי הרכב הכוח התוקף (ריבוי נגמ"שים) והכיוון שממנו הגיע, ייתכן שזו היתה התקפה של כוח מהחטיבה הממוכנת 3, בסיוע להתקפת חטיבה 1 שנעצרה והתפזרה, אך ייתכן גם שזו היתה התקפה של הדרג השני - גדוד החי"ר הממוכן - של חטיבה 1.

117 חמאד, עמ' 273. וראו לעיל הערה 86 - שדר שנקלט.

118 עדות מ"פ י' נריה בתחקיר החטיבתי; ריאיון עם יצחק כהנא.

119 בריאיון עם סמל איברהים עבד אל-על, צלף הסאגרים המעוטר של גדוד 16, הוא מתאר השמדת טנקים ישראליים ב-14 באוקטובר. במהלך קרב שארך שעתיים וחצי, שבו "הציונים הצליחו בחסות ערפל למשוך את ההרוגים והפצועים שלהם, אבל הם לא יכלו למשוך את הטנקים ההרוסים שלהם. שהמשיכו לפלוט ענני עשן במשך יומיים תמימים". הריאיון באתר <https://group73historians.shorturl.at/cuKSV>

120 טנק אחד מטנקי הגדוד שנשאו בשטח חולץ בהמשך היום בידי מ"פ ב' רפי בר-לב. ראיונות עם קמב"ץ הפלוגה אסף אביזוהר ועם נהג טנק המ"פ אלברט רופא, ינואר 2020 ודצמבר 2022. ראו גם תוכן הצל"ש שהוענק לבר-לב ז"ל לאחר המלחמה: <https://shorturl.at/cewAX>

121 יומן רדיו אוגדה 143; יומן מבצעים אוגדה 143; תרשומת מרשת "מרגנית" בטבלת אירועים חטיבה 14.

בכך הסתיימה לחימת חטיבה 14 בגזרתה, ובהמשך היום עסקה החטיבה בעיקר בתצפית על תנועת הכוחות המצריים בעומק השטח ובהפעלת ארטילריה על ריכוזי הכוחות המצריים הנצפים בו.¹²²

לפי סיכום דיווחי הגדודים, בקרבות הבוקר השמידה החטיבה 99 טנקים. למעשה, מספר הטנקים שהושמד היה קטן בהרבה ועמד על 40-55 (ראה בהמשך דיון בכמות הטנקים שהושמדו). לחטיבה נהרגו 14 לוחמים, וכ-35 נפצעו. אחד עשר טנקים נפגעו, ומתוכם חמישה נשארו בשטח.¹²³ כמעט כל האבדות היו בהתקפת הגדס"ר.

הקרב ב"אלתרן"

לקראת יציאתה של דיוויזיה 21 להתקפה, הונחתה במסוקים פלוגת קומנדו במתחם "אלתרן", על ציר "רביכה", המקביל לציר "עכביש" מזרוב. הפלוגה היתה ממגימועת (אגד) הקומנדו 129, שהיתה כפופה לארמייה השנייה.¹²⁴ משימתה היתה לפעול בעורף הקו הראשון הישראלי, מזרוב לטסה.¹²⁵ במפקדת אוגדה 143 היתה ערנות מיוחדת לאזור זה משום שלאורך ציר "עכביש" היו פרוסים רוב גדודי האגד הארטילרי האוגדתי, שיכולת ההגנה העצמית שלהם היתה מצומצמת, ובמתחם "יוקון" נמצא גשר הגלילים. בשעה 05:00 דיווח מפקד כוח "רומאי",¹²⁶ סא"ל אמציה חן, על שני מסוקים שזוהו בציר "רביכה", ומפקד האוגדה הורה למח"ט 600 לשלוח יחידת טנקים לחבירה עם "רומאי". למקום יצא מג"ד 410, רס"ן יהודה גלר, עם מחלקת טנקים מפלוגה מ' של הגדוד ועם מחלקת הסיור הגדודית.

בשעה 06:30 בערך גילה הכוח כ-80-100 אנשי קומנדו במתחם "אלתרן". עם זיהוי הכוח המצרי, שהיה מחופר ומוסווה היטב, הסתערו כוח "רומאי" וכוח מג"ד 410 והשמידו את רוב חיילי הקומנדו המחופרים בשטח. חלק מהמצרים ברחו מערבה. בהסתערות נפגע נגמ"ש של כוח "רומאי" מאר-פיג'י, ושניים מלוחמיו - שניהם קצינים - נהרגו: שאול אפריק, שנהג

122 בשעה 09:40 דיווח רשף לשרון על חטיבת טנקים, כ-100 כלים, ממערב ל"טלוויזיה", ועוד יחידה ממוכנת באזור "טלוויזיה". תרשומת מרשת "מרגנית", חטיבה 14.

123 ראו לעיל הערה 120.

124 דו"ח ארנן, עמ' 28.

125 חמאד, עמ' 268.

126 כוח "רומאי" - כוח סיור אוגדתי שהקימה מפקדת אוגדה 143 כדי לאתר חדירות אנשי מודיעין, קומנדו וקת"קים מצריים בגזרת האוגדה. הורכב בעיקר מיוצאי סיירת "שקד".

בנגמ"ש, ואיתן ניר. שני לוחמים מצוות הנגמ"ש נפצעו. כן נפגע טנק המ"מ מפלוגה מ', ושניים מאנשי הצריח, בהם המ"מ דני שטרן, נפצעו.¹²⁷

לאחר ההיתקלות יצא כוח הטנקים מהמקום, וחן הזעיק כוחות סיור נוספים מטסה והמשיך לרדוף אחרי הבורחים. במרדף זה חוסלו כ-20-30 לוחמי קומנדו וצוותי קת"ק מצריים.¹²⁸

סיוע ארטילרי ואווירי לאוגדה 143

אגד ארטילרי 214 הופעל במשך היום על ריכוזי הכוחות המצריים, וגרם נזקים של ממש לחטיבה ממוכנת 18, עד כדי סיכול הפעלתה בשעות אחר הצהריים, ופגע גם בגשרים. שבחים על פעולתו ב-14 באוקטובר קיבל האגד ממקור בלתי צפוי - הרמטכ"ל המצרי. כך תיאר שאזלי את ניסיונו להגיע למפקדת דיוויזיה 21:

בשעה 17:00 עזבתי את מפקדת הארמיה ה-2 בדרכי לגשר הקרוב. כשהגעתי לקרבת הגשר מצאתי שהאיזור תחת הפגזה ארטילרית של האויב והגשר הושמד. נסעתי לגשר הבא ומצאתי שגם הוא תחת הפגזה ולכן קופל כדי שלא ייהרס בהפגזה. לא היתה שום אפשרות לצלוח לגזרה המרכזית. החלטתי לחזור למפקדת הארמיה... כשהתקרבנו לגשר הראשון שוב נקלענו להפגזה. האצנו מבעד לפגזים המתפוצצים. הרכב שלי לא נפגע, אולם רכב האבטחה האישית שלי שנסע מאחור נפגע ואחד מהמאבטחים נפצע.¹²⁹

הסיוע האווירי הישיר שקיבלה האוגדה במהלך היום היה מזערי, והסתכם בשש גיחות "קורנס" באזור "טלוויזיה" בשלבי התקפת חטיבה 1 בשעה 07:30-07:40 (חלקן סיכנו כאמור את יחידות חטיבה 14), ועוד שש גיחות "עיט" בשעות 10:00-12:30 באזור תעוז "טלוויזיה". ברוב הגיחות לא יכלו הטייסים לדווח על פגיעות.¹³⁰ נראה כי האפקט העיקרי של הגיחות היה בפגיעה בהיערכות החטיבה הממוכנת 18 בדרג השני של דיוויזיה 21.

127 לחיבור מפורט של הקרב ראו: מנחם בן-שלום, **השעות, יומן מלחמה, חטיבה 600 במלחמת יום הכיפורים**, ירושלים: הוצאה עצמית, 2019 (להלן: בן-שלום), עמ' 436-454; **דו"ח ארנן**, נספח ט'; ראו גם: אמציה חן, הקרב של 'כוח רומאי' לחיסול הקומנדו המצרי סמוך ל"יוקון", **"שקדניק" האתר של סיירת שקד 424**, <https://shorturl.at/mnCMY>; אמציה חן, **לזכרם של שאול אפריק ואיתן ניר הי"ד**, <https://shorturl.at/gpCT0>.

128 ראו עדות אמציה חן אצל בן-שלום, עמ' 437; אמציה חן, הקרב של כוח "רומאי" (לעיל הערה 127).

129 שאזלי, עמ' 250.

130 **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 413, 428; יומן חפ"ק חיל האוויר בפיקוד הדרום.

פרק ו' הגזרה הדרומית - ציר הג'ידי

בגזרת הג'ידי תקפה החטיבה הממוכנת 11 מדיוויזיה 7 בהובלת גדוד מחטיבת השריון העצמאית 25 (טנקי טי-62). לכוח זה אירעה תקלה מבצעית חמורה. פקודת המטה הכללי שיצאה במוצאי 12 באוקטובר ודחתה את היציאה למתקפה ל-14 בחודש לא הגיעה אל החטיבה, ובהתאם לפקודות שהיו בידיה, יצאה להתקפה ב-13 בחודש, ונבלמה על ידי חטיבה 164 הישראלית. בהתקפה זו נהרג מפקד אוגדה 252, האלוף אברהם (אלברט) מנדלר, בעת שסייר בעמדות חטיבה 164. רק לאחר נסיגתו במוצאי 13 בחודש למד מח"ט 11 כי "פיתוח המתקפה" נדחה לבוקר המחרת. לפי מקור מצרי, כדי לאפשר לחטיבה להתארגן לאחר לחימתה ואבדותיה בקרבות 13 בחודש אישרה מפקדת הארמייה כי החטיבה תתקוף ביום המחרת רק בשעה 13:00, והורתה כי תתוגבר בגדוד טנקים מחטיבה 25.¹³¹ אולם לפי זיכרונותיו של מפקד הארמייה השלישית, חטיבה 11 יצאה להתקפה בשעה 07:00, הצליחה להתקדם שני ק"מ ונבלמה, ובעקבות זאת החליט להכפיף את גדוד הטנקים מחטיבה 25 להתקפה נוספת שתיערך בצהריים באגף הימני של החטיבה אל אגפו של האויב.¹³²

131 "קרב חטיבה ממוכנת 11" באתר: <https://shorturl.at/qBIY5:group 73 historians> (להלן: "קרב חטיבה ממוכנת 11").

132 ואסל, עמ' 223.

התקפת הצהריים של חטיבה 11, בפיקודו של עקיד פרוק אל-סיאד, יצאה לדרך בשעה 13:00, וגם כאן הכנה ארטילרית כבדה הקדימה אותה.¹³³ את ההתקפה הוביל גדוד הטנקים שהצטרף מחטיבת השריון 25 (ככל הנראה גדוד 277). משימת החטיבה היתה להגיע לכביש הרחוב בגזרת הגידי ולכבוש את הכניסה המערבית למעבר הגידי. גדוד הטנקים הצליח, בתוך 15 דקות בלבד מיציאתו, לחדור לקו ההגנה הישראלי ולהגיע למרחק של 5 ק"מ ממעבר הגידי, תוך השמדת חמישה טנקי אויב בדרכו. אולם אז ניתנו פקודות לאותו הגדוד ולשאר הכוח של חטיבה 11 לסגת לאחור לתוך ראש הגשר של דיוויזיה 7, כמו שאר הכוחות שנסוגו בגזרות האחרות אל ראשי הגשר הדיוויזיוניים, כדי שהתקדמותם אל מחוץ לראש הגשר לא תחשוף אותם להתקפות אוויר ושריון של האויב.¹³⁴

מול התקפת חטיבה 11 נערכה חטיבה 164, בפיקודו של אל"ם אברהם ברעם, שבבוקר 14 בחודש היו לה 41 טנקי שוט קל. החטיבה היתה ערוכה עם שני גדודים. גדוד 183, בפיקודו של רס"ן חגי כהן, נפרס משני צידי ציר הגידי "פוררת", מאזור תעוז "מצווה" וצפונה עד "כרוניקה 68". גדוד 106, בפיקודו של רס"ן חיים זיו (זלוסצר), היה פרוס ממתחם "סנטימנט" דרומה עד ל"אדום 5133". פלוגה ו' מגדוד 104¹³⁵ (שבעה-שמונה טנקים) שימשה עתודה חטיבתית בפיקוד המח"ט, ועל מחלקה מתוכה פיקד הסמח"ט, סא"ל אמנון אשכול.

ההתקפה המצרית החלה בשעה 13:00 והובלה על ידי גדוד טנקי טי-62. בניגוד לניסיון ההתקפה של חטיבה 11 ב-13 בחודש בציר "פוררת",¹³⁶ הפעם נעשה ניסיון לאגף את חטיבה 164 מדרום, על בסיס ציר "רטבון". טנקי גדוד 106 עלו לעמדות ופתחו באש, אך בטווחים הרחוקים לא חדרו פגזי הח"ש שלהם את טנקי ה-טי-62, ורק פגזי החלול היו אפקטיביים

---

133 לפי ואסל, התקפת הצהריים החלה בשעה 12:30, ובשעה 12:49 הוא הורה לעצור אותה לאחר שהתבהר כי התקפת חטיבה 3 בדרום הגזרה נכשלה. לוח זמנים זה אינו תואם את תזמון דיווחי חטיבה 164 ביומני הרדיו והמבצעים של אוגדה 252 ובעדויות המפקדים מחטיבה 164, שגם לפיהם (כמו בתיאור הקרב במקור המצרי דלעיל) יצאה ההתקפה לדרך בשעה 13:00, והקרב נמשך כשעה.

134 "קרב החטיבה הממוכנת 11". כאמור גם ואסל מסביר ומתרחץ את עצירת ההתקפה בכישלון התקפת חטיבה 3.

135 גדוד 104 של החטיבה התפצל לאחר ימי הלחימה הקודמים. פלוגה ו' נקבעה כעתודה חטיבתית, ושתי הפלוגות האחרות הצטרפו ליחידות אחרות בגזרה הדרומית ובמרש"ל. המג"ד סא"ל אמנון אשכול מונה לסמח"ט 164.

136 לטענת ואסל גם בבוקר 14 באוקטובר.

עד שהטנקים המצריים התקרבו לטווחים של מאות מטרים. המח"ט והסמח"ט נעו עם פלוגת העתודה והתייצבו בחזית ציר ההתקדמות המצרי, וגדוד 106 התייצב באגף הצפוני של הגדוד המצרי.

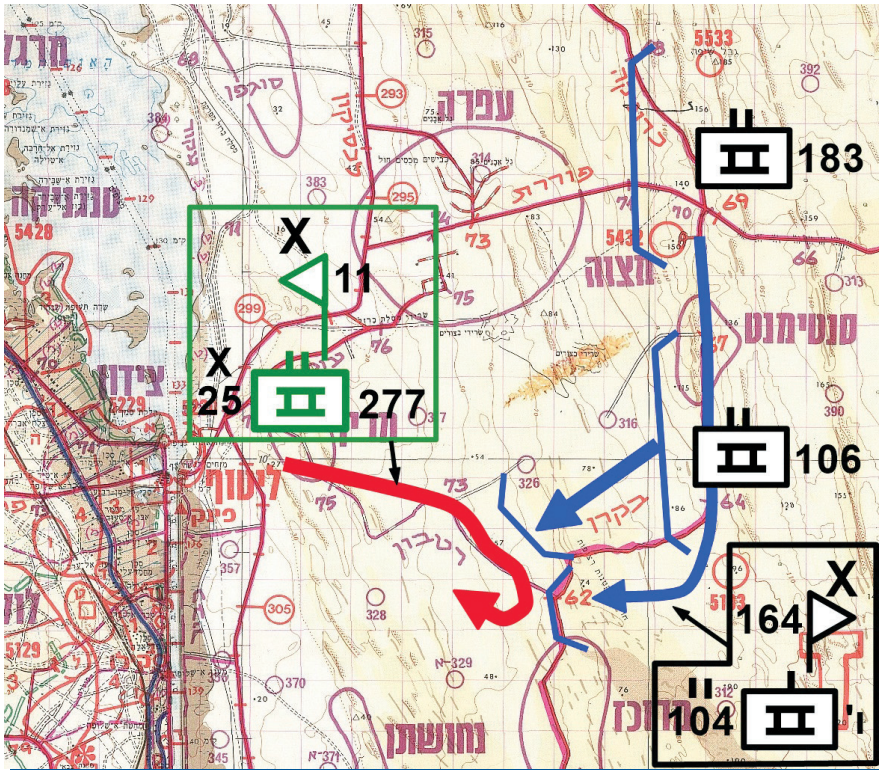
בתוך כך ביקש המח"ט סיוע אווירי לתקיפת הכוח המתקדם, אולם לא נענה. המח"ט הפעיל סיוע ארטילרי משני גדודים שהועמדו לרשותו - 175 מ"מ ו-160 מ"מ. הקרב הסתיים תוך כשעה בנסיגה מצרית, ועל פי דיווחי חטיבה 164 הושמדו 16 טנקי טי-62.¹³⁷ מג"ד הטנקים מחטיבה 25 נהרג בהתקפה.¹³⁸ בגדוד 106 נפגעו ארבעה טנקים, ובאחד מהם נהרג המט"ק מאיר פינטו.¹³⁹

---

137 דיווח ביומן מבצעים אוגדה 252, 141720. כנגד זה כתב ואסל כי החטיבה איבדה 15 טנקים - לא פער משמעותי.

138 ואסל, עמ' 223.

139 יומן מבצעים אוגדה 252; לתיאור לחימת חטיבה 164: דו"ח חטיבה 164; אמנון אשכול, **בדרכי**, הוצאת קיבוץ עין המפרץ, 2013, עמ' 232-234; עופר רגב, **חצי הדרך לקהיר, סיפורו של גדוד 106 במלחמת יום הכיפורים**, תל-אביב: דורון ספרים, 2012, עמ' 83-98; ריאיון עם אברהם ברעם, 3 בינואר 2023.

איור 8: התקפת חטיבה 11 (בהובלת גדוד טנקי טי-62 מחטיבה 25)¹⁴⁰

140 ערך: ניצן שפירא.

פרק ז' הגזרה הדרומית

ציר המיתלה וניסיון האיגוף בוואדי מבעוק

המאמץ הדרומי של המתקפה המצרית ב-14 באוקטובר היה התקפת חטיבת השריון 3, מהדיוויזיה המשורינית 4. גם כאן, המטרה היתה להגיע לכביש הרוחב, והיעד הסופי היה השתלטות על המוצא המערבי של מעבר המיתלה. כמו בגזרת הגידי, גם במהלך של חטיבה 3 נעשה ניסיון לבצע מהלך של איגוף, שגם כאן לא עלה יפה.

חטיבה 3 החלה לחצות את התעלה על גשרי דיוויזיית החי"ר 19 בלילה שבין 12 ל-13 באוקטובר וסיימה את המעבר בצהרי 13 בו. החטיבה התמקמה באזור שמדרום-מזרח לא-שאט (מעוז "ניסן"), בגזרת דיוויזיה 19. בשעה 11:00 הגיע המח"ט למפקדה הקדמית של הארמייה להצגת ולאישור תוכניתו. בשעות אחר הצהריים ערכו המח"ט ומפקדי הכוחות שלו סיור ותצפית על האזור המיועד להתקפתם. על פי התוכנית, את ההתקפה היו אמורים להוביל שני גדודי טנקים, כל אחד מהם מוגבר בפלוגת חי"ר ממוכן מגדוד החי"ר הממוכן של החטיבה.

בד בבד עם מעברה של חטיבה 3 לגדה המזרחית, עבר גם גדוד החי"ר הממוכן 339, מהחטיבה הממוכנת 113, מהדיוויזיה הממוכנת 6, והתמקם במתחם "הנברונים"¹⁴¹ "מבדד", שמצפון לצומת ציר "יורה" עם כביש המפרץ "פגישה". הגדוד הוכפף לחטיבה 3. המג"ד תודרך מפי מח"ט 3, ותוכניתו אושרה באישור תוכניות אצל המח"ט בערב 13 בחודש. גדוד 339, שתוגבר בפלוגת טנקים מחטיבה 3, נועד לנוע באגפה הימני (הדרומי) של

141 "נברונים" – מוצב ארטילרי מבוצר של צה"ל מצפון לעיון מוסא.

החטיבה, ומשימותיו לאבטח את אגפה של תנועת החטיבה, ולאחר הגעה לכביש הרוחב נדרש לעלות במעלה ואדי א־ראחה (יובלו ההררי של ואדי מבעוק) כדי להגיע למעבר המיתלה בציר הררי מדרום.¹⁴²

היערכות נוספת לקראת פיתוח המתקפה מזרחה היתה בהעברת סוללות טילי נ"מ לגדה המזרחית של התעלה. בגזרה שמול פתחת המיתלה הוצבו שלוש סוללות: סוללת אס־איי-3 וסוללת אס־איי-6 משני צידי מעוז "מפצח", מול ציר "עטיפה", וסוללת אס־איי-2 באזור א־שט (בקרבת מעוז "ניסן").¹⁴³

בהיסטוריוגרפיה הישראלית של קרבות 14 בחודש ובחיבורים המתארים את לחימת גדוד 202 נכתב כי בהתקפה בדרום הגזרה הדרומית השתתפה גם חטיבת השריון 22, מהדיוויזיה הממוכנת 6, שתוגברה בגדוד מהחטיבה הממוכנת 1 מאותה דיוויזיה.¹⁴⁴ מידע זה הוא שגוי, ואין לו זכר בדיווחים המפורטים של השתלשלות הקרב בצד המצרי, וגם לא בדו"חות המודיעין של פיקוד הדרום מימי המערכה.¹⁴⁵

בדומה לגזרות האחרות (למעט הג'ידי), ההתקפה נפתחה בשעה 06:15 בריכוז אש של אגדי הארטילריה של שתי הדיוויזיות של הארמייה השלישית ושל האגד הארמיוני על עמדות האויב.¹⁴⁶ מאוחר יותר התחדשה ההפגזה, גם באמצעות ירי טילי קרקע־קרקע, על עתודות האויב בעומק, על מפקדותיו בגזרה, על מכ"מים ועל סוללות הוק. לא היתה התקפה אווירית מקדימה בגזרה זו. בד בבד עם ההפגזה המכינה יצאה חטיבה 3, בפיקודו של עקיד נור אדין עבד אל-עזיז, משטחי הכינוס למהלך האיגוף. לפי הנרטיב המצרי, בשעה 08:00 התנגש הדרג הראשון של ההתקפה - שני גדודי הטנקים המוגברים שהתקדמו למרחק של 25 ק"מ מהתעלה, במגננות האויב, שהורכבו מיחידות שריון ומיחידות טילי נ"ט, ונוסף

142 לפי ואסל (עמ' 219), הניווט בציר ואדי א־ראחה היה אמור להיות בהובלת שני מורי דרך מבדואי סיני.

143 מפת פריסת סוללות קרקע־אוויר ממזרח לתעלה ב: מפקדת חיל האוויר - הענף לתולדות חיל האוויר, **תקיפת סוללות קרקע אוויר במלחמת "יום הכיפורים"**, פברואר 1978, עמ' 227.

144 אורן, עמ' 309; רס"ן דורון [אלמוג], "קרב ה-14 באוקטובר בגזרת ואדי מבעוק", **מערכות 266**, נובמבר 1977 (להלן: אלמוג), עמ' 21.

145 בעניין זה ראו: הפרק "אגדת חטיבה משוריינת 22 - החטיבה שלא היתה שם", אצל: גדעון אבידור, **מהפתעה לנוקאאוט, קרב ואדי מבעוק, 14 אוקטובר 1973**, יבנה: מכון חץ, 2018 (להלן: אבידור), עמ' 75-76.

146 לדעת ג'מאל חמאד, ההפגזה לא השיגה דבר משום שלא היו מטרות מוגדרות ומשום שהמידע על מיקום יחידות האויב היה מועט.

על כך ספגו הפצצה אווירית עזה של האויב. חלוץ הטור החטיבתי הגיע למרחק של 5 ק"מ מהכניסה למעבר המיתלה - ההתקדמות המרבית של כוח מצרי ביום זה. מההפצצות האוויריות והארטילריות האינטנסיביות על החטיבה הושמדו שתי פלוגות ממוכנות, החטיבה ספגה אבדות כבדות, ומפקדה נהרג. טנקי שני המג"דים של הדרג הראשון נפגעו. למרות זאת הצליח הכוח להשמיד 13 טנקי אויב. לאחר שנהרג המח"ט, תפס את הפיקוד על החטיבה קצין האג"ם החטיבתי. במפקדה העורפית לא ידעו מה אירע לכוחות הדרג הראשון עקב נתק התקשורת שנוצר בינה ובין הדרג הראשון בשל הרס רכב הפיקוד החטיבתי. קצין האג"ם (כעת המח"ט) פעל במהירות, והורה לקדם גדוד טנקים מהדרג השני באגף שמאל (צפון) כדי לאגף את האויב ולתמרן לעורפו ובכך להקל את הלחץ על הכוח הקדמי, אך הטנקים נתקעו בשטח חולי בעל עבירות נמוכה מאוד והפכו למטרה קלה לירי האויב. האויב פתח במתקפת נגד בכוח של גדוד ממוכן, אך הכוח המצרי הדף אותו והסב לו אבדות. בשעה 10:00 הגיע ראש מטה החטיבה, מוקדם [סא"ל] חסיין מנצור, לדרג הראשון, תפס את הפיקוד על החטיבה והורה להיצמד לקו הנרכש. הרמ"ט ביקש ממפקדת הדיוויזיה לתגבר את החטיבה בגדוד ממוכן כדי שיוכל להשתלט על קו הגבעות שמצפון לוואדי ומדרומו [ככל הנראה בקשתו לא נענתה]. בשעה 14:00 הורתה מפקדת הארמייה לשרידי החטיבה לחזור לראש הגשר של דיוויזיה 19. הנסיגה הושלמה בשעות הלילה.

לאחר הנסיגה דיווח מפקד החטיבה החדש על אבדותיו: שישים טנקים, שהם 60% מסד"כ הטנקים החטיבתי, תשעה משוריינים וכל הארטילריה של החטיבה. נוסף על כך נהרגו המח"ט ומספר רב של קצינים וחיילים. תחת הפצצה מתמדת הצליחו יחידות חילוץ טכני לחלץ כמה מהטנקים ומהתותחים שנשארו בשטח.

בד בבד עם התקדמות הכוח העיקרי של חטיבה 3 בערוץ ואדי מבעוק יצא גדוד 339 למשימת אבטחת אגף לתנועת החטיבה, לאחר הפגזה מכינה של גדוד הארטילריה של חטיבה ממוכנת 1, שהועמד לו לסיוע. הגדוד לא הצליח להתקדם. הוא התנגש בכוח שריון של האויב, ומצא עצמו תחת אש כבדה של תותחיו, של טנקיו ושל משגרי טילי הני"ט שלו וגם תחת הפצצה אווירית של האויב שהגבירה את האנדרלמוסיה ואת אובדן השליטה, וגרמה להתפזרות טור הגדוד לכל עבר. כמו כן נותק הקשר האלחוטי בין הגדוד לחטיבה 3 בשל הריגת המח"ט והשמדת רכבו. מפקד הדיוויזיה הממוכנת 6 חי"ר, שנמצא בעמדת תצפית קדמית בעיון מוסא,

שלח את קצין המבצעים ואת קצין הקשר של הדיוויזיה אל המג"ד כדי להורות לו להמשיך ולהתקדם, ולדווח בהמשך ישירות למפקדת הארמייה השלישית. למרות האש החזקה של האויב ניסה המג"ד שוב להתקדם עם חלק מכוחותיו כדי להגיע לצומת עם ציר הרוחב וכך למלא את המשימה שהוטלה עליו. הגדוד התפזר בשל ההפצצות האוויריות עליו. האויב הצליח להשמיד את הנגמ"שים המתקדמים לעברו ולשבות את המג"ד ואת החבורה שליוותה אותו [זה קרה רק ב-16 באוקטובר - ע"מ], פלוגות הגדוד החלו לסגת להגנה באזור עיון מוסא. בהתאם להוראות מפקד הארמייה, הוכפפו שאריות הגדוד, שנותרו לו רק ארבעה נגמ"שים וכוח מסייע, לפיקוד החטיבה הממוכנת 1.¹⁴⁷

היערכות אוגדה 252

להגנה על המוצא המערבי של מעבר המיתלה ואל מול התקפת חטיבה 3 היו ערוכים הכוחות הבאים של אוגדה 252:

- על ציר המיתלה "עטיפה" - חטיבה 401, בפיקודו של אל"ם דן שומרון, ובה כ-68 טנקים. גדודים 52 ו-195 היו בקו קדמי באזור מתחם "ספורטאי", ממזרח לציר החת"ם, וגדוד 46 (24 טנקים) היה מאחור בהתארגנות ומנוחה באזור צומת כביש הרוחב עם ציר "עטיפה" (מתחם "לרסון" בצומת המיתלה). החטיבה היתה ערוכה לקדם פני התקפה מצרית שהצפי היה שתגיע בציר "עטיפה".¹⁴⁸

- במתחם "עכברוש", במפגש ואדי מבעוק עם כביש הרוחב - גדוד חרמ"ש 89 מחטיבה 875, בפיקודו של סא"ל יצחק שושני, עם שתי פלוגות חרמ"ש, מחלקת מרגמות 81 מ"מ ומחלקת תותחי 20 מ"מ (שלושה כלים). הנשק הנ"טי שעמד לרשות פלוגות הגדוד היו "בזקות" (מרנ"ט 82) ורנ"טים.¹⁴⁹

---

147 המקורות: ואסל, עמ' 221-222; חמאד, עמ' 252-258; "קרב חטיבת השריון השלישית", באתר group 73 historians: <https://shorturl.at/dxDW4>

148 יומן מבצעים אוגדה 252, 14 באוקטובר, בשעה 02:10; סיכום קרבות גדוד 46, 11 בנובמבר 1973. ראו: אבידור, עמ' 7, 24; זטורסקי ווגמן, עמ' 18, 21.

149 יומן מבצעים אוגדה 252, 11 באוקטובר, בשעה 11:05; דו"ח תחקיר מג"ד 89, ראו: אבידור, עמ' 28; זטורסקי ווגמן, עמ' 14.

• על המורדות הדרומיים של רכס קרת־מורה, מצפון ל"מאפר 67" ("סגול 461") - פלוגה מוקטנת מגדוד 202, בפיקודו של סגן דורון אברוצקי (לימים אלמוג), ללא אמצעי נ"ט.¹⁵⁰

• סביב צומת "נווה"- "יורה" (צומת כביש החת"ם עם ציר "יורה" המוליך לתעוז "צידר" ואזור עיון מוסה) ועד "נווה 71" - גדוד 202 מחטיבה 35, בפיקוד סא"ל דורון רובין, עם שתי פלוגות צנחנים ופלוגה מסייעת ועם שבעה טנקים שהתקבצו מיחידות שונות של חטיבה 401. משימתו היתה לאבטח את האגף הדרומי של האוגדה, בגזרה שבה לא היתה לחימה של ממש מפרוץ המלחמה.¹⁵¹

הסיוע הארטילרי שעמד לרשות הכוחות כלל שתי סוללות "רומח" 175 מ"מ מגד"כ 647 במתחם "לרסון", סוללת "רועם" 155 מ"מ מגדוד 403 ב"יורה 66" וסוללת 120 מ"מ מגדוד המכמ"ת 287 ב"יורה 68".¹⁵²

התפתחות הקרב

משעה 06:35 החלו תצפיות של פלס"ר 401 לדווח על תנועת רק"ם מצרי מזרחה בערוץ ואדי מבעוק. לקראת 07:00 דיווח המ"פ אברוצקי מ"סגול 461" כי כעשרים טנקים עברו אותו מזרחה בערוץ הוואדי. כוח זה נצפה גם מהמערך הגדודי על ציר "נווה". מג"ד 202 שלח מחלקה מכוח הטנקים שלו בפיקודו של סג"ם איתן ידיד־לוי עם כתת תול"ר (שני גיי'פים) לצפון־מזרח, לכיוון האבק שהעלו הטנקים המצריים. הכוח התייצב מדרום לוואדי מבעוק, באזור שמדרום ל"סגול 146", בערך מול אמצע השיירה המצרית, והחל לפגוע בטנקים, בנגמ"שים ובמשאיות גוררות תותח. קצין האג"ם של אוגדה 252 סא"ל גדעון אבידור, שהדיווחים מהתצפיות ומגדוד 202 הגיעו אליו, הורה לחטיבה 401 להוציא כוח לקראת הכוח המצרי המתקדם, ומח"ט 401 הורה למג"ד 46, רס"ן דוד שובל, לצאת למקום. שובל הורה למ"פ ג', סגן ירון רם, לצאת מייד לתפוס עמדות שולטות על ואדי מבעוק וליצור מגע עם הכוח המצרי, ובהמשך יצא לשם עם שאר הגדוד.

150 אלמוג, עמ' 22. ראו: אבידור, עמ' 20; זטורסקי ווגמן, עמ' 13.

151 תחקיר מג"ד 202 סא"ל דורון רובין; אלמוג, עמ' 21-22; וראו: אבידור, עמ' 25-27; זטורסקי ווגמן, עמ' 13.

152 אבידור, עמ' 31, 67; אלמוג, עמ' 21; זטורסקי ווגמן, עמ' 13.

בינתיים דיווח מג"ד 202 כי כוח טנקים ונגמ"שים מתקדם גם לכיוון המערך שהחזיק בקו "נווה 71-73". מפקדת האוגדה הזמינה סיוע אווירי, וב-07:30 נקבע ציר החת"ם "נווה" כקו הפצה, ולמג"ד 202 נאמר להעביר את כל יחידותיו ממזרח לציר זה. לאחר 07:30 החלה תקיפה של חיל האוויר על יחידות גדוד 339, ובשעות 07:30-09:15 הותקפו יחידות אלה ב-15 גיחות של מטוסי "עיט" ו"סער".

לקראת השעה 08:00 התקרב ראש הטור המצרי בוואדי מבעוק אל מתחם "עכברוש". בעדות מאוחרת תיאר מג"ד 89 יצחק שושני שני טורים - כשישים טנקים - שהגיעו עד כ-800 מ' מעמדותיו, לפני הטנקים נעו חיילי חי"ר בנגמ"שים, ובעורף הכוח סוללות ארטילריה נגררת. פלוגות גדוד החרמ"ש פתחו באש על השדרות המצריות עם הנשק שבידיהן, ולמזלן בשלב זה הגיעה לגזרה פלוגה ג' מגדוד 46.

פלוגה ג' התייצבה עם שמונה טנקים בתוך מערך גדוד 89 ומדרום לוואדי, והחלה להשמיד את הטנקים המתקדמים בתוך הערוץ. הטנקים המצריים נעו במדפים סגורים, ורובם לא השיבו אש. כעבור כ-15 דקות בערו הכלים המובילים בטור המצרי, כשבאותה עת טנקי מחלקת ידיד-לוי השמידו כלים נוספים במרכז הטור, וחיל האוויר תוקף את הדרג השני של חטיבה 3 ממערב לציר "יורה". בינתיים הגיע לזירה גם מג"ד 46 עם שתי פלוגות נוספות: פלוגה ב' (שמונה טנקים), בפיקודו של סגן עירא אפרון, ופלוגה ז' (שבעה טנקי שוט, במקור מגדוד 104/164), בפיקודו של סגן אבישי דקל. כוח זה תפס עמדות על הגדה הצפונית של הוואדי, כ-3 ק"מ ממערב לפלוגה ג'. שני גדודי הדרג הראשון של החטיבה המצרית נלכדו בוואדי, וכליהם הושמדו זה אחר זה, לרבות הארטילריה הנגררת שליוותה אותם. חלק מהטנקים ננטשו ללא פגיעה.

מדרום לוואדי מבעוק, בגזרת ציר "יורה", נמשכה באותה עת התקדמות גדוד 339 אל עבר המערך של גדוד 202 בקו "נווה 71-73". המג"ד רובין הציב כנגד כוח זה את ארבעת הטנקים שנותרו עימו וכיתת תול"ר, ופרס חוליות בזוקאים, שלא היו יעילים מול הכוח המצרי. גדוד 202 נעזר בירי אינטנסיבי של מחלקת המרגמות הגדודית,¹⁵³ בארטילריה של סוללות 120 מ"מ ו-155 מ"מ שהיו פרוסות בהמשך ציר "יורה" ובארטילריה של גדוד 175 מ"מ שבצומת המיתלה. התקדמות גדוד 339 נבלמה, והכוח

---

153 לפי הסיכום הגדודי, בפחות מארבע שעות ירתה מחלקת דגם ג' יותר מ-1,000 פצצות.

המצרי התפצל והתפזר לכמה כיוונים. בחילופי האש נפגע טנק, נהרג הטען אלי קנזה, ונפצע התותחן הרצל ברבי, שמת מאוחר יותר מפצעיו. כן נפגעו שני גיפי תול"ר, ונהרגו כוון התול"ר ראובן ארץ קדושה והחובש דב הדס. בזחל"ם שיצא לחלץ את הנפגעים נהרג החובש ארז יזרעאלי. לקראת השעה 10:00 שוב החל כוח חי"ר ושריון מגדוד 339 להתקדם מתעוז "צידר" אל עבר המערך של גדוד 202 בצומת. לרשות מג"ד 202 עמדו עתה 12 טנקים, לאחר שמחלקת ידיד-לוי חזרה אליו, וחמישה טנקי שוט של פלוגה ז' / 104 אף הם הצטרפו אליו. המג"ד פרס את הטנקים שלרשותו, והפעיל שוב את הארטילריה הגדודית והאוגדתית. כמו כן ירדה על הכוח המצרי רביעיית מטוסי "סער" של חיל האוויר. בחילופי האש נפגע אחד מטנקי השוט, ומפקדו, סגן דרור נבו, נהרג. הכוח המצרי נעצר. בשעות אחר הצהריים נעשה עוד ניסיון לאגף את גדוד 202 מדרום, בציר "זאבה", ולאחר שמחלקת ידיד-לוי השמידה ארבעה טנקים נוספים נבלם גם מהלך זה.¹⁵⁴

ביום הקרב נהרגו בגדוד 202 שלושה צנחנים ושלושה לוחמי טנקים, ושני טנקים ושני גיפי תול"ר נפגעו. גדוד 46 וגדוד 89 סיימו את הקרב ללא נפגעים בנפש או בציוד. בסריקה שערך גדוד 89 לאחר הקרב, נספרו בוואדי מבעוק ובסביבתו שישים טנקים פגועים או נטושים - מספר התואם את הדיווח המצרי - ועוד עשרות נגמ"שים ומשאיות גוררות תותחים. כלים מצריים נוספים נפגעו בניסיונות ההתקדמות של גדוד 339.¹⁵⁵

כבר משלבים מוקדמים של הקרב שולב חיל האוויר בו. בניגוד לכל שאר הגזרות, ההשתתפות האינטנסיבית של חיל האוויר בהשמדת כוחות חטיבה 3 וגדוד 339 התאפשרה משתי סיבות: שתי היחידות המצריות יצאו מטווח ההגנה של סוללות הטק"א שממערב לתעלה, ואילו הסוללות שהועברו לגדה המזרחית שותקו על ידי שילוב של ירי ארטילרי ארוך טווח (175 מ"מ) עם תקיפת מטוסים בשלב מוקדם של המתקפה המצרית. על

154 ב-16 באוקטובר באזור "חניבעל 68", מדרום לציר "יורה", נתפס מג"ד 339 עם כ-100 מחיליו.

155 תיאור קרב ואדי מבעוק מהזווית הישראלית מסתמך על מקורות אלה: סיכום המלחמה גדוד 46, 11.11.73; תחקירי מג"ד 46 דוד שובל ומ"פים ב' (עירא אפרון) וג' (ירון רם) מגדוד 46; תחקיר גדוד 202 (חלקי); כמו כן המחקר מסתמך על מחקריהם היסודיים של תא"ל (בדימוס) גדעון אבידור (לעיל, הערה 145) - אבידור היה קצין אג"ם אוגדה 252 ושלט בקרב בוואדי מבעוק מחפ"ק האוגדה - ושל זטורסקי ווגמן. זטורסקי השתתף בקרב כמ"מ בפלוגה ב' 46. ראו גם: אלמוג, עמ' 21-27. אלמוג היה מפקד הפלוגה הצפונית של גדוד 202; בני ארבל, **השתלבותה של הארטילריה בקרב ואדי מבעוק**, אוקטובר 2022. <https://archive.kippur-center.org/articles/ba-vma-2022>.pdf

כך מעידים (ומלינים) הכותבים המצריים, בהם מפקד הארמייה ואסל.¹⁵⁶ משעה 07:30 תקפו רביעיות מטוסי "עיט" ו"סער" שוב ושוב את ריכוזי הדרג השני של חטיבה 3 ואת גדוד 339. מרבית התקיפות היו ממערב לציר החת"ם "נווה", אולם בהמשך היום הותקפו גם שיירות של חטיבה 3 בתוך ערוץ ואדי מבעוק. התקיפות בוצעו ללא הכוונה או קישור מהקרקע משום שלכוחות הקרקע לא היו אמצעי קישור לחיל האוויר. התיאום נעשה באמצעות מפקדת האגד הארטילרי האוגדתי. בסך הכול בשעות 07:45-17:12 נערכו 69 גיחות שבהן הושמדו עשרות טנקים, נגמ"שים, כלי רכב גוררי תותחים וציוד אחר של הכוח המצרי התוקף.¹⁵⁷

חטיבה 3 הצליחה לחזור לעומק של יותר מ-20 ק"מ מקו המגע ולהגיע למרחק של פחות מקילומטר מכביש הרוחב ושל תשעה ק"מ מצומת המיתלה. זו היתה החדירה העמוקה ביותר של יחידה מצרית במסגרת פיתוח המתקפה ב-14 באוקטובר. אולם המהלך, שבשונה מכל שאר ההתקפות המצריות ביום זה תוכנן עם דמיון מבצעי תוך בחירה מושכלת של נתיב התקדמות עוקף ונסתר, והצליח להפתיע - הוצא לפועל באופן כושל. החטיבה נעה בשטח נחות ללא אבטחת אגפים בשטחים הגבוהים ונלכדה בוואדי. סמוך לשעה 11:00 חדלו שני גדודי הדרג הראשון שלה להתקיים ככוח לוחם. את גדודי הדרג השני ואת רוב יחידות הארטילריה הנגררת השמיד חיל האוויר הישראלי. החטיבה נעה ללא אבטחה באגפה הצפוני, ואבטחת האגף הדרומי, שהיתה אמורה להיערך על ידי גדוד 339, נחסמה, והגדוד התפזר בגזרה והתפורר בלי שיכול היה להשפיע על מהלך הקרב בוואדי מבעוק.

156 ראו ואסל, עמ' 221. וראו ארבל, לעיל הערה 155.

157 השתתפות חיל האוויר, עמ' 415-416, 432-436.

איור 9: מפת הקרב בדרום הגזרה הדרומית - ואדי מבעוק וציר "יורה" 158¹

158 המפה באדיבות אריק זטורסקי ויהודה וגמן.

פרק ח' תמונת המצב במטכ"ל

דיווחים ודיונים על המתקפה המצרית

בשעות 08:00-10:00 הגיעו למטכ"ל בדלי מידע מפיקוד הדרום, והצטיירה תמונה שגויה שלפיה המצרים הכניסו את כל הכוח המשוריין שלהם לסיני, ולא נותרו להם עתודות שריון ממערב לתעלה, למעט הדיוויזיה הממוכנת 3 ובית הספר לשריון שבאזור קהיר. בשעה 10:00 דיווח אלעזר לראש הממשלה: "עכשיו ברור שהוא תוקף עם כל הכוח. סאדאת זורק הכל לקרב, כל דיוויזיות השריון".¹⁵⁹

בשעה 11:35 מסר בר-לב לאלעזר דו"ח מצב מפורט: בגזרת אוגדה 143 תקפו המצרים חזיתית עם חטיבת טנקים - האוגדה מדווחת על השמדת שלושים טנקים (ככל הנראה מדובר על התקפת חטיבה 14 המצרית לכיוון "ציונה". על התקפת חטיבה 1 המצרית כבר דיווח קודם לכן). בגזרת אוגדה 252 תקפו המצרים לכיוון המיתלה באיגוף מדרום (ההתקפה בוואדי מבעוק) ונבלמו על ידי כוחות האוגדה וחיל האוויר. גדוד טנקים של האוגדה משתתף בקרב זה בדרום הגזרה, ומשום כך הועבר לאוגדה 252 גדוד תגבור מאוגדה 143 (המדובר בגדוד 407/600). בגזרה הצפונית תקפה חטיבה מצרית (חטיבה 15) והושמדו טנקים שלה. החטיבה נסוגה אך יש סימנים כי היא מתארגנת להתקפה נוספת. חטיבה 274 התקשתה להדוף את ההתקפה בגזרתה, ואוגדה 162 נערכת עם מפקדה מאולתרת בפיקוד סגן מפקד האוגדה ועם חטיבה 500 לסייע לה במקרה של התגברות המתקפה. דיוויזיה 4 עדיין לא יצאה למתקפה דיוויזיונית. בר-לב דיווח שמהאזנה

159 יומן רל"ש הרמטכ"ל.

לרשתות הקשר המצריות עולה שהיחידות מדווחות דיווחי שקר על הישגים שהשיגו כביכול במתקפה. בשיחה זו אמר משפט שיחזור עליו פעמים מספר במשך היום: "צה"ל חוזר לעצמו והמצרים חוזרים לעצמם".¹⁶⁰

בשעה 11:50 דיווח ראש אמ"ן במצפ"ע כי מוקדם יותר נקלט שדר מחטיבה 18, החטיבה הממוכנת של דיוויזיה 21, כי החטיבה במצב קשה ומולה עומדת חטיבת שריון מוגברת. מפקדת החטיבה התלוננה על הפרעות ברשת הקשר. בעקבות דיווח זה הורה אלעזר להפסיק כל פעילות יזומה לשיבוש מערכות הקשר המצריות, כדי שלא תופרע התקדמותן של יחידות השריון המצרי.¹⁶¹ בתוך כך החלו הרמטכ"ל והפיקוד בעקבותיו ליזום סדרה של שיחות הטעיה ברשתות הקשר הגלויות כדי ליצור אצל המצרים, בהנחה שהם מאזינים לרשתות צה"ל, תמונה של מצב קשה בקרב כוחות הפיקוד. המטרה היתה למשוך את השריון המצרי מזרחה לשטחי השמדה נוחים לצה"ל, בייחוד לנוכח הידיעות שדיוויזיה 4 לא יצאה להתקפה דיוויזיונית, וכנראה רק חלק מיחידותיה צלחו את התעלה. ברוח זו קיים אלעזר בשעה 13:33 שיחה עם בר-לב, ובה "דיווח" האחרון על לחץ מצרי כבד על כוחות הפיקוד, ואלעזר "אישר" נסיגה לקו כביש הרוחב, ואם יהיה צורך בכך, גם לקו המצרים.¹⁶²

בשעה 13:25 דיווח הרמטכ"ל לראש הממשלה על השמדת 150-200 טנקים מצריים מאז הבוקר: "חטיבה אחת של טי-62 חוסלה כמעט לחלוטין... הדבר היחיד שלא הולך טוב זה שהם [המצרים] לא נכנסים מספיק".¹⁶³

תסכולו של הרמטכ"ל על כך שהמצרים אינם "משחקים לידינו", כפי שקיווה, נמשך גם בדיוני הערכת מצב שהתקיימו בהמשך. בדיון במצפ"ע התלונן אלעזר כי "בלמנו אותם מוקדם מדי. זה לא לפי התוכנית".¹⁶⁴ בשעה 14:10 שוחח עם בר-לב, והציע נסיגה יזומה מכמה גבעות שולטות שכוחות הפיקוד מחזיקים בהן כדי לפתות את המצרים, בייחוד את דיוויזיה 4,

160 מחברות לנטש; יומן רל"ש הרמטכ"ל. דיווח הרמטכ"ל לנוכחים במצפ"ע של דברים שאמר לו בר-לב, הקלטות מצפ"ע. ראו גם: גולן, עמ' 868-869.

161 הקלטות מצפ"ע.

162 הקלטות מצפ"ע. סגן הרמטכ"ל הגדיר שיחות אלה כשיחות הטעיה כדי "לשחק את המסכן". טל וטל, עמ' 605.

163 הקלטת מצפ"ע; יומן רל"ש הרמטכ"ל. חטיבת טי-62 ש"השמדה" היתה חטיבה 15 בקנטרה, אך לפי דיווחים שהתקבלו בפיקוד בצהריים הושמדו לה כ-25 טנקים, כלומר רק כרבע מהסד"כ שלה. כאמור, לפי המקורות המצריים לחטיבה הושמדו 18 טנקים.

164 יומן רל"ש הרמטכ"ל.

להתקדם. בר־לב דחה את ההצעה מחשש שהמצרים ייאחזו בקו הגבעות ואחר כך יהיה צורך לנהל קרב הבקעה כדי לעקור אותם משם.¹⁶⁵

בשעה 16:55 הגיע שר הביטחון, שחזר מסיני, למצפ"ע. דיין הביע דעתו שההתקפה המצרית איננה "ההתקפה הגדולה" המצופה, שהיתה אמורה לכלול את מלוא כוחותיהן של שתי הדיוויזיות המשוריינות - 4 ו-21 - וכן כוחות מוצנחים. אלעזר חלק עליו, וטען כי זוהי ההתקפה הגדולה, אלא שהיא "יצאה לא גדולה", כלומר - נכשלה. לפי הדיווחים השקריים ברשתות האלחוט המצריות, הכוונה היתה להגיע למִצְרַיִם. אם כך, אמר דיין, "הם יכבשו ברדיו קהיר ונגמר הענין". אלעזר סיפר לדיין על ניסיונות ההטעיה ברשת הקשר. דיין היה סקפטי לגבי סיכויי הצלחת המניפולציה הזאת. מכל מקום, אמר, "אם מחר זה יימשך כך, אני בכל ליבי בעד לתת ליהודים לצלוח".¹⁶⁶

לקראת סוף היום החלה להתגבש תמונת המצב של אמ"ן בקשר לאירועי היום. בדיון מטה אצל סגן הרמטכ"ל שהחל ב-18:50, העריך רמ"ח המחקר אריה שלו כי לא כל העתודה האסטרטגית המצרית השתתפה במתקפה. ייתכן שהיתה כוונה מצרית להתקפה מדורגת שתחל בגזרת הארמייה השנייה, ורק בהמשך תבוא התקפה מלאה בגזרת הארמייה השלישית. התקפת היום נשברה, אך לא היתה הכרעה של השריון המצרי. ברשתות הקשר המצריות לא היתה תבהלה. לכן הצפי הוא שמחר תערוך דיוויזיה 4, בהשתתפות כוחות מוצנחים, התקפה נוספת בגזרת הארמייה השלישית. עם זאת קיימת גם דפ"א אחרת - התכנסות השריון המצרי להגנה בתוך מערכי ראש הגשר.¹⁶⁷

06:00-14:00 - תמונת המצב בפיקוד הדרום

עד לשעה 08:00 התבהרה תמונת המצב הפיקודית מול מאמצי המתקפה המצרית. בגזרה הצפונית נבלמו מאמציהן של חטיבה 15 ושל דיוויזיה 18.

---

165 יומן רל"ש הרמטכ"ל; מחברות לנטש. לפי רל"ש הרמטכ"ל מדובר היה בקו שליד תעוז "מצווה" בגזרה הדרומית, אולם ההצעה התייחסה גם לגבי קו חמדיה בגזרת אוגדה 143.

166 הקלטות מצפ"ע. דיין החזיק בדעתו שהתקפת 14 באוקטובר לא היתה "ההתקפה הגדולה" שציפו לה גם לאחר המלחמה, וכך כתב בספרו: "זאת לא היתה 'ההתקפה הגדולה'. לא נערכה הסתערות צנחנים, לא נורו טילי קרקע-קרקע. רק תקיפות השריון נמשכו ביתר עוצמה מאשר בימים הקודמים". משה דיין, **אבני דרך, אוטוביוגרפיה**, תל אביב: עידנים, דביר, ידיעות אחרונות, 1976, עמ' 639-640.

167 מחברות לנטש.

חטיבה 274 נאבקה עם התקפות חי"ר בסיוע טנקים של דיוויזיה 2 בשני צירי האורך שמולה. התקפות דיוויזיה 21 בגזרה המרכזית וחטיבת השריון 3 בגזרה הדרומית נבלמו ונהדפו תוך גרימת אבדות כבדות למצרים.

ב-10:30 הורה הפיקוד לקדם את חטיבת העתודה 600 לאזור ציר "כספי" בכחלק מ"פרויקט ההטעיה". בשעה 10:45 הורה גונן לשרון: "נעשה להם הטעיה. תן [לדיוויזיה] 21 קצת להיכנס ואז תדפוק אותם. תכניס את 600 מדרום. תזיז את 600 [לציר] 'כספי' ותשחק את המשחק ברדיו... תגיד לי באלחוט שקשה לך להחזיק מעמד בקו הקדמי ואתה רוצה לרדת להתארגנות".¹⁶⁸ בעקבות זאת החלה חטיבה 600 (שני גדודים) לנוע דרך ציר "רביכה", ובשעה 12:30 נערכה על ציר "כספי" בשטח מוסתר מדרום לתעוז "כישוף".¹⁶⁹ בשיחה עם גונן ב-12:10 הבהיר בר-לב את התוכנית שהוא התווה לשרון: "שינהל מ'כישוף' השהייה ל'חמדיה', ימשוך אותם, ורק כשיימשכו יכניס להם מהאגף עם 600".¹⁷⁰ משימת החטיבה לשמש כוח הולם מדרום לקראת התקפה מצרית נוספת לכיוון "חמדיה", אם תתרחש, לא התממשה.

עם התפתחות הקרב בוואדי מבעוק שחייב לתגבר את זירת הקרב בגדוד 46/401, נשלח בשעה 09:45 גדוד 407/600, שמבוקר 13 באוקטובר חנה ב"מבדיל 63", לתפוס את מתחם "לרסון", צומת כביש הרוחב עם ציר המיתלה.¹⁷¹

משעה 14:30 החל עוד ניסיון ליישם את אסטרטגיית ההטעיה של הרמטכ"ל בגזרת אוגדה 143. בשעה זו נפגשו מפקד האוגדה שרון ומח"ט 14 ב"עכביש 55", ושם תדרך שרון את רשף כיצד לפעול. בשעות 15:00-16:30 נמשך מאמצם של השניים, קומי במידה מסוימת, להקנות אמינות לסדרת דיווחים בקשר שבהם הודיע רשף על כוח שמנסה לאגפו מצפון והדגיש כי אין ביכולתו להחזיק מעמד, וכי הוא נסוג לאחור. עוד ציין כי המצרים עומדים לתפוס את עמדותיו הננטשות. לנוכח מצבו הוא זקוק נואשות לתגבורת. בתגובה הודיע לו שרון כי אין בידו לשלוח תגבורת, ואם אין ברירה, עליו לסגת. ההצגה שוחקה גם ברשתות החטיבה לאחר

168 ש.ם.

169 דיווח של האוגדה לפיקוד. יומן מבצעים פיקוד הדרום.

170 יומן הקלטות פיקוד הדרום.

171 יומן מבצעים פיקוד הדרום.

שהמח"ט תדרך את המג"דים. את התשדורות פתח רשף במילים שי"ן-קו"ף-רי"ש (שקר) כדי שלכל מי מכוחותיו ששומע אותו באקראי יהיה ברור שהדיווח אינו אמיתי.¹⁷² בין שהמצרים התפתו "לקנות" את ההצגה שנערכה עבורם, ובין שלא, בגזרת "עכביש" לא היה להם כוח שיכול היה לנצל את "ההזדמנות" הזאת, וכך המאמץ התיאטרלי היה לשווא. בגזרת חטיבה 421 לא היה צורך במניפולציה כזו, משום שממילא ציפו לגל נוסף של ההתקפה, ואכן הוא הגיע.

---

172 'יומן רדיו אוגדה 143; יומן מבצעים אוגדה 143. ראו: רשף, עמ' 244.

פרק ט' סיום יום המתקפה

בצד המצרי

התפכחות הפיקוד המצרי ביחס לכישלון המתקפה היתה הדרגתית. גמאסי טען בזיכרונותיו שכבר בשעה 08:30 ביקר סאדאת במפקדת הפיקוד העליון (מרכז עשר) וגמאסי תדרכו כי הכוחות התוקפים נתקלים בהתנגדות עזה והתקדמותם "הואטה", וכי עדיין אין תמונה בהירה לגבי המאמץ העיקרי של דיוויזיה 21. כבר בעת הביקור הגיעה הידיעה על התמוטטותו של גנרל מאמון, וגרמה לדאגה.¹⁷³ אולם במהלך הבוקר דיווחו מפקדות שונות לאורך החזית על הצלחות, לרבות דיווחים על כיבוש בלזזה וטסה ועל תפיסת מפקדת האוגדה הישראלית במיתלה.¹⁷⁴ בצהריים כבר היתה תמונת הקרב ברורה למדי, וכאשר הגיע סאדאת שוב ל"מרכז עשר" בשעה 13:00 בערך, קיבלו שר המלחמה עלי שהציג לפניו את תמונת המצב: "מבצע פיתוח המתקפה לאורך כל החזית לא השיג הצלחה, והכוחות המשוריינים והממוכנים הנוטלים בו חלק בגזרות הארמיות השנייה והשלישית ספגו אבדות כבדות בטנקים".¹⁷⁵ סאדאת הורה לשאזלי לצאת מייד לחזית כדי

173 גמאסי, עמ' 278–279.

174 הדיווחים נקלטו בהאזנות של מודיעין פיקוד הדרום הישראלי: "09:30 נתפס מוצב הפיקוד הישראלי במעבר המיתלה ונשבתה מפקדת האוגדה שם... 11:20 הארמייה השנייה הגיעה לטסה ולבלזזה". המידע באדיבות עמירם אזוב. הדיווחים שנקלטו דווחו למפקדת פיקוד הדרום ולמטכ"ל, ותרמו לגיבוש אמירתו של בר־לב שלפיה "המצרים חזרו לעצמם וצה"ל חזר לעצמו".

175 חמאד, עמ' 274.

להתרשם מכלי ראשון על המצב בשטח ו"כדי לשקם את מורל הגייסות".¹⁷⁶ בשעות הערב יצאה פקודה ממרכז עשר למפקדות הארמיות להסיג את הכוחות התוקפים אל תוך מתחמי ראש הגשר ועל ידי כך לתגבר את דיוויזיות החי"ר לקראת התקפה ישראלית צפויה.¹⁷⁷ למעשה, פקודה זו היתה אישור בדיעבד למציאות שנוצרה לכל אורך החזית כבר לפני הצהריים, עם כישלונם של כל מאמצי המתקפה.

בצד הישראלי

בעקבות יום הקרב ותוצאותיו גיבש הרמטכ"ל סופית עמדה בעד יציאה למבצע הצליחה בלילה הבא, אם ביום המחר יהיה יום קרב נוסף עם השריון המצרי ואם לאו, ועם עמדה זו התייצב לדיון בישיבת הממשלה שהתכנסה בשעה 21:00. בישיבה דיווח אלעזר על הקרבות שהתנהלו במשך היום. לדבריו, המצרים העבירו שלוש דיוויזיות כבדות: 4, 21 ו-23. צה"ל נערך להתקפה המצרית, והושמדו 250 טנקים מצריים מתוך 700-800 שהשתתפו בקרב. אבדות צה"ל: חמישה חללים וכעשרים פצועים ככעשרים טנקים שנפגעו בחטיבה 274, ועוד חמישה-שמונה טנקים שנפגעו בגזרות האחרות. הדבר היחיד שאלעזר לא היה מרוצה ממנו היה חולשת "התנופה ההתקפית" של המצרים. לו התנופה היתה גדולה יותר, היינו משמידים יותר טנקים, אמר. הוא מקווה שהמצרים יתקפו שוב מחר ויוכו שוב, אך בכל מקרה, המלצתו היא לצלוח את התעלה כמהלך האופרטיבי היחיד שעשוי לחולל "מפנה חריף והכרעה רבתי של החזית המצרית... זהו מהלך אשר טומן בחובו סיכויים רבים להשיג הכרעה נגד הצבא המצרי, שבחלקו יכותר פה וחלקו יתחיל לברוח".

במהלך הישיבה יצאה ראש הממשלה מאיר לשוחח עם בר-לב, וזה אמר לה שבקרבות היום הושמדו 250 טנקים למצרים וצה"ל איבד רק עשרה טנקים. בר-לב חזר על האמירה כי צה"ל חזר לעצמו והמצרים חזרו לעצמם, ואמר כי בשם כל המפקדים הבכירים בפיקוד הוא מבקש לאשר את הבקשה המונחת לפני הממשלה - לאשר את היציאה למבצע הצליחה.

176 שאזלי, עמ' 249-250. על פי שאזלי (שם), הוא יצא לאיסמעיליה ומצא את מאמון במיטת חוליו, וניסיונותיו לצלוח את התעלה ולבקר במפקדת דיוויזיה 21 לא צלחו בגלל הפגזות הארטילריה הישראלית על הגשרים. בערב חזר למטה בקהיר ודיווח לעלי ולסאדאת על התרשמותו מהביקור בחזית. מכאן ואילך הנרטיבים של סאדאת ושל שאזלי לגבי המשך תפקודו וכהונתו כרמטכ"ל נפרדים.

177 באדרי ואחרים, עמ' 98; חמאד, עמ' 275.

סיום יום המתקפה

לאחר שאלעזר הציג את תוכנית הצליחה בקווים כלליים וענה על שאלות השרים, התקבלה ההחלטה: "לאשר לצה"ל אופציה לצלוח את התעלה, תוך הימים הקרובים, כהצעת שר הביטחון והרמטכ"ל, במטרה לגרום להריסת עיקר כוחו של הצבא המצרי. עיתוי הביצוע טעון אישור של ראש הממשלה ושר הביטחון".¹⁷⁸

---

178 פרוטוקול ישיבה יד/שלד של הממשלה, 14.10.73, בשעה 21:00 בלשכת ראש הממשלה בתל אביב; לעניין שיחת מאיר עם ברילב ראו: אריה בראון, **משה דיין במלחמת יום הכיפורים**, תל-אביב: עידנים, ידיעות אחרונות, 1992, עמ' 181. בראון היה מזכירו הצבאי של דיין. ראו גם: טל וטל, עמ' 619.

פרק י' הנרטיבים

הנרטיב המצרי

בניגוד למבצע הצליחה שתוכנן לפרטי פרטיו לקראת המלחמה, שלב פיתוח ההתקפה מתוך ראש הגשר במסגרת תוכנית "גרניט 2" סומן בחיצים במפות, אך לא תוכנן לפרטים לפני המלחמה.

בריאיון שהעניק שר ההגנה לאחר המלחמה להיכל, אמר עלי:

האם תיכננו רק את הצליחה? כמובן שלא. היתה לנו תוכנית מפורטת... הרי אין להעלות את הדעת שתיכננו רק שלב אחד. כמובן שלמבצע הצליחה הקדשנו את רוב תשומת הלב שלנו, משום שזה הצעד הראשון, שאותו תיכננו לפרטי פרטים, משום שידענו שהוא הצעד שמתחיל את כל הפעולה וזה היתרון של תפיסת היוזמה. מה אחרי זה? היו הרבה אפשרויות שאת כולן ניתחנו, חישבנו כל אפשרות אבל בסופו של דבר הכל היה תלוי במה שיעשה האויב. כך שהצליחה היתה שלב מלא, ומה שיבוא אחריה היה מכוסה בתוכנית, אבל הבחירה מתוך האפשרויות היה תלוי בתגובת האויב.¹⁷⁹

המהלך הבשיל בנוהל קרב חפוז, בלתי מתאים לפיקוד הצבא המצרי שלא התאפיין בגמישות ושלא הצטיין במהלכים מאולתרים. הסד"כ והיעדים שהוקצו למתקפה בפקודה של 12 באוקטובר היו שונים מהתוכנית המקורית. על פי "גרניט 2", היו דיוויזיות החי"ר אמורות להשתתף

179 ריאיון הייכל עם עלי, עמ' 222.

במהלך. על פי הנחיותיו של עלי ב-12 באוקטובר, דיוויזיות החי"ר נועדו להישאר במגנניהן שבראש הגשר, וההתקפה הוטלה בעיקרה על העתודה המשורינת. על פי "גרניט 2", במתקפה היו אמורות להשתתף ארבע הדיוויזיות הכבדות. בפועל רק דיוויזיה 21 יצאה למתקפה עם כל הסד"כ שלה. היעד הסופי של שלב היציאה מראש הגשר על פי תוכנית "גרניט 2" היה להתייזב בקו הפתחות המזרחיות של המעברים, ואילו בפקודה של 12 באוקטובר נקבע יעד מוגבל יותר - כביש הרוחב והפתחות המערביות של מיצרי המיתלה והגידי.¹⁸⁰

למעשה, גם הנחיותיו של עלי לפיתוח המתקפה לא קוימו כלשונן ובמלואן. כאמור, לא הופעלה כל העתודה המשורינת אלא רק דיוויזיה 21 וחיטיבה אחת (חטיבת השריון 3) מדיוויזיה 4. בניגוד להנחיית עלי שלא להחליש את ראש הגשר הקיים, שותפו בהתקפה שלוש מחטיבות השריון שגיבו מתחילת המלחמה את דיוויזיות החי"ר (חטיבה 15 בגזרת דיוויזיית 18; חטיבה 14 בגזרת דיוויזיית 16, שהוחזרה לדיוויזיה 21; חטיבה 25 בגזרת דיוויזיית 7). בגזרות דיוויזיות 2, 7 ו-18 הופעלו בהתקפה חטיבות מדיוויזיות החי"ר שצלחו. אין לדעת אם שינויים אלה הוכנסו בהסכמתו של עלי בישיבה עם מפקדי הארמיות בערב 12 באוקטובר, או שהם הוכנסו על ידי מפקדי הארמיות עצמם במהלך עיבוד הוראות המפקדה הראשית לפקודות מבצע ליחידות הארמיות שלהם.

תוכנית ההדרכה המצרית להכנה לקראת המלחמה התמקדה באימונים מוגברים למבצע הצליחה. את מהלכי קרב הצליחה תרגלו כל היחידות בעשרות תרגולים. לעומת זאת הכוחות לא התאמנו לקראת שלב היציאה מראש הגשר. יחידות השריון כמעט שלא אומנו בלחימה בקרב תמרון נייד,¹⁸¹ ויצאו לקרב תנועה מול השריון הישראלי כשהן בלתי מוכנות לסוג זה של לחימה. התוצאה היתה שהתקפות השריון המצרי לכל אורך החזית כשלו. הפעלת הטנקים ברמה הטקטית היתה בהתקפות חזיתיות בתבניות סכמטיות, והטנקים המתקדמים ללא תפיסת עמדות ביניים וללא חיפוי הדדי שימשו מטרות קלות לטנקי צה"ל. מלבד המאמצים בגזרה הדרומית - בגזרת הגידי ובוואדי מבעוק, שגם הם נכשלו - מפקדי השריון המצרי לא

180 אשר, עמ' 144, 235-236. ראו גם: פסח מלובני, "תפקיד סאדאת במלחמת יום הכיפורים מנקודת ראות מצרית", **מערכות 474-475**, פברואר 2018, עמ' 86.

181 עבד אל-מונעם זיאד, **תוכנית פיתוח המתקפה**. <https://shorturl.at/dfxBW> (להלן: זיאד, **תוכנית פיתוח המתקפה**).

השכילו לתמרן ולנסות לאגף את הכוחות שנערכו מולם. המצרים לא ניסו לנצל את התפרים שבין יחידות הקו של פיקוד הדרום - התפר שבין חטיבה 274 לאוגדה 143 והתפר שבין אוגדה 143 לאוגדה 252.¹⁸²

במקום ליצור אגרופי שריון מרוכזים בהתקפה, פוצל המאמץ ההתקפי לחמישה מאמצים שהתפזרו משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות אחר הצהריים ל-12 צירים. המקצוענות הטנקאית היתה ברמה נמוכה.¹⁸³ נוסף על כך לרעת השריון המצרי פעלה גם העובדה שרוב טנקי המערכה שלו היו טנקי טי-55 שהיו נחותים מטנקי המערכה העיקריים של השריון הישראלי, בפרמטרים של תותח, של טווח ושל תחמושת חודרת שריון. עם זאת גם בשתי הגזרות שבהן פעלו טנקי טי-62 - קנטרה והגידי - היתה יד הטנקים הישראליים, בהם גם טנקי שרמן של חטיבה 11 בגזרה הצפונית,¹⁸⁴ על העליונה.

ההפגזה המכינה שקדמה למתקפת יחידות הטנקים היתה מסיבית, ולצידה בלט העדר שלב של הכנה אווירית על קו העמדות של השריון הישראלי. אם בצה"ל ראו בחיל האוויר - לפחות עד מלחמת יום הכיפורים - "ארטילריה מעופפת", בצבא המצרי מילאה הארטילריה גם את חסרונו של חיל האוויר בשלב הריכוך. התקפותיו של חיל האוויר המצרי יצאו בשחר 14 באוקטובר כנגד מפקדות ומתקנים עורפיים, אך לא כוונו ולא פגעו בכוחות ובעמדות שעליהן עמדו יחידות השריון להסתער, למעט תקיפת כוחות חטיבה 274 ב"זרקור", ב"הברגה" ובציר "מאדים". בהמשך היום דרשו שתי הארמיות סיוע אווירי כדי לסייע להן בפריצה מזרחה. אבל סיוע מועט ניתן רק לטובת הארמייה השנייה, ואילו הארמייה השלישית לא

---

182 כאשר נאספו מפקדי האוגדות בערב לקבוצת פקודות למבצע "אבירי לב" סיכם גונן את יום הקרב מנקודת ראותו: "ציפינו מצידם לתמרונים גדולים מאד וככה הכנו את עצמנו. הם עשו חדירות די בנליות [ו]חזיתיות". יומן הקלטות חמ"ל פיקוד הדרום.

183 ראו פולק, עמ' 116-118; גוריץ', עמ' 208. ראו גם: Ahmed S. Khalidi, *The Military Balance*, 1967-73, in: Naseer H. Aruri (ed.), **Middle East Crucible: Studies on the Arab-Israeli War of October 1973**, Wilmett, Illinois: The Medina University Press, 1975, p. 39. Trevor N. Dupuy, **Elusive Victory, The Arab-Israeli Wars, 1948-1974**, New-York: Military Book Club, 1978, p. 490-491; **The 1973 Arab-Israeli War: Overview and Analysis of the Conflict**, CIA Directorate of Intelligence, September 1975, pp. 70-72, 207. הבאתי כאן במתכוון הערכות שאינן של כותבים מהצד הישראלי.

184 עיקר השמדת הטנקים המצריים בגזרת חטיבה 11 נעשה על ידי טנקי מגח (מגדס"ר 279) וטנקי שוט שצורפו לחטיבה, אולם גם טנקי שרמן אמ-51 של החטיבה השתתפו בקרב מול טנקי טי-62 של חטיבה 15. דו"ח חטיבה 11.

נענתה כלל. בסך הכול המריאו 37 מטוסים לגיחות, ומהם הופלו שלושה-ארבעה מטוסים.¹⁸⁵

במקורות המצריים מודגש כי ההתקפה של דיוויזיה 21 לעבר טסה, בשתי זרועותיה, היתה המאמץ העיקרי של המתקפה המצרית בכל החזית ביום זה. ככלל, המתקפה מוצגת במקורות המצריים כהתקפה הרואית כנגד כל הסיכויים, שנכשלה עקב עדיפות ביחסי כוחות לטובת הישראלים. עם זאת אצל חלק מהכותבים קיימת גם ביקורת נוקבת על המהלך.

לשיטתו של הרמטכ"ל שאזלי, ההתקפה היתה מועדת מראש להיכשל, בעיקר משום שהוציאה את הכוחות התוקפים מתחום הגנת טילי הנ"מ וחשפה אותם לחיל האוויר הישראלי, אך גם משום שהיא תוכננה ובוצעה באותה מתכונת של פיצול מאמץ (התקפות penny packet, כלשונו) "שעלתה לאויב במחיר כבד כל כך ב-8 וב-9 באוקטובר". לטענתו, ההתקפה יצאה לדרך כשיחס הטנקים בין הכוח התוקף לכוח המגן היה 9:4. ההתקפה נבלמה על ידי "אש מרוכזת מעמדות טנקים מוסוות היטב, שנתמכו במערך צפוף של טילי נ"ט מונחים וסיוע אווירי צמוד".¹⁸⁶

גם גמאסי הדגיש את מרכזיותה של התקפת דיוויזיה 21 במתקפה המצרית הכוללת, ותיאר את התקדמותו של הכוח המצרי לנוכח "התנגדות כבדה ומסך עבה של אש ועשן ממערך של טנקים וטילי נ"ט [ו]התקפות אוויר אינטנסיביות". לדעתו, עוצמת ההגנה הישראלית העידה כי הישראלים היו מוכנים להתקפה, והוא ייחס זאת לטיסה של מטוס ביון אמריקני מדגם אס-אר-71 בצהרי 13 בחודש ולסיוע הצבאי שקיבלה ישראל ברכבת הצבאית האמריקנית, לדבריו, מ-13 בחודש, שכלל טילי נ"ט מדגם טאו, וגם כלי ארטילריה ותחמושת טנקים וארטילריה, שהודות להם היתה ישראל מסוגלת להדוף את מתקפת 14 באוקטובר.¹⁸⁷

באדרי מג'דוב וזוהדי, כותבי הנרטיב הרשמי של צבא מצרים, הדגישו אף הם שימוש ישראלי מסיבי באמצעי נ"ט, בהם טילי טאו שהגיעו לזירה, וכן תיארו כי "האויב שלח את חלק הארי של חיל האוויר שלו כדי לסכל את התקדמות כוחותינו ולעצור את ההתקפה". לטענתם, למרות ההתנגדות הישראלית הקשה הצליחו הכוחות התוקפים לחדור לעומק של 12-15 ק"מ מזרחה לקו המגע של הימים הקודמים.

185 השתתפות חיל האוויר, עמ' 408, 423.

186 שאזלי, עמ' 248.

187 גמאסי, עמ' 276-278.

[הישראלים] הסיטו את מרכז הכובד של פעילות חיל האוויר מרמת הגולן לסיני, בניסיון להציל את המצב... האויב הניע את עיקר העתודה האסטרטגית שלו... בעיקר עוצבות משוריניות, לעבר סיני... בסוף יום הלחימה הקשה, כאשר התברר כי תשומת הלב והמאמץ העיקרי של האויב הוסטו לחזית המצרית, ובכך ירד הלחץ מעל החזית הסורית... הגיע הפיקוד העליון המצרי להערכה שהמתקפה מזרחה השיגה את מטרותיה ופקד על היחידות התוקפות לשוב לראש הגשר לצורך התארגנות.¹⁸⁸

דברים אלה תואמים לגרסתו של שר המלחמה עלי בראיונות ובכתבים לאחר המלחמה. בריאיון עם הייכל אמר:

היה עלינו לצאת להתקפה נרחבת לפני שהזמן בשל לכך. המטרה היתה להוריד את הלחץ מסוריה. היו קרבות שריון גדולים מחוץ לטווח טילי הנ"מ, וכאשר ראיתי שהצלחנו לאלץ את האויב להסיג חלק מהכוחות שלו שפעלו בחזית הסורית, ובנוסף לכך להטות את המאמץ האווירי שלו משם, וכי הוא מתגבר את פריסת העתודות שלו בחזית שלנו, העדפתי לחזור לראשי הגשר ולתגבר אותם כך שיהפכו לסלע שעליו יתנפצו התקפות הנגד של האויב.¹⁸⁹

בזיכרונותיו טען עלי כי אומנם המתקפה לא השיגה את כל מטרותיה, אולם היא מימשה את יעדיה העיקריים:

הקלת הלחץ על סוריה ע"י משיכת מטוסי האויב והמשוריניים שלו מהחזית הסורית לכיוון החזית המצרית; גרימת אבידות קשות לאויב ובמיוחד לשריון שלו במהלך קרבות גדולים בהם השתתפו, משני הצדדים, יותר מ-1,500 כלים משוריניים; השתלטות על שטחים נוספים, אם כי בפועל, לא בכל האזורים שעליהם תוכנן.¹⁹⁰

188 באדרי ואחרים, עמ' 97-98.

189 ריאיון הייכל עם עלי.

190 זיכרונות איסמעיל עלי נכתבו מייד לאחר המלחמה וראו אור רק בשנת 2013, ביוזמת משפחתו, בספר שערך העיתונאי מג'די אל-ג'לאד: *مجدى الجلاذ، النصر - مذكرات أحمد إسماعيل وزير الحربية في معركة أكتوبر 1973 (מושיר [פילדמרשל] הניצחון - זיכרונות אחמד אסמאעיל, שר המלחמה במלחמת אוקטובר 1973* תרגם: דוד קורן), עמ' 205-206.

גנרל חמאד ערך חשבון נוקב בבואו לסכם את הסיבות לכישלונה של התקפת המאמץ העיקרי - התקפת דיוויזיה 21. אלה עיקרי ניתוחו:

1. העדר נוהל קרב והכנות מסודרות להתקפה. לוח הזמנים שהונחת על מפקדי דיוויזיה 21 לא איפשר להם לבצע את ההכנות הנדרשות לקרב:

ובכלל זה לערוך סיורים בשטח, לתכנן את המהלכים ולהטיל את המשימות על מפקדי המשנה. לא התאפשר למפקדי שתי חטיבות השריון [הטנקים] בדיוויזיה לבצע סיור בשטח אלא חצי שעה לפני אור אחרון, ומפקדי הגדודים והפלוגות לא ראו כלל את השטח בו עמדו לתקוף למחרת היום, ולכן לא היה להם כל מידע על היערכות האויב מולו עמדו לנוע ועל עמדותיו, וכן כיצד לבחור את נתיבי התקדמותם בשטח... [על חטיבה 18 הממוכנת] הוטלה המשימה בשעה 04:00 בבוקר 14 באוקטובר, כלומר שעתיים וחצי לפני תחילת ההתקפה.¹⁹¹

2. העדר מודיעין על כוחות האויב שהחזיקו בעמדות מול חזית ההתקפה של הדיוויזיה, ועל כוחות העתודה של האויב. מדובר הן בהעדר מודיעין "מלמעלה" - דהיינו מדרג הארמייה - הן בהעדר מודיעין מהשטח - מיחידות דיוויזיה 16 שהחזיקו בקו מ-8 באוקטובר, והן בהעדר סיורים מוקדמים של יחידות המודיעין של דיוויזיה 21 לאיסוף מודיעין על האויב.

3. דילול הדיוויזיה מתחילת המלחמה, כאשר חלק גדול מכוחותיה הועבר לתגבר את דיוויזיית החי"ר 16. מדובר בחטיבה 14 בשלמותה, בגדוד הטנקים של חטיבה 18, באגד הארטילרי הדיוויזיוני, בגדוד הארטילריה של חטיבה 18 וביחידות נ"ט ונ"מ של דיוויזיה 21. הגם שרוב היחידות האלה הוחזרו לדיוויזיה לקראת התקפת 14 באוקטובר, הן כבר נשחקו בקרבות, ו"אין ספק שהעברת יחידות אלה [והשתתפותן בקרבות של דיוויזיה 16] השפיעה על היכולת הקרבית של דיוויזיה 21". לדעת חמאד, "אם היתה למפקדה הכללית כוונה אמיתית מאז תחילת המלחמה להקצות את משימת פיתוח ההתקפה מזרחה וההשתלטות על טסה לדיוויזיה 21... [היה על המפקדה] לשמור את הדיוויזיה בשלמותה, שכן היא היתה הכוח ההתקפי העיקרי של ארמיה 2".

191 כפי שכבר צוין, חמאד ציין תקלות נוספות שנגרמו מהעדר נוהל קרב מסודר, ובהן אירוע ירי של כמה מטנקי דיוויזיה 21 על עמדות קדמיות של דיוויזיה 16, שאותן חשבו לעמדות ישראליות.

4. אי-הפעלת קומנדו וכוחות חי"ר מיוחדים לתפוס את שרשרת הגבעות של עמדות חטיבות הטנקים הישראליות ולהשתלט עליהן במבצע לילי לקראת תחילת התקפת הדיוויזיה בבוקר 14 באוקטובר.

5. הקירבה שבין קווי העמדות של שני הצדדים לא אפשרה ליחידות הדיוויזיה לתמרן, וכמו כן גרמה לכך שחטיבות השריון ספגו אש כמעט מתחילת תנועתן כאשר נכנסו לשטחי הריגה בשטחים נחותים למרגלות שרשרת הגבעות, שאותן ביצר האויב הנדסית והכין בהן עמדות לטנקים ולטילי נ"ט. "בכך איבדו את היתרון החשוב ביותר של כוחות השריון והוא קלות התנועה ויכולת התמרון, וביצוע איגופים וכיתורים".

6. בחירה שגויה של שעת השי"ן להתקפה - 06:30, תוך התעלמות משני גורמים קריטיים:

- התקפה מול השמש, שמנעה מהטנקים התוקפים לכוון על המטרות שמולם.

- ערפילי הבוקר המתעבים באזור זה של התעלה בעונה זו, שיצרו "קושי רב בשמירה על כיוון התנועה", כלומר בניווט הכוחות ליעדיהם.¹⁹²

חמאד העלה טענה נוספת. לדבריו, הפיקוד הישראלי היה מעוניין שהגדה המערבית של התעלה תתרוקן מכוחות שריון מצריים לקראת מבצע צליחת התעלה, ומשום כך נמנע חיל האוויר הישראלי מלתקוף את הגשרים ואת יחידות דיוויזיה 21 כאשר צלחו את התעלה.¹⁹³

טענה נוספת שעלתה בצד המצרי היא כי אילולא ה"עצירה האופרטיבית", כלומר - אילו יצא "פיתוח המתקפה מזרחה" לפועל ב-9 בחודש או לכל יאחר ב-10 בו, היו תוצאותיה והישגיה אחרים לחלוטין. ב-9 בחודש עדיין לא התמוטטה החזית הסורית, והצבא וחיל האוויר הישראליים היו ממוקדים ברמת הגולן, צה"ל עוד לא הספיק להתאושש ממפלת 8 באוקטובר ומאובדן מאות טנקים בשלושת הימים הראשונים, והרכבת האווירית האמריקנית טרם החלה לפעול ולמלא את כל צורכי המלחמה של הישראלים בנשק ובציוד.¹⁹⁴

192 יצוין ששני הגורמים אינם יכולים להתקיים בו־זמנית. כאשר יש ערפילים, אין בעיה של "שמש בעיניים".

193 חמאד, עמ' 280-282.

194 גמאסי, עמ' 270-271; זיאד, **תוכנית פיתוח המתקפה**.

טענות נוספות הועלו אצל כותבים מצריים בקשר להתקפה בגזרה הצפונית. אם מפקדי החטיבות והגדודים שבדיוויזיית השריון 21 לא הצליחו לסייר בשטח בגלל אילוצי לוח הזמנים ובגלל תנאי המעבר הלילי של התעלה, הרי חטיבה 15 צלחה ב-6 בחודש וכבר התמקמה בגזרה בבוקר שלמחרת, ולא היתה מניעה ממפקד דיוויזיה 18 או ממפקד חטיבת השריון לבקש גיחת סיור וצילום אווירי של כוחות האויב מולו, או לסייר ולצפות על הגזרה לפני היציאה להתקפה. לא נעשה כך. כמו כן נטען שחיל האוויר הישראלי היה עסוק בהתמודדות עם דיוויזיית השריון 21, ולכן יכול היה חיל האוויר המצרי לסייע להתקפת חטיבה 15.¹⁹⁵

אשר להתקפת חטיבה 11 בגזרת הג'ידי, נטען כי היה נכון להטיל את המשימה על חטיבת השריון 25, כפי שנעשה בשאר הגזרות, במקום להטילה על חטיבה 11 החלשה ממנה. כמו כן הועלתה הטענה כי את התקפת חטיבה 11 שהתחילה בשעה 13:00 היה צריך לעצור, משום שבשעה זו כבר היה ידוע על כישלונות המתקפה בגזרות האחרות.¹⁹⁶

בנוגע להתקפת חטיבה 3 בוואדי מבעוק, נטען כי יכולת הפעולה של החטיבה נפגעה קשות בכך שיצאה לפעולה ללא כל הגנה מפני התקפות מטוסים - הפעולה חרגה מטווח הגנת מערך ההגנ"א שממערב לתעלה, ואילו הסוללות שהועברו למזרח התעלה נוטרלו באמצעות ארטילריה וחיל האוויר הישראליים. ליקוי נוסף שפגע קשות בתפקודה של החטיבה היה שבשל לחץ הזמנים החטיבה יצאה למשימתה ללא פלוגת הנ"ט החטיבתית שהיתה מצוידת בנגמ"שי בי-אר-די-אם נושאי סאגר, וללא סוללת הנ"מ החטיבתית, שהיתה מצוידת בתותחי נ"מ זט-אס-יו-57 דו-קניים.¹⁹⁷

ניתוח הנרטיב המצרי וביקורתו

יחסי הכוחות - לטענת שאזלי, יחס הטנקים הכללי (בכל זירת התעלה) בין כוחותיו התוקפים ב-14 באוקטובר לכוחות צה"ל המגנים היה 9:4. אם אכן התקיים יחס זה, קשה להבין כיצד חשבו מתכנני ההתקפה המצרים כי המתקפה יכולה להצליח. בחינה של טענה זו מעלה כי ברוב

195 על התקפת חטיבה עצמאית 15 ראו: הערה 52. למעשה, במהלך היום בגזרה הצפונית היו 16 גיחות תקיפה של מטוסי האנטר עיראקיים ומיראז' לוביים שפעלו בשירות חיל האוויר המצרי. **השתתפות חיל האוויר**, עמ' 408, 423.

196 קרב החטיבה הממוכנת 11, אתר group 73 historians, ראו לעיל הערה 131.

197 ואסל, עמ' 221-222; חמאד, עמ' 254-257.

זירות הלחימה שרר יחס שבין 1:1.05 ל-1:1.7 בטנקים לטובת התוקף. זהו יחס כוחות טוב יותר מיחס הכוחות על פי גרסתו של שאזלי, אך עדיין לא מקובל כיחס כוחות להתקפה. בגזרת התקפת חטיבה 3 שרר יחס של 1:3.5 לטובת התוקף. היחס המצרפי לכל רוחב החזית היה בערך 1:1.47 לטובת התוקף. בהשוואה יחסית של גדודי טנקים, בכל זירות הלחימה, למעט וואדי מבעוק, היחס היה 1:1, ובמבעוק 1:3. בשתי גזרות המשנה של המאמץ העיקרי תקפה חטיבת טנקים מצרית חטיבת טנקים ישראלית. על פי תורת הקרב המקובלת, יחס התוקף למגן אמור להיות לפחות 1:3.¹⁹⁸ אם כן, טענתו של שאזלי נראית מוצדקת, וההתקפה ביחסי כוחות אלה היתה צפויה מראש לכישלון.

פיזור המאמץ ופיצול הכוח - טענתו של שאזלי בדבר פיצול הכוח נכונה אף היא. במקום לרכז כוח להבקעה על ידי אגרוף שריון מרוכז, לכל היותר עם אחד או שני מאמצי משנה נוספים, פוצלה ההתקפה המצרית לחמישה מאמצים שהתפזרו ל-12 צירים מגזרת קנטרה בצפון ועד גזרת עיון מוסה בדרום. גם המאמץ המרכזי - התקפת דיוויזיה 21 - פוצל לשתי התקפות חטיבתיות מול אוגדה 143 הישראלית. עם זאת, גם אילו רוכזה ההתקפה של דיוויזיה 21 למאמץ אחד, בגזרת ציר "טליסמן" או בגזרת ציר "עכביש", ספק אם היתה מצליחה יותר. לרשות פיקוד הדרום עמדו עתודות קרובות על כביש הרוחב שיכלו להגיע תוך שלושים-שישים דקות לתגבר את הגזרה המותקפת. אוגדה 162 היתה ערוכה עם שתי חטיבות מצפון-מזרח לטסה, וחטיבה 600 היתה ערוכה על כביש הרוחב מדרום-מזרח לטסה.

טילי נ"ט - כמה מפקדים וחוקרים מצריים טענו כי מערך העמדות הצה"לי היה מבוצר וכלל כמויות של טילי נ"ט. גנרל ח'ליל אף טען שבהתקפת חטיבת השריון 1 הופעל נגדה גם נ"ט ממסוקים.¹⁹⁹ למעשה, לא היו כלל ביצורים צה"ליים בקווי העמדות של חטיבות השריון הישראליות. הטנקים בגזרות השונות ניצלו עמדות טבעיות בשטחים שולטים, ומהן ניהלו את קרב השריון ללא הסתייעות בהכנה הנדסית-קרקעית מוקדמת.

ביחס לטילי הנ"ט קיימות שתי גרסאות: לפי חמאד, מדובר בטילי אס-אס-11. לפי גמאסי ולפי באדרי ואחרים, מדובר בטילי טאו אמריקניים שהגיעו ברכבת האווירית האמריקנית.

198 לדיון בנושא זה ראו למשל: Jack S. Levy, *The Offensive/Defensive Balance of Military Technology*, in: Richard K. Betts (ed.), **Conflicts after the Cold War, Arguments on Causes of War and Peace**, New York: Routledge, 2016, p. 449

199 ח'ליל, עמ' 330.

אין בסיס לטענה המצרית בדבר הפעלת מסך צפוף של טילי נ"ט במשולב עם ירי הטנקים. טילי אס-אס-11 (תגר) נכנסו לשימוש בצה"ל בתחילת שנות השישים. הם הופעלו בגדוד 755 של חת"ם, שהשתתף בקרבות מלחמת ששת הימים, בפעולת כראמה, ובתחילת מלחמת ההתשה בתעלה. היחידה פורקה בשנת 1968. במלחמת יום הכיפורים לא הפעיל צה"ל טילי תגר.²⁰⁰

עד לתחילת קרבות 14 באוקטובר הגיעו לישראל רק עשרה משגרי טאו. משגרים נוספים הגיעו ברכבת האווירית האמריקנית שהתחילה במוצאי 14 בחודש. יחידת טילי הטאו הוקמה ב-18 בו והפכה למבצעית ב-21 בו.²⁰¹ ב-14 בחודש לא היו טילי טאו בגבעות שבהן התנהל קרב השריון.

באין טילי נ"ט מבצעיים משום סוג בצה"ל, גם לא יכלו טילים כאלה להיות מופעלים בקרבות 14 באוקטובר ממסוקים. מסוקי תקיפה חמושים בטילי נ"ט הגיעו לצה"ל רק בשנת 1975.²⁰²

ייתכן שיוצרי הנרטיב המצרי בדו את טענת טילי הנ"ט כדי להמתיק את גולת התבוסה של התקפת השריון המצרי. ייתכן שהכותבים המצריים הניחו שכמו בצבאם, גם בצה"ל היערכות נגד טנקים כוללת בהכרח גם טילי נ"ט. מכל מקום, כשם שלא היה שום מערך מבוצר על הגבעות שבהן תפסו הטנקים הישראליים עמדות, כך גם לא היו שם טילי נ"ט מסוג כלשהו. כוח האש היחיד בכינון ישיר שנתקלו בו הטנקים של היחידות המצריות התוקפות, היה תותחי הטנקים של צה"ל.

יציאה ממעטה הגנת הנ"מ - הכותבים המצריים ציינו את היציאה מטווח הגנת טילי הנ"מ כאחת הסיבות העיקריות לכישלון ההתקפה ולהשמדת טנקיהם מהתקפות אוויר מסיביות של חיל האוויר הישראלי. באדרי ושות' אף טענו שחלק הארי של חיל האוויר נשלח לסכל את התקדמות הטנקים המצריים ולעצור את המתקפה. "חרצנו את גורל צוותי הטנקים שלנו לתקוף בשטח פתוח הנשלט על ידי הכוח האווירי של האויב", כתב

---

200 סימן טוב שמעון שגיא, "תגר" (טילי נ"ט 11SS) במלחמת ששת הימים ובהתשה", **תמיד תותחן 35**, אפריל 2007, עמ' 15-16.

201 בקד"ם רמטכ"ל שהתחיל ב-180015 דיווח ראש אג"א כי ברכבת האווירית הגיעו 81 משגרים ו-2,000 טילים. לשאלת הרמטכ"ל מתי תהיה יחידת הטילים מבצעית, השיב האלוף טל כי תוך שלושה ימים יהיה גדוד מטכ"לי ופלוגה בכל פיקוד. ראו גם: הרצל שפיר, **מלחמת יום הכיפורים, מבט שונה, האירועים שקדמו והובילו למלחמה, מהלך המלחמה עצמה, תוצאותיה והשלכותיה, 1967-1977**, בן-שמן; מוזן ותל-אביב: מערכות, 2018 (להלן: שפיר), עמ' 358.

202 אמרל ונקרט, "נתיב הנחש - 30 שנה לצפע", **בטאון חיל האוויר 164**, 24 באוגוסט 2005.

שאזלי. טענה זו נכונה רק לגבי זירת הקרב בוואדי מבעוק. שאר היחידות המצריות לא באמת הצליחו "לחדור לעומק של 12-15 ק"מ מזרחה לקו המגע של הימים הקודמים", כטענת באדרי ואחרים. התקדמותן מקו העמדות של הימים הקודמים היתה מינימלית, ולכן המשיכו לחסות תחת הגנת מטריית הנ"מ שהיתה לכלל ראש הגשר המצרי שממזרח לתעלה, והן נפגעו מטנקי צה"ל ולא ממטוסי חיל האוויר.

קבלת מודיעין מארצות הברית - הטיעון של גמאסי בדבר מודיעין שהתקבל ממטוס סיור אמריקני נועד לבסס את הטענה שסיוע אמריקני במודיעין ובאמל"ח הוא שאפשר את הניצחון הישראלי בקרבות 14 באוקטובר. זה טיעון מופרך. ייתכן שישראל קיבלה מידע שמקורו בטיסת האס-אר-71 האמריקני בצהרי 13 בחודש, אולם המידע המודיעיני על הכוונה להעביר את דיוויזיות השריון המצריות אל ראש הגשר המצרי שממזרח לתעלה, כבר הגיע לצה"ל ב-12 בחודש, ומתאריך זה כבר היו כוחות השריון של צה"ל ערוכים לקראת ההתקפה המשוריית המצרית. למעשה לא הצריכה היערכות הכוחות הכנה מיוחדת. כאמור לא הוכנו ביצורים בעמדות שבהן קלטו חטיבות צה"ל את ההתקפה המצרית, ועצירת המתקפה המצרית התנהלה כקרב שריון נייד.

מידע שהתקבל, אם התקבל, מטיסת מטוס הביון האמריקני, לא יכול היה להועיל להיערכות הטקטית של חטיבות פיקוד הדרום לקראת ההתקפה המצרית, משום שצילום המצב של 13 באוקטובר עשוי היה לשקף את תנועת הכוחות המצריים לשטחי כינוס בגדה המזרחית של התעלה לקראת ההתקפה, אך לא את איגודי הכוחות ואת כיווני התקיפה שלהם בבוקר המחרת.

העברת העתודה האסטרטגית - באדרי ואחרים (שספרם הוא כאמור ההיסטוריה הרשמית של המלחמה בצד המצרי) טענו כי במהלך מתקפת 14 באוקטובר העביר צה"ל לסיני את העתודה האסטרטגית שלו - יחידות שריון שעד אז היו מושקעות בחזית רמת הגולן. לטענתם, תגבור זה הוא שהביא את המפקדה המצרית בסוף היום למסקנה שהמתקפה השיגה את מטרתה - הסטת כוחות מחזית הסורית - ולכן ניתן היה להסיג את הכוחות התוקפים. זוהי טענה אבסורדית. אין צורך במאמץ מיוחד להוכיח כי במהלך של פחות מיממה (למעשה בתוך 12 שעות) לא ניתן לגרום לניתוק מגע של יחידות הנתונות בקרב בחזית הצפונית, להוביל אותן כ-600 ק"מ מזרחה לתעלה ולהציבן עוד בערבו של אותו יום בקו בחזית הדרומית. זוהי

טענה אפולוגטית, שכל מטרתה לתת הסבר לפקודה שניתנה לנסיגת הכוחות לאחר שהמתקפה נחלה כישלון חרוץ. ניתן להשיב לטענה זו במילותיו של שאזלי: " האויב לא העביר ולו חייל בודד אחד מהחזית הסורית כדי להדוף את המתקפה שלנו".²⁰³

לסיכום, בניגוד לימים קודמים, שביחס אליהם התיאורים במקורות המצריים תואמים פחות או יותר לתיאורי הקרבות בצד הישראלי, בנרטיב העוסק במתקפת 14 באוקטובר התקשו הכותבים המצריים לקבל את התוצאות הקשות של המהלך, ונזקקו לתירוצים ולנימוקים אפולוגטיים רבים לתבוסה שלא היתה להם אחיזה במציאות.

המתקפה המצרית לא השיגה אף אחת ממטרותיה: לא הורידה לחץ מסוריה, וממילא המצב בצפון כבר התייצב בגלל הגעת הדיוויזיות העיראקיות לחזית (ובשל שחיקת האוגדות הישראליות). המתקפה לא השיגה שום יעד קרקעי, לא גרמה לשחיקה משמעותית של הכוח הישראלי, ומנגד גרמה לפגיעה של ממש בשריון המצרי, ולא פחות מכך במורל ובביטחון העצמי של הפיקוד המצרי שרק זה עתה שוקמו עם הצלחת מבצע הצליחה.

מתקפת 14 באוקטובר - הדיון בצד הישראלי

הדיון על מתקפת 14 באוקטובר ועל יעדיה חולל ויכוח בין שתי אסכולות בצד הישראלי. השאלות שנידונו היו אלה:

1. האם המתקפה היתה יישום שלב בתוכנית המלחמה המצרית המקורית או שהיתה יישומה של תוכנית שהוכנה בחיפזון כתוצאה מלחצה של סוריה על מצרים להיחלץ לעזרתה?

2. מה היו יעדיה של המתקפה?

3. האם המתקפה נוהלה בעוצמה נמוכה במתכוון כדי לצאת ידי חובה - בעיקר מול סוריה - או שהיחידות המצריות יצאו לקרב נחושות להשיג את יעדיהן אך נשברו על חומת השריון הישראלי שהיה ערוך לקראתן?

כאמור, כבר במהלך קרבות היום קלַק שר הביטחון דיון על דעתם של המפקדים במטכ"ל ובפיקוד הדרום כי המתקפה המצרית היא "ההתקפה הגדולה" שצה"ל ציפה לה, בהתאם לדוקטרינה הסובייטית ולתוכנית

---

203 שאזלי, עמ' 319.

המלחמה המצרית כפי שהיתה ידועה בצה"ל. הרמטכ"ל אלעזר, אף שהחזיק בסיום יום הקרב בדעתו כי זו היתה ההתקפה אשר לה ציפה, הביע אכזבה על כי ההתקפה לא היתה בהיקף, בעוצמה ובעומק שלהם ציפה. "לו התנופה [של ההתקפה המצרית] היתה יותר גדולה, היינו משמידים יותר טנקים", אמר אלעזר בישיבת הממשלה.²⁰⁴

במחקר שנערך מטעם המחלקה להיסטוריה של צה"ל לאחר המלחמה, קבע יונה בנדמן ראש ענף 6 (ענף מצרים) לשעבר כי מתקפת 14 באוקטובר היתה יישום של השלב השלישי בתוכנית המצרית "גרייט 2 המשופרת" שהוכנה לפני המלחמה, ויעדה היה השתלטות על המעברים ההרריים, כפי שנקבע מראש בתוכנית. אומנם בגזרת הארמייה השלישית היה פער ניכר בין הסד"כ המתוכנן לזה שהוקצה בפועל להתקפה, וכן בין כיווני התקיפה המסומנים בתוכנית המקורית ובין המהלכים הטקטיים בשטח, אך פער זה נבע רק מכך שבשטח התהווה מצב טקטי שהיה שונה מזה שאמור היה להיווצר על פי ההערכות שהעריכו המתכננים המצריים לפני המלחמה. את הראייה העיקרית לכך שמגמת המתקפה אכן היתה להגיע אל המעברים כפי שנקבע בתוכנית האב, מצא בנדמן בהעברת 14 סוללות הטק"א לגדה המזרחית לקראת 14 באוקטובר.²⁰⁵

דני אשר, במחקרו "לשבור את הקונצפציה", חולק לחלוטין על גרסת בנדמן. לשיטתו, ההתקפה המצרית היתה מהלך מהוסס שהיה מבוסס רק במעט על התוכנית המבצעית המוקדמת. לא היתה במתקפה זו אף פעולה ארמינית או אף דיוויזיונית מתואמת, וכל שנדרשו מפקדות הארמייה לבצע היו מהלכים מקומיים עם כוחות בסדרי גודל של חטיבות מצומצמות, ללא יעדים ברורים, שכל מטרתם היתה לצאת ידי חובה. על הכוחות הוטל להתקדם מזרחה רק לעבר יעדים טקטיים מקומיים, הם נעו בהססנות, ונעצרו בכל אחת מהגזרות לאחר תנועה של קילומטרים בודדים. מייד לכשנתקלו באש של כוחות צה"ל, שבו על עקבותיהם ונבלעו בתוך מערכי דיוויזיות חי"ר שבראש הגשר.²⁰⁶

נראה כי השתלשלות העניינים שהובילה ליציאה למתקפת 14 באוקטובר ונתוני המתקפה כפי שיצאה לפועל - נוהל הקרב, הסד"כ המוקטן לעומת

204 פרוטוקול ישיבת הממשלה, 142100.

205 בנדמן, עמ' 48.

206 אשר, עמ' 233-236.

המתוכנן²⁰⁷ ומאמצי התקיפה - תומכים בגרסה כי הפיקוד המצרי לא יישם תוכנית סדורה לפיתוח המערכה מזרחה מתוך ראש הגשר כדי להשתלט על המעברים, משום שלא היתה כלל תוכנית מוקדמת מפורטת למהלך זה או משום שהמהלך התגלגל בנוהל קרב חפוז שחייב שינויים לתוכנית המוקדמת, אם היתה כזו. גם אי-הצנחת או אי-הנחתת הצנחנים - בניגוד לידיעה המודיעינית שבישרה לצד הישראלי את ההחלטה המצרית לצאת למתקפה - מצביעה על כך שלא היתה כוונה לתפוס את המעברים.²⁰⁸

לעומת זאת טענתו של אשר כי לא הוגדרו לכוחות יעדים וכי הם הונחו לתקוף בזירות לטווחים קצרים רק כדי ליצור מצג של תקיפה כדי להיענות למראית עין ללחץ הסורי, אינה מתיישבת עם המציאות שהצטיירה בסדרת הקרבות לכל רוחב החזית. אין סיבה שלא לקבל את גרסת ההיסטוריונים המצריים (באדרי ואחרים, חמאד) שלפיה יעד המתקפה היה להשתלט על כביש הרוחב והמפקדות שלאורכו. זהו אכן יעד מוגבל לעומת יעד ההשתלטות על המעברים, אך הוא יעד מוגדר שנראה היה למתכננים המצריים בר-השגה. לא סביר שמפקדי הכוחות קיבלו פקודה להתקדם מזרחה בלי שהוגדר להם יעד כלשהו, אלא לנוע עד שייתקלו בכוחות ישראליים, ואז לסגת. דווקא הדיווחים המצריים השקריים במהלך הבוקר על כיבוש בלוזה, טסה והמפקדה במיתלה מראים כי אכן אלה היו יעדי המתקפה. המתקפה לא היתה מתקפה "מגממת". היא נפתחה בהפגזה ארטילרית כבדה לכל רוחב החזית, והכוחות שנשלחו קדימה נעו במבנה קרבי, הפעילו את מערכות הנשק שלהם, וניסו לתמרן כמיטב יכולתם מול השריון הישראלי שנערך בעמדות נוחות ונהנה מעדיפות בקרקע ובהפעלת טנקים. שניים מהמח"טים התוקפים נפגעו כשהם בראש יחידתם. לפי ההערכה הממעיטה ביותר, הכוחות התוקפים איבדו כ-180 טנקים ועוד כמות נכבדה של נגמ"שים, ויש להניח שבכלים שנפגעו היו מאות נפגעים.

207 הסד"כ שתקף בפועל ב-14 באוקטובר היה קטן בהרבה מזה שצפה אמ"ן לשלב זה בהתאם לתוכנית המלחמה המצרית שהיתה בידיו. לפי הערכה של ענף 6 מ-9 באוקטובר, השלב אמור היה לכלול חמישה מאמצים דיוויזיוניים (מצפון לדרום: דיוויזיה 18 בגזרה הצפונית, דיוויזיות 23 ו-21 בגזרה המרכזית, ודיוויזיות 4 ו-6 בגזרה הדרומית). אמ"ן/ענף 6, **לקט מודיעין מיידי-צבאי - הערכת דרכי פעולה אפשריות של המצרים**, 092014.

208 בריאיון שנערך באוגוסט 2018 עם ליווא סעד אל-עבאסי, לשעבר מפקד יחידות הצנחנים המצריות, הוא אמר כי תוכנית המבצע כללה גם את הנחתת חטיבת הצנחנים 182 במצר חאתמיה שעל ציר ביר גפגפה-טסה, ומשימתה היתה "למנוע התקדמות תגבורות שריון של האויב לתעלת סואץ ולמנוע את נסיגת כוחותיו מקו התעלה לישראל". המשימה בוטלה בשל "האבידות הקשות במסוקים במהלך פשיטות כוחות הקומנדו בימיה הראשונים של המלחמה". בעקבות זאת החטיבה נשארה בבסיסה שבאזור אינשאס. הריאיון באתר: <https://shorturl.at/vABJK> חטיבה 182 השתתפה בהמשך המלחמה בקרבות טרפאום והחיץ החקלאי שמדרום לאיסמעיליה.

לא כך מתנהל צבא שיוצא למתקפת סרק שנועדה רק למראית עין.²⁰⁹

אשר לגזרת דיוויזיה 21, אשר טוען כי לא היתה כלל התקפה דיוויזיונית, אלא היו שתי התקפות חטיבתיות שלא היו קשורות זו לזו ולא היו מתואמות ביניהן, וללא סיוע דיוויזיוני, ולכן לא היה כלל מאמץ עיקרי במתקפת 14 באוקטובר.²¹⁰ אכן יש מקום לביקורת על התוכנית המבצעית של התקפת דיוויזיה 21 בגין הפיצול ואי־ריכוז המאמץ. אולם ההתקפה - שקדם לה נוהל קרב דיוויזיוני; שכדי להגן עליה מפני התקפות חיל האוויר הישראלי רוכזו מאחוריה רוב סוללות אס־איי־6 הניידות שהועברו לגדה המזרחית; שנפתחה בריכוז אש ארטילרי שאותו ניהל מפקד האגד הארטילרי הדיוויזיוני; שנוהלה ברשת הקשר על ידי מפקד הדיוויזיה; ושבו־זמנית השתתפו בה שתיים מתוך שלוש חטיבותיה של הדיוויזיה - היתה ללא ספק התקפה דיוויזיונית, ומשום כך גם נכון להגדירה כמאמץ העיקרי של המתקפה המצרית ב־14 באוקטובר, כפי שהיא מוגדרת גם בספרות המצרית.

---

209 לדיון נוסף בגישות הסותרות לגבי המתקפה המצרית, ראו: מאמרו של בניה ריין, "מלחמה נחושה או הפגנת סרק", **מערכות 415**, נובמבר 2007, עמ' 48-59. המאמר סיכם את הגישות השונות במחקר הישראלי ביחס למתקפת 14 באוקטובר. מצד אחד, ריין אימץ את גרסתו של בנדמן כי המצרים התכוונו להשתלט על המעברים, וגרס כי ההיסטוריוגרפיה המצרית לאחר המלחמה "עדכנה" רטרואקטיבית את יעדי המתקפה כדי להקטין את גודל הכישלון. מצד אחר, הוא אימץ את גרסתו של אשר כי המצרים לא פעלו בנחישות במתקפה. ראו גם: שפיר, עמ' 178-183.

210 אשר, עמ' 235-236. וכן ראו דו־שיח בתכתובת בין דני אשר למחבר בתגובות על מאמרי "אובססיות מיצרי הג'ידי והמיתלה בצה"ל לקראת מלחמת יום הכיפורים" באתר **במה להיסטוריה צבאית**. <http://www.mh-stage.com/?p=1656>

פרק י"א

ניהול הקרב בצד הישראלי

בניהול קרב השריון בשריון ביום 14 באוקטובר חזרו יחידות השריון של צה"ל להילחם על פי מתווה הלחימה האופייני והמוכר להן. הקרבות בגזרות השונות נהלו על פי עקרונות לוחמת השריון של צה"ל בניהול קרב שריון נייד, תוך תמרון והפעלה של כוחות באגפי האויב, תוך שמירת עתודה ותוך ניצול מושכל של עדיפות השריון הצה"לי בהפעלת יחידות טנקים ובתותחנות טנקים. לא בכדי חזר מפקד החזית בר-לב פעמים מספר במהלך היום על האמירה כי צה"ל "חזר לעצמו".

אוגדה 143 הצליחה לעצור את המאמץ העיקרי המצרי, תוך שהיא גורמת לדיוויזיה 21 אבדות כבדות, במחיר של פגיעות מינימליות בשתי חטיבות האוגדה בשלב ניהול האש מהעמדות. בשתי זירות המשנה שבגזרת האוגדה הופעלו מהלכי תמרון על ידי החדרת גדוד באגף הכוח המצרי המתקדם. בגזרת חטיבה 14 הצליח הגדוד המתמרן לפגוע בכוח התוקף, אך עלה בתנופת התקפת-הנגד על מערך החי"ר רוויי הנ"ט שהתבסס בגזרה מתחילת המלחמה, ושם נגרמו לו אבדות. כתוצאה מכך היה קרב הגדס"ר האירוע המדמם ביותר בקרבות 14 באוקטובר בצד הישראלי.

בגזרה הצפונית הצליחו חטיבה 11, גדוד 228 מחטיבה 274 וכוח מחטיבה 204 לבלום את התקפת דיוויזיה 18, שבמרכז חטיבת טנקי טי-62 ובאגפיה שני מאמצי משנה גדודיים. גם אם הדיווחים על השמדת טנקי טי-62 היו מוגזמים, היתרון הטכנולוגי של הטנקים המצריים לא הספיק מול התערובת של טנקי מגח, שוט, טירן ושרמן שנערכו מולם.

המערכה בגזרת חטיבה 274 היתה קשה יותר. זה היה יום הלחימה

הראשון של החטיבה במלחמה. עדיין לא נטמעו בה הלקחים שהפיקו והטמיעו יחידות אחרות של פיקוד הדרום בתחום הפעולה מול חי"ר מצויד בטילי נ"ט, ודווקא מול חטיבה זו תקף יריב שעיקרו חי"ר. חוסר הניסיון הביא לתפיסת עמדות לקויה²¹¹ ולהעדר תרגולת לחמיקה מטילי נ"ט, ובעקבות זאת שיעור הפגיעה בטנקים והאבדות היה גבוה יחסית. לכך יש להוסיף שעל החטיבה הטרייה הוטל לתפוס גזרה שקודם לכן החזיקו שלוש חטיבות. כל זה הביא לכך שבשעות הבוקר נאלץ מפקד הגזרה, סגן מפקד אוגדה 162 תמרי, להחזיר לגזרה שני גדודים מנוסים יותר מחטיבות 460 ו-500 כדי לייצב את המצב בגזרת 274.

בגזרת הגידי הספיק כוח גדודי של חטיבה 164 לעצור את התקפת חטיבה 11 שהתמצתה למעשה בגדוד טי-62 277, תוך השמדת כמחצית מהטנקים התוקפים. חטיבה 11, שכבר נכשלה בניסיון ההתקפה של היום הקודם, לא המשיכה את ההתקפה, וקיבלה פקודה לחזור לעמדות המוצא שלה לאחר שהתוצאות הקשות של המתקפה בגזרות האחרות, הן במסגרת הארמייה השלישית והן בגזרת הארמייה השנייה השכנה, כבר התבהרו. חטיבה 164 לא נזקקה למלוא כוחה כדי לשבור את המתקפה המצרית.

התקפת חטיבה 3 בגזרת ואדי מבעוק הפתיעה את מפקדת אוגדה 252, צפיפתה להתקפה של הדיוויזיה המשורינת 4 באחד משני הצירים העיקריים שבגזרה: ציר המיתלה ("עטיפה") או ציר הגידי ("פוררת") או בשניהם גם יחד. למרות הקרב המתפתח בוואדי מבעוק לא השתכנעו במפקדת אוגדה 252 שהמהלך של חטיבה 3 הוא המאמץ העיקרי המצרי בגזרת האוגדה, ומתוך הנחה שיתכן שזהו מהלך הטעיה, הושאר עיקר חטיבה 401, כולל חפ"ק המח"ט, להגן על הציר המוביל למיתלה. הקרב בוואדי מבעוק נוהל למעשה מהחמ"ל האוגדתי. החשש לפתחת המיתלה הביא להוראת הפיקוד להעביר את גדוד 407/600 מהגזרה המרכזית לצומת המיתלה כדי למלא את החלל שנוצר עם יציאת גדוד 46 לזירת ואדי מבעוק. התגובה המהירה של גדוד 46, יחד עם פעולת כוחות קטנים שהגיעו מגזרת גדוד 202 (מחלקת ידיד-לוי עם כיתת תול"רים), הספיקו כדי לבלום ולהשמיד את גדודי הדרג הראשון של חטיבה 3 שנלכדו בוואדי. את שאר המלאכה עשה חיל האוויר. בקצה הדרומי של גזרת האוגדה הצליח גדוד

---

211 הדברים עולים בבירור מדיווחיו ומהערתיו של מג"ד 430 שמשי ברשת הקשר של חטיבה 274 מייד לאחר שהצטרף אליה. הקלטות רשת קשר "ניצן", חטיבה 274. בדיווחים של מפקד החזית במשך היום השתמש בר"לב במינוח "רבה-געלט" (דמי לימוד) כמחיר בלתי נמנע ששילמה החטיבה עקב כניסתה ללחימה ללא ניסיון קודם במלחמה.

202, עם קומץ הטנקים שעמדו לרשותו ובסיוע הארטילריה הגדודית (מחלקת מרג' 81 מ"מ) והאוגדתית, לחסום את תנועת גדוד 339 ולגרום לפיזורו בשטח. גם כאן הצליח חיל האוויר להשלים את המלאכה.

יוזמתו של הרמטכ"ל "לפתות" את המצרים להמשיך להתקדם מזרחה באמצעות תרגילי הטעיה - בנסיגות מבוזבזות בשטח או בקשר - נכשלה. ברוב הגזרות כבר לא נותרו יחידות מצריות שהיו כשירות "לבלוע את הפיתיון" ולצאת להמשך המתקפה. רוב יחידותיהן של דיוויזיות 4 ו-23 לא צלחו כלל את התעלה.

תרומת חיל האוויר למערכה ב-14 באוקטובר

בדיוני הימים הקודמים במטכ"ל תפס חיל האוויר מקום מרכזי בשיקולי המשך המערכה בכלל ובתכנון המערכה נגד הדיוויזיות המשוריינות המצריות לכשיצלחו בפרט. בהערכות המצב שהתקיימו ב-13 באוקטובר, כבר פחת משקל השתתפות חיל האוויר בהתמודדות עם הדיוויזיות המשוריינות לשיטתו של הרמטכ"ל, והוא הגדירה כנחוצה רק במצבי משבר וב"נקודות כובד"²¹². ובכל זאת תוגבר חפ"ק חיל האוויר שבפיקוד הדרום לקראת 14 באוקטובר באישיות נכבדה - מפקד חיל האוויר לשעבר, אלוף במילואים מוטי הוד, מינוי המעיד על חשיבות הסיוע האווירי למערכה נגד הדיוויזיות המשוריינות בעיני הפיקוד הבכיר.

בפועל היתה תרומת חיל האוויר לכתישת השריון המצרי במתקפה זו מזערית, למעט מול פריצת חטיבת שריון 3 המצרית בגזרת ואדי מבעוק ובגזרת גדוד 202, ובמידה מועטה, בציר "חביבה" מול "הברגה". בגזרת המאמץ העיקרי המצרי - התקפת דיוויזיה 21 - נשברה ההתקפה ללא מעורבות של חיל האוויר, וכך היה גם בגזרות קנטרה והגידי.

---

212 בקד"ם רמטכ"ל שהתקיים במוצאי 13 באוקטובר קבע הרמטכ"ל כי חיל האוויר יופעל מול מתקפת השריון המצרי המצופה רק ב"נקודות כובד" שבהן כוחות הקרקע של צה"ל לא יעמדו בלחץ. קד"ם רמטכ"ל, 131945; מחברות לנטש.

פרק י"ב

"אחד מקרבות הטנקים הגדולים בהיסטוריה"?

בפרסומים רבים על המערכה ב-14 באוקטובר תוארו קרבות היום כ"אחד מקרבות הטנקים הגדולים בהיסטוריה"²¹³. תמונת האמת במתקפה זו היא צנועה יותר. מן הצד המצרי השתתפו 16 גדודים, מתוכם 12 גדודי טנקים ו-4 ממוכנים, ובסך הכול כ-460 טנקים. מן הצד הישראלי השתתפו 15 גדודי טנקים, ובסך הכול כ-315 טנקים. מספרים אלה נופלים משמעותית מכמויות הטנקים שהשתתפו בקרבות רבים במלחמת העולם השנייה, בייחוד בחזית המזרחית. בשני הצדדים השתתף בלחימה רק כ-50% מסד"כ השריון הזמין מצידה המזרחי של התעלה.²¹⁴

כמה טנקים מצריים הושמדו בקרבות היום?

שאלת כמות הטנקים המצריים שהושמדו²¹⁵ בקרבות היום נשארה פתוחה עד עצם היום הזה. במפתיע, הצד שנוקב במספרים גבוהים יותר הוא דווקא הצד המצרי. במוצאי יום הקרב הוציאה מפקדת הצבא מצרי הודעה כי בקרבות נפגעו 100 טנקים מצריים (וכנגדם הושמדו 150

---

213 למשל, בספרו של חיים הרצוג (מלחמת יום הדין, תל-אביב: ידיעות אחרונות, 1974, עמ' 187) נכתב: "כאלפיים טנקים הוטלו למערכה משני הצדדים, בקרב השריון הגדול ביותר בהיסטוריה (מלבד קרב קורסק אשר ברוסיה, במלחמת העולם ה-2)".

214 בצד הישראלי לא השתתפו בלחימה חטיבות 217 ו-600 במלואן, ומחטיבות 401, 460, 500 ו-164 נלחם רק גדוד אחד. בצד המצרי לא השתתפו בלחימה חטיבות 22 ו-24, ומחטיבה 25 נלחם רק גדוד אחד.

215 המונח "השמדה" מחייב הגדרה. טנק נחשב מושמד אם ננטש בשדה הקרב או ירד ממצבת הטנקים של יחידתו.

טנקים ישראלים).²¹⁶ לאחר המלחמה העדיפו באדרי ואחרים שלא לנקוב במספרים, אולם שאזלי, גמאסי ואחרים²¹⁷ כתבו על 250 טנקים שהושמדו.

סיכום דיווחי היחידות שנערך במודיעין הפיקוד בסוף יום הקרב הניב הערכה של 189-212 טנקים מצריים מושמדים,²¹⁸ אך בהמשך הערב טיפס סיכום דיווחי היחידות בצינורות הפיקוד להערכה של 250 טנקים מושמדים ואף יותר. בשעה 19:00 דיווח גונן לשרון על 250 טנקים שהושמדו בקרבות היום,²¹⁹ ובישיבת הממשלה שהחלה בשעה 21:00 דיווח אלעזר על 250 טנקים מושמדים עד הצהריים.²²⁰ בקד"ם רמטכ"ל שהתקיים בבוקר 15 באוקטובר מסר ראש מדור מצרים באג"ס מבצעים דיווח על 278 טנקים מצריים שנפגעו בקרבות אתמול, ולעומת זאת נציג אמ"ן מחקר נקב במספר 185-190 טנקים שהושמדו. בסיכום הדיווח קיבל הרמטכ"ל את גרסת אמ"ן והעריך את מספר הטנקים שהושמדו בפחות מ-200.²²¹ גרסה דומה לכך - קרוב ל-200 - היא שאומצה בהיסטוריוגרפיה הרשמית של צה"ל.²²²

סיכום דיווחי היחידות על השמדות טנקים ב-14 באוקטובר הגיע ל-288 טנקים. מנגד, סיכום הדיווחים המצריים כפי שנקלטו ברשתות הקשר בזמן אמת וכפי שנרשמו בהיסטוריוגרפיה המצרית הנחשבת כאמינה הגיע ל-185 טנקים. נבחן את הפערים בזירת המאמץ העיקרי המצרי - התקפת דיוויזיה 21:

---

216 את הודעת הצבא המצרי, בתרגומה לעברית, הקריא הרמטכ"ל אלעזר בדיון במצפ"ע בשעות הערב. הקלטות המצפ"ע, בערך ב-202040.

217 שאזלי, עמ' 248; גמאסי, עמ' 277; حافظ اسماعيل, *امن مصر القومي في عصر التحديات*, 1987 (חאפז איסמעיל [היועץ לביטחון לאומי], **הביטחון הלאומי המצרי בעידן האתגרים**, 1987; תרגום: דוד קורן) (להלן: איסמעיל), עמ' 327-328. ב-1973 שימש איסמעיל היועץ לביטחון לאומי. ראו גם: חמאד, עמ' 273.

218 פד"מ/מודיעין, **סיכום מודיעין מס' 10**, 141900.

219 יומן מבצעים פיקוד הדרום.

220 פרוטוקול ישיבה יד/שלד של הממשלה. ראו הערה 178 לעיל.

221 פרוטוקול קד"ם רמטכ"ל, 150840. חנוך ברטוב, הביוגרף של אלעזר המהדהד את הנרטיב של הרמטכ"ל, חוזר בספרו לנתון של 200-250 טנקים שהושמדו. חנוך ברטוב, **דוד, 48 שנה ועוד 20 יום**, כרך ב', תל-אביב: ספריית מעריב, 1978, עמ' 214.

222 אורן, עמ' 314.

"אחד מקרבות הטנקים הגדולים בהיסטוריה?"

בגזרת "טליסמן", הדיווח הראשון של מח"ט 421 היה בשעה 07:44, ובו מסר כי הושמדו עשרה טנקים. בשעה 08:07 דיווח על 12-15 טנקים; בשעה 10:10 - 28 טנקים; בשעה 13:45 - 30 טנקים; בשעה 15:48 - 40 טנקים.²²³

לפי דיווח מפקדת דיוויזיה 21 שקלטה האזנה של פיקוד הדרום ב-13:40, לחטיבה 14 נותרו 30-32 טנקים, ובאחד מגדודיה נותרו רק שמונה טנקים.²²⁴ לפי חמאד, בתום יום הלחימה נותרו לה 44 טנקים.²²⁵ בדו"ח של אמ"ן מ-15 באוקטובר, שהתבסס על האזנה למקורות מצריים,²²⁶ נמסר כי בחטיבה 14 המצרית הושמדו 45 טנקים, ונותרו 44 - נתון תואם לזה של חמאד.

אם כך הפער בין דיווחי שני הצדדים בגזרת "טליסמן" אינו גדול, ואפשר לקבל את הנתון המצרי. כנגד הנתון דלעיל, כ-45 טנקים מושמדים, בתצ"א של זירת הקרב שצולמה ב-19 באוקטובר מאותרים בשטח רק 37 טנקים מושמדים.²²⁷ אפשר להניח כי ההפרש נובע מכך שטנקים נוספים נפגעו ואף יצאו מכשירות מבצעית, אך הצליחו לצאת מזירת הקרב, או נגררו ממנה.

בגזרת ציר "עכביש" היה פער דיווחים שונה. בשעה 09:35 דיווחו המג"דים על השמדות טנקים כדלקמן: גדוד 184 - 37 טנקים; גדוד 79 - 35 טנקים, ועוד שניים שזקף לזכותו המח"ט עצמו; גדוד 87 - 25 טנקים.²²⁸ בסך הכול 99 טנקים. מח"ט 14 הפחית 10% ממספר מסכם זה ודיווח על השמדת תשעים טנקים.²²⁹ כאשר דיווח שרון על תוצאות הקרב לפיקוד, הוא היה שמרני יותר, ומסר שהושמדו כחמישים טנקים בגזרת חטיבה 14.²³⁰

לפי חמאד, לחטיבה 1 נותרו 66 טנקים לאחר הקרב.²³¹ בהנחה שהחטיבה התחילה את היום בקירוב לתקן מלא, הרי שהחטיבה איבדה כ-28 טנקים.

223 יומן רדיו אוגדה 143; יומן מבצעים אוגדה 143.

224 המידע באדיבות עמירם אזוב.

225 חמאד, עמ' 273. גם זיאד נוקב במספר זה.

226 אמ"ן/ענף 6, **דו"ח סיכום מצב אויב מצרים**, נכון ל-152200.

227 ראו לעיל אזור 6. על פי עדות מג"ד 599, טנק נוסף נגרר אל ציר "טליסמן" לצורכי מודיעין.

228 רשת "מרגנית" חטיבה 14.

229 שם; עדות רשף בתחקיר החטיבתי. בוועדת אגרנט נקב רשף בהערכה של 80-94 טנקים. עדותו ב-8 בינואר 1974, עמ' 2717. ראו גם: רשף, עמ' 244.

230 יומן מבצעים פיקוד הדרום. בר"לב הגיב בסקפטייות למספר זה.

231 חמאד, עמ' 273. גם זיאד נוקב במספר זה.

לפי ח'ליל, חטיבה 1 איבדה שליש מהטנקים שלה - כ-30 טנקים.²³² בדו"ח המודיעין היומי של פיקוד הדרום נמסר כי חטיבה 1 איבדה 27 טנקים.²³³ נתונים אלה ביחס לחטיבה 1 נראים כמוטים כלפי מטה. חמאד הציג נתון נוסף, שלפיו בקרבות היום איבדה הדיוויזיה כ-50% ממצבת הטנקים שלה, ולפיכך ניתן לחשב כי חטיבה 1 איבדה כ-55 טנקים.²³⁴ בדו"ח ענף 6 מ-15 באוקטובר נמסר כי בחטיבה 1 הושמדו 39 טנקים, ונותרו 46.²³⁵ אם לסכם את ריבוי הנתונים הסותרים, אפשר להניח כי חטיבה 1 איבדה 39-55 טנקים.

מהיכן נובע הפער בין דיווחי היחידות הישראליות ובין כמות הטנקים שהושמדה למעשה, או זו הניתנת לאיתור בתצ"א? לכך אפשר להציע כמה סיבות. ראשית, השמדת יתר (overkill) - ירי חוזר על טנקים שכבר הושמדו), המדווחת בתחקירים עצמם. שנית, חלק מהטנקים שנפגעו הצליחו להיחלץ לאחור או נגררו לאחור ולא נשארו בשטח בגמר הקרב. שלישית, חלק מהכלים שהשמדתם דווחה במניין הטנקים היו נגמ"שים.

בסיכום גזרתי, בקרבות היום בין אוגדה 143 לדיוויזיה 21 הושמדו 84-100 טנקים מצריים²³⁶ ומספר לא ידוע של נגמ"שים. באוגדה 143 נפגעו 13 טנקים, כשישה מתוכם אבדו²³⁷ (וכן שלושה נגמ"שים). זהו יחס אבדות בטנקים של כ-1:14.

בסיכום השמדת הטנקים בכלל החזית אפשר להעריך כי הושמדו 190-210 טנקים מצריים, וכנגד זה לצה"ל אבדו עשרים טנקים. זהו יחס אבדות של כ-1:10. כ-43% מהטנקים המצריים שיצאו להתקפה הושמדו.

בערב 14 באוקטובר נפגשו שר הביטחון ועוזרו, הרמטכ"ל וראש אמ"ן

232 ח'ליל, עמ' 330.

233 פד"מ/מודיעין, **סיכום מודיעין יומי**, 141900.

234 החישוב נעשה כך: תקן הדיוויזיה הוא 219 טנקים, וגם אם נניח שהדיוויזיה לא היתה בתקן מלא, משום שחטיבה 14 כבר השתתפה בקרבות לפני 14 באוקטובר והיו לה אבדות בטנקים, 50% הם כ-100 טנקים. לפיכך לאחר הפחתת כ-45 טנקים שאיבדה חטיבה 14, חטיבה 1 איבדה כ-55 טנקים.

235 ראו הערה 226. לפי הדו"ח, חטיבה 1 החלה את יום הקרב עם 85 טנקים, וחטיבה 14 - עם 89 טנקים.

236 המספרים בדיווחי מודיעין הפיקוד במוצאי 14 באוקטובר היו 60-80 (סיכום מודיעין יומי) ו-70 (קמ"ן הפיקוד בקפ"ק "אבירי לב"), אך כאמור המספר המעודכן בדו"ח המסכם של ענף 6 ב-15 באוקטובר הוא 84.

237 ראו הערה 120 לעיל.

"אחד מקרבות הטנקים הגדולים בהיסטוריה?"

עם עורכי העיתונים. בפגישה הצהיר אלעזר כי ישראל לא תתנדב לבקש הפסקת אש: "אנחנו בחלום לא נעשה את זה".²³⁸ עברו ארבעים ושמונה שעות מהמלצתו של הרמטכ"ל לדרג המדיני לעשות בדיוק את זאת - לבקש הפסקת אש. עמדתו הנחושה של אלעזר בערב זה משקפת את המהפך האסטרטגי והתודעתי שיצר כישלון מתקפת השריון המצרי. התוצאה העיקרית של הכישלון המצרי היתה מעבר היוזמה במלחמה לידי הצד הישראלי, אשר התבטא בהחלטה לצאת למבצע "אבירי לב". את פרק הלחימה ב-14 באוקטובר אפשר לסכם במילותיו של היועץ לביטחון לאומי של מצרים, חאפז איסמעיל: "כאשר הסתיים [שלב] פיתוח המערכה בערב 14 אוקטובר, המפקדה הצבאית כילתה את האנרגיה של כוחותינו. בכך היא העבירה את יתרון היוזמה, אותו היא השיגה החל מ-6 באוקטובר ע"י הצלחת ההפתעה האסטרטגית... לפיקוד הישראלי".²³⁹

---

238 גולן, עמ' 884.

239 איסמעיל, עמ' 328.

במותם ציוו לנו את החיים

חללי קרבות 14 באוקטובר

בקרבות 14 באוקטובר לכל אורך החזית נפלו 37 לוחמים, בהם מפקדים ואנשי צוות טנקים, לוחמי צנחנים, סיור וחרמ"ש, ותומכי לחימה – אנשי רפואה, חימוש וקשר.

גזרה צפונית – קנטרה – גדוד 226

סגן אליהו (אלי) רגולסקי

יליד קיבוץ דורות, 1942.
שימש קצין חי"ר. נפל בהפגזת תאג"ד 226.
הניח אישה, שני ילדים, אם ואחים.

סמל מרצ'יל (צ'לו) שטיינברג

יליד רומניה, 1939. עלה לארץ ב-1950.
שימש חובש. נפל בהפגזת תאג"ד 226.
הניח אישה, שלושה ילדים, הורים, אחות ואח.

סגן גדעון (גידי) שגן

יליד חיפה, 1949. גדל בסביון.
שימש מפקד מחלקת טנקי שוט בגדוד 226.
נפל בקרב השב"ש בגזרת מתחם "ורמונט".
על לחימתו בקרב הוענק לו צל"ש.
הניח הורים, אחות ואח.

גזרה צפונית - מול צפון האי אל-בלאח - גדוד 228

סמל אברהם מועלם

יליד עיראק, 1943. עלה לארץ ב-1951.
שימש נהג טנק טירן בגדוד 228.
נפל בקרב השב"ש בגזרת מתחם "ורמונט".
הניח הורים, אחיות ואחים.

צפון הגזרה המרכזית - "הברגה" - גדוד 227

סמל שלום אלגאלי

יליד לוב, 1945. עלה לארץ ב-1950.
שימש תותחן בטנק טירן בגדוד 227.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח הורים, אחיות ואחים.

סגן יואל שחם

יליד קיבוץ אשדות-יעקב, 1940.
שימש מפקד מחלקת טירן בגדוד 227.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, שלושה ילדים והורים.

צפון הגזרה המרכזית - "הברגה" - גדוד 25

סרן גד (גדי) בונה

יליד תל אביב, 1947.
שימש מפקד מחלקת טירן בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, הורים, אחות ואח.

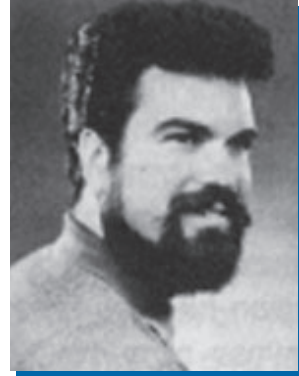
סגן מרדכי בראון

יליד אוסטרליה, 1945. עלה לארץ ב-1949.
שימש מפקד מחלקת טירן בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, שני ילדים, הורים ואחיות.

סמל שלמה חמווי

יליד מצרים, 1945. עלה לארץ ב-1950.
שימש טען קשר בטנק טירן בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, שתי בנות, הורים ואח.

רב-סרן עוזי ישראלי

יליד כפר יהושע, 1932.
שימש מ"פ בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, שלושה ילדים והורים.

סמל-ראשון דוד לזרוביץ

יליד גבעת ברנר, 1949.
שימש תותחן טירן בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח הורים ואחות.

סמל ציון רואש

יליד מרוקו, 1948. עלה לארץ ב-1954.
שימש נהג טירן בגדוד 25.
נפל בקרב השב"ש בגזרת "הברגה".
הניח אישה, שלושה ילדים, הורים, אחיות
ואחים.

הגזרה המרכזית - "טליסמן"- "חמוטל" - גדוד 257

רב-סמל יורם-שרגא זינגר

יליד תל אביב, 1954. גדל בקיבוץ גברעם.
שימש מפקד טנק מגח בגדוד 257.
נפל בקרב השב"ש ליד "חמוטל".
הניח הורים ואחות.

הגזרה המרכזית - "טליסמן"- "חמוטל" - גדוד 342

סמל אברהם לוי

יליד תל אביב, 1943.
שימש רגם בגדוד 342.
נהרג בהתפוצצות קנה בעת ירי ברכס "ציונה".
הניח אישה, בת ובן, הורים, אחיות ואח.

סמל עזרא עובדיה עבדאללה

נולד בעירק, 1944. עלה לארץ ב-1951.
שימש רגם בגדוד 342.
נהרג בהתפוצצות קנה בעת ירי ברכס "ציונה".
הניח אישה, בת ובן, הורים ואחיות.

סמל-ראשון יאיר פומס

יליד רמת גן, 1943.
שימש מפקד צוות מרגמה כבדה מתנייעת.
נהרג בהתפוצצות קנה בעת ירי ברכס "ציונה".
הניח הורים, אחיות ואחים.

דרום הגזרה המרכזית - גדוד 184

סמל נסים בן-מיור

יליד תל אביב, 1953.
שימש טען-קשר בגדוד 184.
נפל בקרב השב"ש ב"חמדיה".
הניח הורים ואחות.

דרום הגזרה המרכזית - גדוד 79

סמל אורי אבישר

יליד ירושלים, 1953.
שימש טען-קשר בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים ושלושה אחים.

רב-טוראי מיכאל בנון

יליד מרוקו, 1954. עלה לארץ ב-1958.
שימש נהג טנק בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים, אחיו ואחים.
אחיו משה, צנחן, נפל ממערב לתעלה ב-17
באוקטובר.

סמל חיים ברנפלד

יליד אשקלון, 1952.
שימש תותחן טנק בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים ואח.

סמל-ראשון יונתן זילברברג

יליד תל אביב, 1953.
שימש מפקד טנק בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים ואח.

סמל אריה (הנרי) סרור

יליד טוניסיה, 1951. עלה לארץ ב-1957.
שימש טען-קשר בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים, אחיות ואחים.

סמל שמואל קוקוש

יליד חיפה, 1952.
שימש טען-קשר בגדוד 79.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים ואח.

דרום הגזרה המרכזית - גדוד 79 - גדס"ר 87

רב-טוראי עמרם (עמי) אלקיים

יליד מרוקו, 1946.
עלה לארץ בסוף שנות החמישים.
שימש לוחם סיור בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח אישה ושתי בנות.

סמל משה בן-געש פיירברגר

יליד רומניה, 1942. עלה לארץ ב-1961.
שימש לוחם סיור בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח אישה, בת, הורים ואחות.

סמל-ראשון משה (בנישו) בן-ישי

יליד מרוקו, 1951. עלה לארץ ב-1963.
שימש מפקד טנק בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים, אחיות ואחים.

סמל-ראשון חיים לנגזם

יליד תל אביב, 1948.
שימש חובש פלוגתי בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש ליד ציר "עכביש".
הניח אישה ובת, הורים ואחות.

רב-סמל גד מוזס

יליד ירושלים, 1952.
שימש נהג טנק בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש מדרום לתעוז "טלויזיה".
הניח הורים ואחות.

סמל ארמון-נסים סמדג'ה

יליד טוניסיה, 1950. עלה לארץ ב-1955.
שימש חמש-צריח בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש ליד ציר "עכביש".
הניח הורים ואחים.

סמל יעקב פרוכטנבאום

יליד תל אביב, 1949.
שימש קשר בגדס"ר 87.
נפל בקרב השב"ש ליד ציר "עכביש".
הניח הורים ואחות.

גזרת הג'ידי - גדוד 106

סמל-ראשון מאיר פינטו

יליד בת ים, 1951.
שימש מפקד טנק בגדוד 106.
נפל בקרב השב"ש מדרום-מערב
למתחם "סנטימנט".
הניח הורים ואחות.

גזרה דרומית - ציר "יורה" - גדוד 202

סמל ראובן ארץ-קדושה

יליד באר שבע, 1953.
שימש כוון תול"ר בגדוד 202.
נפל בקרב בציר "יורה".
הניח הורים, אחיות ואחים.

סמל-ראשון הרצל-אליהו (אלי) ברבי

יליד טבריה, 1953.

שימש תותחן בכוח טנקים שתגבר את גדוד 202.

נפצע בקרב בציר "יורה". נפטר ב-20 באוקטובר.

הניח הורים, אחיות ואח.

סמל דב (דובי) הדס

יליד ירושלים, 1953.

שימש חובש בגדוד 202.

נפל בקרב בציר "יורה".

הניח הורים ואחות.

סמל ארז יזרעאלי

יליד כינרת, 1953.

שימש חובש בגדוד 202.

נפל בקרב בציר "יורה".

הניח הורים, אחיות ואח תאום.

סגן דרור נבו רוזנברג

יליד קיבוץ אילון, 1951.
שימש מפקד מחלקת טנקים מגדוד 104
שתגברה את גדוד 202.
נפל בקרב בציר "יורה".
הניח הורים, אחות ואח.

סמל אליהו (אליקו) קנזה

יליד פתח תקווה, 1954.
שימש טען-קשר בכוח טנקים שתגבר את
גדוד 202.
נפל בקרב בציר "יורה".
הניח הורים ואחות.

רשימת המקורות

ספרים

1. יעקב (ג'קי) אבן ושמחה מעוז, **בנקודת הכובד, מצביאות בחזית התעלה במלחמת יום הכיפורים**, תל אביב: מערכות ובן-שמן: מודן, 2012.
2. אברהם אדן, **על שתי גדות הסואץ**, ירושלים: עידנים, ידיעות אחרונות, 1979.
3. אלחנן אורן, **תולדות מלחמת יום הכיפורים**, צה"ל - המחלקה להיסטוריה, 2013.
4. אמנון אשכול, **בדרכי**, הוצאת קיבוץ עין המפרץ, 2013.
5. דני אשר, **לשבור את הקונצפציה**, תל אביב: מערכות, 2003.
6. מנחם בן-שלום, **השעות, יומן מלחמה, חטיבה 600 במלחמת יום הכיפורים**, ירושלים: הוצאה עצמית, 2019.
7. שמואל בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, תל אביב: מערכות, 1986.
8. אריה בראון, **משה דיין במלחמת יום הכיפורים**, תל אביב: עידנים, ידיעות אחרונות, 1992.
9. חנוך ברטוב, **דדו, 48 שנה ועוד 20 יום**, (2 כרכים), תל-אביב: ספריית מעריב, 1978.
10. שמעון גולן, **מלחמה ביום הכיפורים, קבלת ההחלטות בפיקוד העליון במלחמת יום הכיפורים**, צה"ל - המחלקה להיסטוריה, תל-אביב: מערכות ובן-שמן: מודן, 2013.

11. משה דיין, **אבני דרך, אוטוביוגרפיה**, תל-אביב: עידנים, דביר, ידיעות אחרונות, 1976.
12. ישי וקסלר ויהודה טל, **גדוד טנקים 198 במלחמת יום הכיפורים**, תל אביב: משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 2003.
13. יאיר טל, ישראל טל, **ישראל טל: פרקים למלחמת יום הכיפורים**, ראשון לציון: ידיעות אחרונות - ספרי חמד, 2019.
14. אבשלום לוי (עורך), **כל תחנות איילה במלחמת יום הכיפורים**, הוצאה עצמית של יוצאי גדוד 257, 1975.
15. מאור לוי, **"ארדוף, אשיג, אחלק שלל"**, צה"ל וטנקי השלל, **ממלחמת סיני ועד לנגמ"ש האכזרית**, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, מאי 2022.
16. יאיר ליטביץ, **צ-818731 בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים**, רעות: אפי מלצר בע"מ, מחקר והוצאה לאור, 2011.
17. אהוד מיכלסון, **"אבירי לב"**, גדוד 184, תל אביב: משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 2003.
18. מפקדת חיל האויר - הענף לתולדות חיל האויר, **השתתפות חיל האויר בלוחמת היבשה בחזית המצרית**, כרכים א'-ג', דצמבר 1978.
19. מפקדת חיל האויר - הענף לתולדות חיל האויר, **תקיפת סוללות קרקע אויר במלחמת "יום הכיפורים"**, פברואר 1978.
20. צבי עופר (עורך), **חיל התותחנים במלחמת יום הכיפורים, קובץ מקורות ועדויות**, מז"י/מקתמ"ר, נובמבר 2004.
21. בני קדר, **"מחץ" - סיפורו של גדוד**, הוצאה עצמית של יוצאי גדוד 599, 1974. [יצא גם כספר: בנימין זאב קדר, **אוקטובר 1973 - סיפורו של גדוד "מחץ"**, תל אביב: תמוז, 1975].
22. עופר רגב, **חצי הדרך לקהיר, סיפורו של גדוד 106 במלחמת יום הכיפורים**, תל אביב: דורון ספרים, 2012.
23. אמנון רשף, **לא נחדל! חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים**, אור יהודה: דביר, 2013 (המהדורה המורחבת).
24. אלישיב שמשי, **סערה באוקטובר**, תל אביב: מערכות, 1986.

25. הרצל שפיר, **מלחמת יום הכיפורים, מבט שונה, האירועים שקדמו והובילו למלחמה, מהלך המלחמה עצמה, תוצאותיה והשלכותיה, 1967-1977**, תל-אביב: מערכות ובן-שמן: מודן, 2018.
26. Naseer H. Aruri (editor), **Middle East Crucible, Studies on the Arab-Israeli War of October 1973**, Wilmette, Illinois: The Medina University Press, 1975.
27. Hassan el-Badry, Taha el-Magdoub, Mohammed Dia el-Din Zohdy, **The Ramadan War, 1973**, Virginia: T. N. Dupuy Associates Inc., 1979.
28. Anthony Cordesman & Abraham Wagner, **The Lessons of Modern War, Vol. I : The Arab-Israeli Conflicts, 1973-1989**, Boulder, Colorado: Westview Press, 1990.
29. Trevor N. Dupuy, **Elusive Victory, The Arab-Israeli Wars, 1948-1974**, New-York: Military Book Club, 1978.
30. Mohamed Abdel Ghani el-Gamasy, **The October War, Memoirs of Field Marshal, El-Gamasy of Egypt**, Cairo: The American University in Cairo Press, 1993.
31. George W. Gawrych, **The Albatross of Decisive Victory, War and Policy Between Egypt and Israel in the 1967 and 1973 Arab-Israeli Wars**, Connecticut: Greenwood Press, 2000.
32. Mohamed Heikal, **The Road to Ramadan**, New-York: Quadrangle/The New-York Times Book Co., 1975.
33. Kenneth M. Pollack, **Arabs at War. Military Effectiveness, 1948-1991**, Lincoln, Nebraska, University of Nebraska Press, 2004.
34. Ariel Sharon, **Warrior, the Autobiography of Ariel Sharon**, Bnei-Brak: Israel, Israeli edition, Steimatzky, 1989.
35. Saad el-Shazly, **The Crossing of the Suez**, California: American Mideast Research, 2003.
36. حافظ اسماعيل, **امن مصر القومي في عصر التحديتات**, ١٩٨٧ (חאפז איסמעיל, **הביטחון הלאומי המצרי בעידן האתגרים**, 1987; תרגום: דוד קורן).

37. **مجدي الجلاذ, مشير النصر - مذكرات أحمد إسماعيل وزير الحربية في معركة أكتوبر 1973, 2013** (מגידי א-ג'לאד, מצביא הניצחון - זיכרונות אחמד אסמאעיל, שר המלחמה במלחמת אוקטובר 1973, 2013; תרגום: דוד קורן).
38. **عبد المنعم واصل, الصراع العربي الإسرائيلي - من مذكرات وذكريات الفريق عبد المنعم واصل (עבד אל-מונעם ואסל, המאבק הערבי ישראלי - יומניו וזיכרונותיו של הפריק עבד אל-מונעם ואסל, 2002; תרגום: דוד קורן).**
39. **عبد المنعم خليل, مذكرات الفريق عبد المنعم خليل - حروب مصر المعاصرة (עבד אל-מונעם ח'ליל, זיכרונות הפריק עבד אל-מונעם ח'ליל - מלחמות מצרים המודרנית, 1988; תרגום: דוד קורן).**
40. **جمال حماد, المعارك الحربية على الجبهة المصرية (גימאל חמאד, המערכה המלחמתית בחזית המצרית, 1989; תרגום: אל"ם (במיל') פסח מלובני).**

חברות

1. **גדעון אבידור, מהפתעה לנוקאאוט, קרב ואדי מבעוק, 14 אוקטובר 1973, יבנה: מכון חץ, 2018.**
2. **יונה בנדמן, מצרים, מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה, אג"מ/מה"ד/מח' היסטוריה/צוות חקר אויב, אפריל 1981.**
3. **החטיבה במלחמת יום הכיפורים, חוברת בהוצאה עצמית של חטיבה 600, תשל"ד.**
4. **מ', פלוגת טנקים במלחמה, חוברת בהוצאה עצמית של פלוגה מ'/257, 1974.**
5. **יהודה ניב, במבה במלחמת יום הכיפורים, סיפורים אישיים של לוחמי פלוגת הסיור מ"הברגה" דרך החווה הסינית ועד לסואץ, הוצאה עצמית, אוקטובר 2022.**
6. **קצה, סיפורו של גדוד תותחנים 834, חוברת בהוצאה עצמית, 1974.**
7. **אלי עתיר ואורי בן-מרדכי, מטרת סוללה, סיפורו של גדוד 872, הוצאת חיילי הגדוד ומפקדיו, ללא תאריך.**
8. **מוחמד פאוזי, מלחמת אוקטובר 1973, פרקים בתרגום ובהוצאת אמ"ן/חצב, 1989.**

מאמרים

1. רס"ן דורון [אברוצקי-אלמוג], "קרב ה-14 באוקטובר בגזרת ואדי מבעוק", **מערכות 266**, נובמבר 1977.
2. בני ארבל, **השתלבותה של הארטילריה בקרב ואדי מבעוק**. <https://archive.kippur-center.org/articles/ba-vma-2022.pdf>
3. מאיר בוימפלד, **התוכנית שלא היכרנו - האמנם? מדוע לא נערך צה"ל אל מול תוכנית המתקפה המצרית במלחמת יום הכיפורים?** המאמר הופץ בין חוקרים ואנשי מל"ם והניב יום עיון במל"ם באוקטובר 2021.
4. סא"ל מי' [מאיר בוימפלד], "'העצירה האופרטיווית' של צבא מצרים במלחמת יום הכיפורים", **מערכות 327**, דצמבר 1992.
5. אבי שי [סא"ל יונה בנדמן], "מצרים לקראת מלחמת יום הכיפורים, מטרות המלחמה ותכונות המתקפה", **מערכות 250**, יולי 1976.
6. אבי שי [סא"ל יונה בנדמן], "ראיית מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים", **מערכות 245**, יולי 1975.
7. אריק זטורסקי ויהודה וגמן, **לחימת השריון בקרב ואדי מבעוק - 14 באוקטובר 1973**, אוגוסט 2020.
8. אמציה חן, "הקרב של כוח 'רומאי' לחיסול הקומנדו המצרי סמוך ל'יוקון'", "שקדניק" **האתר של סיירת שקד 424**. <https://www.shaked424.co.il/124838/%D7%A4%D7%90%D7%A6%D7%99-%D7%9C%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%94%D7%96%D7%9B%D7%A8%D7%95%D7%9F>
9. עודד מגידו, "אובססיית מיצרי הגידי והמיתלה בצה"ל לקראת מלחמת יום הכיפורים", **הבמה להיסטוריה צבאית** (אתר אינטרנט). <http://www.mh-stage.com/?p=1656>
10. פסח מלובני, "תפקיד סאדאת במלחמת יום הכיפורים מנקודת ראות מצרית", **מערכות 475-474**, פברואר 2018.
11. אהוד רותם, "סיפורה של פלוגת 'יוק' - גדוד 79", **אתר חטיבה 14 במלחמת יום הכיפורים**. <http://www.hativa14.com/2014/01/1566>
12. בניה ריין, "מלחמה נחושה או הפגנת סרק", **מערכות 415**, נובמבר 2007.

13. סימן טוב שמעון שגיא, "'תגר' (טילי נ"ט 11SS) במלחמת ששת הימים ובהתשה", **תמיד תותחן 35**, אפריל 2007.
14. יובל שחף, **חטיבה 274, חטיבת "הטירנים" הראשונה בצה"ל, סיפור הקמתה ופעילותה במלחמת יום הכיפורים**, מאי 2011.
15. The Suez Crossing, an Interview with Major-General Mohamad ,Abdel-Halim Abou-Ghazala, in: *Military Review*, Vol. 59:11 .November 1979 .16
17. Uri Bar-Joseph & Amr Yossef, The Hidden Factors that Turned the Tide : Strategic Decision-Making and Operational Intelligence in ,the 1973 War, in: *The Journal of Strategic Studies*, vol. 37:4 .2014 .18
19. George W. Gawrych, The Egyptian High Command in the 1973 .War, in: *Armed Forces and Society*, vol. 13:4, summer 1987
20. Muhammad Heikal, Interview with Lieutenant-General Ahmad Ismail, 18/11/73, in: *Journal of Palestine Studies*, Vol. 3:2 (Winter, 1974). .21
22. The 1973 Arab-Israeli War: Overview and Analysis of the Conflict, .CIA Directorate of Intelligence, September 1975

מסמכים

- הקלטות רשת קשר "מרגנית", חטיבה 14.
- הקלטות רשת קשר "ספה", חטיבה 421.
- הקלטות רשת קשר "ניצן", חטיבה 274.
- טבלת אירועים חטיבה 14 (באתר החטיבה).
- יומן הרמ"ח להיסטוריה (מחברות לנטש).
- יומן הקלטות חמ"ל פיקוד הדרום.
- יומן חפ"ק חיל האוויר בפיקוד הדרום.
- יומן מבצעים אוגדה 143.
- יומן מבצעים חמ"ל פיקוד הדרום.
- יומן מת"פ (מפקד תותחנים פיקודי).
- יומן נציג המחלקה להיסטוריה באוגדה 143 (מחברות לוין).
- יומן רדיו ותמלול רשת קשר "עמיר" אוגדה 143.
- יומן רל"ש הרמטכ"ל.
- יומן רל"ש סגן הרמטכ"ל.
- יומן רל"ש פיקוד הדרום.
- לקטי אמ"ן/מחקר/ענף 6 (מצרים).
- סיכומי מודיעין יומיים, אוקטובר 1973, פיקוד הדרום/מודיעין.
- פרוטוקול ישיבת ממשלה י"ד/של"ד, 14.10.73.
- פרוטוקול מהתייעצות צבאית-מדינית אצל ראש הממשלה, 12.10.73, שעה 14:30.
- פרוטוקולים משיבות קד"ם רמטכ"ל, אוקטובר 1973.
- פרוטוקולים משיבות קד"ם סגן הרמטכ"ל, אוקטובר 1973.
- פרוטוקולים משיבות קד"ם רמ"ח המבצעים, אוקטובר 1973.
- תמליל הקלטות חמ"ל פיקוד הדרום.
- תמליל הקלטות מוצב הפיקוד העליון (מצפ"ע).

סיכומי מלחמה ותחקירים

- דו"חות גדודיים: גדודים 25, 46, 79, 227 ו-228.
- דו"חות חטיבתיים: חטיבות 11, 14, 164 ו-274.
- דו"חות מס"ח: חטיבות 274 ו-421.
- יומן איתמר חצור, מ"מ שוט בכוח של חטיבה 204 בתעוז "יורם".
- כנס סיכום מלחמה חת"ם, 1 באפריל 1974.
- כנס סיכום מלחמה ספ"כ (סגל פיקוד כללי), 12 בפברואר 1974.
- סדרת כנסי סיכום המלחמה בפיקוד הדרום: 5 בפברואר 1974, 5 במרץ 1974, 19 במרץ 1974, 3 ביולי 1974, 25 ביולי 1974.
- תחקיר אוגדה 252.
- תחקירים גדודיים: גדס"ר 87 (תחקיר סיקו) וגדודים 202 ו-599.
- תחקירי המחלקה להיסטוריה: ישראל טל, שמואל גונן ואביהו בן-נון.
- תחקירי ודו"חות מעוז: "מצמד", "לקקן" ו"פורקן".
- תחקירים חטיבתיים: חטיבות 14 ו-421.
- תחקיר פעילות הקומנדו המצרי במלחמת יום הכיפורים, צוות אל"ם אברהם ארנן.
- תחקירי תח"ש, חטיבות 421, 600 ו-875.

אתרי אינטרנט

- אתר גדס"ר 87 - <http://www.87th.org.il>
- אתר גדוד 79 - <https://www.gdud79.org.il>
- אתר חטיבה 14 - <http://www.hativa14.com>
- אתר חטיבה 421 - <http://www.421.co.il>
- אתר group 73 historians - <http://group73historians.com/>

מאמרים וראיונות מתורגמים מאתר group 73 historians (תרגום: דוד קורן)

1. אחמד עבד אל-מונעם זיאד, תוכנית פיתוח המתקפה.
2. אחמד עבד אל-מונעם זיאד, מתקפת דיוויזיית השריון 21.
3. התקפת החטיבה העצמאית 15.
4. נפילתו בקרב של עמיד א-סיד מחמד תופיק אבו שאדי, מח"ט שריון 1.
5. קרב חטיבת השריון השלישית.
6. קרב החטיבה הממוכנת 11.
7. ריאיון עם ליווא סעד אל-עבאסי, מפקד יחידות הצנחנים המצריות.
8. ריאיון עם סמל איברהים עבד אל-על, צלף הסאגרים של גדוד 16/16.

ראיונות, בירורים והתכתבויות

1. גדעון אבידור - קצין אג"ם אוגדה 252.
2. אסף אביזוהר - קמב"ץ פלוגה ב' גדס"ר 87.
3. יגאל אבירי - מ"פ ג' 87.
4. צבי אבירם - סמג"ד 87.
5. יעקב (ג'קי) אבן - סגן מפקד אוגדה 143.
6. בני ארבל - קצין קשר גדוד 834.
7. חיים ארז - מח"ט 421.
8. אפרים ארקבני-רגב - מ"מ סיור פלוגה א' 87.
9. שמעון בן-שושן - מג"ד 257.
10. גדעון ברזילי - מ"מ טנקים פלוגה א' 87.
11. אברהם ברעם - מח"ט 164.
12. חגי גיל - מ"מ סיור פלוגה ג' 87.
13. יוסי הכט - מ"מ טנקים פלוגה כ' גדוד 264.
14. אריק זטורסקי - מ"מ טנקים פלוגה ב' גדוד 46.

15. אורי זכאי - קמ"ן 421.
16. ישעיהו טלמון - מ"מ סיור פלוגה א' 87/.
17. יצחק כהנא - קמב"ץ פלוגה ג' 87/.
18. דני כצנלסון - רופא גדס"ר 87.
19. יאיר ליטביץ - מ"מ טנקים פלוגה ג' 87/.
20. עמי מורג - מג"ד 599.
21. רמי מתן - מ"פ ז' גדוד 79.
22. אריאל פלי - מ"מ סיור פלוגה א' 87/.
23. גדעון פרידמן - סמ"פ ב' 87/.
24. צבי קן-תור - קצין אג"ם 421.
25. חיים רחובי-רביד - מ"מ טנקים פלוגה ג' 87/.
26. זמי רייכל - מ"מ טנקים פלוגה א' 87/.
27. אמנון רשף - מח"ט 14.
28. סימן טוב שמעון שגיא - היסטוריון חת"ם.
29. יעקב שוחט - קמב"ץ פלוגה א' 87/.
30. אלישיב שמשי - מג"ד 430.
31. דורון שני-שטרנגר - קמב"ץ 198.
32. יוסי שרון - מ"פ ל' גדוד 257.
33. ניסים ששון - גמ"כ 342.
34. לוחמי גדס"ר 87: יוסי אברהם, יעקב בוקע, יוסי גבירץ, נח גרינפלד, דוד חרוסט, גדעון כהן, דוד לוק, גדעון מכנס, אריה סטרול, משה קדושים, יוני קרן, אלברט רופא.